

ভাৰতীয় অৰ্থনীতি INDIAN ECONOMY

অৰ্থনীতি Economics: বিষয় The Discipline

- স্কটিছ দাৰ্শনিক-অৰ্থনীতিবিদ এডাম স্মিথে এই বিষয়ত প্ৰথম আৰু বিখ্যাত দ্য ৱেলথ অৱ নেচনছ The Wealth of Nations (১৭৭৬)ত গ্ৰন্থখন আগবঢ়াইছিল।
- এডাম স্মিথক অৰ্থনীতিৰ পিতৃ হিচাপে গণ্য কৰা হয়

পুঁজিবাদী অৰ্থনীতি Capitalist Economy

- পুঁজিবাদী অৰ্থনীতি: অৰ্থনীতিৰ পুঁজিবাদী ৰূপটোৰ উৎপত্তি হৈছে এডাম স্মিথৰ বিখ্যাত গ্ৰন্থ-ৱেলথ অৱ নেচনছ (১৭৭৬)ৰ পৰাই।
- এডাম স্মিথে 'বজাৰ শক্তি Market Forces' ৰ "division of labour", "laissez faire" আৰু "invisible hand" ৰ পোষকতা কৰিছিল।
- এডাম স্মিথে বজাৰত প্ৰতিযোগিতাৰ প্ৰয়োজনীয়তা স্বীকাৰ কৰে।
- ৰিকাৰ্ডো আৰু গালব্ৰেইথ আন দুজন বিখ্যাত পুঁজিবাদী অৰ্থনীতিবিদ।
- পুঁজিবাদক Capitalism - ব্যক্তিগত উদ্যোগ ব্যৱস্থা Private Enterprises System, মুক্ত উদ্যোগ ব্যৱস্থা Free Enterprise System বা বজাৰ অৰ্থনীতি Market economy বুলিও কোৱা হয়

ৰাজ্যিক অৰ্থনীতি State Economy

- জাৰ্মান দাৰ্শনিক কাৰ্ল মাৰ্ক্স (১৮১৮-১৮৮৩)ৰ প্ৰস্তাৱ।
- মাৰ্ক্সে ৰাষ্ট্ৰহীন সমাজত বিশ্বাস কৰিছিল।
- প্ৰথমবাৰৰ বাবে বলছেভিক বিপ্লৱৰ পিছত (১৯১৭) পূৰ্বৰ ইউ এছ এছ আৰু USSR'ত আহিছিল আৰু চীনৰ জনগণৰাজ্যত (১৯৪৯) ইয়াৰ আদৰ্শ আকৃতি লাভ কৰিছিল।

মিশ্ৰিত অৰ্থনীতি Mixed Economy

- এটা নতুন পন্থাৰ প্ৰয়োজন হৈছিল যিটো কেম্ব্ৰিজ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ইংৰাজ অৰ্থনীতিবিদ জন মেয়নাৰ্ড কেইনছ (১৮৮৩-১৯৪৬) ৰ বিখ্যাত গ্ৰন্থ The General theory of Employment, Interest and Money (১৯৩৬)ত আছিল।
- কেইনছে, সংকটৰ সময়ত অৰ্থনীতিত চৰকাৰৰ শক্তিশালী হস্তক্ষেপৰ পৰামৰ্শ দিছিল
- অৰ্থনীতিত ৰাজহুৱা আৰু ব্যক্তিগত খণ্ডৰ সহ-অস্তিত্বৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়ায়
- সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ ৰপ্তানি আৰু আমদানিৰ বাবে বিশেষ প্ৰচাৰ নোহোৱাকৈ ১৯৯১ চনলৈকে ভাৰতত বন্ধ অৰ্থনীতি প্ৰচলন আছিল।
- মিল্টন ফ্ৰাইডমেন হৈছে কেনিজিয়ান মডেলৰ পোষকতা কৰা আন এজন বিশ্ববিখ্যাত অৰ্থনীতিবিদ
- ১৯৯১ চনৰ পৰা ভাৰতত অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হৈছিল।
- উদাৰীকৰণৰ পিছত ভাৰতত পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনা প্ৰক্ৰিয়া বজাৰ অৰ্থনীতিৰ সৈতে জড়িত হৈ পৰিছে।

উন্নয়ন অৰ্থনীতি Development Economics

- উন্নয়ন অৰ্থনীতিয়ে দৰিদ্ৰ দেশসমূহৰ অৰ্থনৈতিক উন্নিত কৰিবলৈ কম আয়ৰ পৰা মান্য জীৱন ধাৰণৰ মানদণ্ডলৈ সক্ষম কৰাত গুৰুত্ব দিয়ে
- অমৰ্ত্য সেন এগৰাকী বিখ্যাত উন্নয়ন অৰ্থনীতিবিদ

গান্ধীবাদী অৰ্থনৈতিক নীতি Gandhian Economic Principles

- গান্ধীবাদী অৰ্থনীতি হৈছে জে চি কুমাৰপ্লাই গান্ধীৰ বস্তুগত মানৱীয় প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণৰ দৃষ্টিভঙ্গীৰ বাবে কলন কৰা এটা শব্দ।
- ই নিম্নোক্ত দিশসমূহ সামৰি লয়
- ইচ্ছাতকৈ প্ৰয়োজনৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি গঢ়ি উঠা এক অৰ্থনীতি
- স্বদেশী (অৰ্থনৈতিক অৰ্থত, স্থানীয়তা আৰু গাঁও পৰ্যায়ত বস্তুগত স্বাৱলম্বিতা)

- অর্থনৈতিক বিকেন্দ্রীকৰণ Economic Decentralisation
- কুটিৰ উদ্যোগত গুৰুত্ব আৰু গণ উৎপাদনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীলতাকৈ সৰু, স্থানীয় উৎপাদকৰ আন্তঃনিৰ্ভৰশীলতা
- জীৱিকা শ্ৰম Bread Labor
- সৰলতা
- আত্মনিৰ্ভৰশীলতা
- অপৰিগ্ৰহৰ আধ্যাত্মিক ধাৰণাটো বিশ্বাস কৰা trusteeship to the spiritual idea of non-possession।
- প্ৰাকৃতিক কাৰ্যকলাপ পৰিৱেশৰ ধাৰণাটো বিশ্বাস কৰা trusteeship of the natural functioning of the environment।
- গান্ধীয়েও এনে এখন ৰাষ্ট্ৰহীন সমাজত বিশ্বাস কৰিছিল য'ত প্ৰতিজন ব্যক্তিয়ে স্বেচ্ছাই নিজৰ অর্থনৈতিক কাম-কাজ সম্পাদন কৰিব।

নেহৰুবাদী অর্থনীতি Nehruvian Economics

- ই সমাজবাদৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি গঢ় লৈ উঠিছে
- নেহৰুৱে অর্থনীতিৰ মৌলিক অংশ যেনে আন্তঃগাঁথনি, উচ্চ শিক্ষা, ধাতু আৰু অন্যান্য উদ্যোগৰ চৰকাৰী মালিকীস্বত্বত বিশ্বাস কৰিছিল
- ই অর্থনৈতিক বিকাশত আত্মনিৰ্ভৰশীলতাক সমৰ্থন কৰিছিল

অর্থনীতিৰ খণ্ডসমূহ Sectors of an Economy

- **প্ৰাথমিক খণ্ড Primary Sector:** এই খণ্ডত সেই সকলোবোৰ অর্থনৈতিক কাম-কাজ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয় য'ত প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ প্ৰত্যক্ষ ব্যৱহাৰ কৃষি, বন, মাছ ধৰা, ইন্ধন, ধাতু, খনিজ ইত্যাদি।

- **দ্বিতীয় খণ্ড Secondary Sector:** এই খণ্ডটোক উৎপাদন খণ্ড বুলিও কোৱা হয়।
- **তৃতীয় খণ্ড Tertiary Sector:** এই খণ্ডত বিভিন্ন সেৱাৰ উৎপাদন যেনে শিক্ষা, বেংকিং, বীমা, পৰিবহণ, পৰ্যটন ইত্যাদি সকলো অৰ্থনৈতিক কাৰ্য্যকলাপ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়। এই খণ্ডটোক সেৱা খণ্ড বুলিও কোৱা হয়।
- **চতুৰ্থ খণ্ড Quaternary:** এই খণ্ডত মিউচুৱেল ফাণ্ড মেনেজিং, টেক্স কনচালটেন্সি আৰু চফটৱেৰ ডেভেলপমেণ্টৰ দৰে জ্ঞান খণ্ডৰ বিশেষ কাৰ্য্যকলাপ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে।
- **কুইনাৰী খণ্ড Quinary Sector:** এই খণ্ডত উচ্চ পদস্থ চাকৰি অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে যেনে- গৱেষণা বিজ্ঞানী আৰু আই এ এছৰ দৰে উচ্চ পদবীৰ বিষয়াসকলক।
- বৰ্তমান ভাৰতৰ GDP ত তৃতীয় পৰ্যায়ৰ খণ্ডই সৰ্বাধিক অৰিহণা যোগায়।
- একে সময়তে এতিয়াও সৰ্বাধিক সংখ্যক ভাৰতীয় প্ৰাথমিক খণ্ডত (কৃষি) নিয়োজিত হৈ আছে।
- **সংগঠিত খণ্ড Organised Sector:** সংগঠিত খণ্ড। সংগঠিত খণ্ডই সেই উদ্যোগ বা কৰ্মস্থলীসমূহক সামৰি লয় য'ত নিয়োগৰ চৰ্ত নিয়মীয়া আৰু সেয়েহে, মানুহে কামৰ নিশ্চয়তা থাকে।
- **অসংগঠিত খণ্ড Unorganised Sector:** অসংগঠিত খণ্ডৰ বৈশিষ্ট্য হৈছে সৰু আৰু সিঁচৰতি হৈ থকা একক যিবোৰ বহুলাংশে চৰকাৰৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ বাহিৰত।

ৰাষ্ট্ৰীয় আয়ৰ ধাৰণা The Idea of National Income

- পৰিসংখ্যা আৰু কাৰ্যসূচী ৰূপায়ণ মন্ত্ৰালয়ৰ অধীনস্থ কেন্দ্ৰীয় পৰিসংখ্যা কাৰ্যালয়ে (CSO) ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰীয় আয়ৰ নিৰ্ণয় কৰে।
- এখন দেশত শ্ৰম, ভূমি বা পুঁজিৰ সেৱাৰ বাবে লাভ কৰা আয়ৰ যোগফলক সাধাৰণতে ৰাষ্ট্ৰীয় আয় National Income বুলি কোৱা হয়।
- ভাৰতে স্থিৰ মূল্যত ৰাষ্ট্ৰীয় আয়ৰ হিচাপ কৰে। স্থিৰ মূল্য মানে ভিত্তি বছৰত সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ মূল্য।

- বৰ্তমান মূল্যৰ Current Price অৰ্থ হ'ল ভিত্তি বৰ্ষৰ মূল্যৰ লগত মুদ্রাস্ফীতিৰ প্ৰভাৱ যোগ কৰি পোৱা বৰ্তমানৰ সৰ্বোচ্চ খুচুৰা মূল্য।

জিডিপি GDP

- মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদন Gross Domestic Product (GDP) হ'ল এবছৰৰ সময়ছোৱাত কোনো এখন দেশৰ সীমাৰ ভিতৰত উৎপাদিত সকলো চূড়ান্ত সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ মূল্য।
- ভাৰতৰ বাবে এই কেলেণ্ডাৰ বৰ্ষ হৈছে -১ এপ্ৰিলৰ পৰা ৩১ মাৰ্চলৈ।
- ৰাষ্ট্ৰীয় ব্যক্তিগত খৰচ, মুঠ বিনিয়োগ, চৰকাৰী ব্যয় আৰু বাণিজ্যিক ভাৰসাম্য (ৰপ্তানি বিয়োগ কৰি আমদানি) যোগ কৰিও ইয়াৰ গণনা কৰা হয়।
- **C+I+GS+ (E-I)**
- ২০০৮-০৯ চনৰ অৰ্থনৈতিক সংকটৰ সময়তো ভাৰতৰ জিডিপি বৃদ্ধি পাইছে যদিও ইয়াৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ পূৰ্বৰ বছৰবোৰতকৈ তুলনামূলকভাৱে কম আছিল
- ভাৰতৰ বৰ্তমানৰ জিডিপি বৃদ্ধিৰ হাৰ হৈছে...
- ভাৰতৰ জিডিপিত কৃষিৰ বৰ্তমানৰ অৱদান হৈছে...

মৌদ্ৰিক Nominal আৰু প্ৰকৃত Real মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদন Gross Domestic Product

- প্ৰকৃত জিডিপি মানে ভিত্তি বছৰৰ স্থিৰ মূল্যত গণনা কৰা জিডিপি
- বৰ্তমানৰ ভিত্তি বছৰটো হৈছে 2011-12।
- কেন্দ্ৰীয় পৰিসংখ্যা সংস্থা ভিত্তি বছৰটো সংশোধন কৰাৰ কৰ্তৃত্ব আছে।
- মৌদ্ৰিক জিডিপি মানে বৰ্তমানৰ বজাৰ মূল্যত গণনা কৰা জিডিপি
- মৌদ্ৰিক আয় মূলতঃ বিভিন্ন দেশৰ জিডিপিৰ বিশ্বব্যাপী প্ৰদৰ্শন তুলনাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হয়
- মৌদ্ৰিক জিডিপিৰ ক্ষেত্ৰত বিশ্বত ভাৰতৰ বৰ্তমানৰ অৱস্থান হ'ল 5th।

ব্যক্তিগত আয়ৰ তিনি প্ৰকাৰ **Three Types of Personal Income**

- **মৌদ্ৰিক আয় Nominal Income:** প্ৰতিদিনে বা প্ৰতিমাহে কোনোবাই হাতত পোৱা মজুৰি।
- **প্ৰকৃত আয় Real Income:** ই হৈছে নামমাত্ৰ আয়ৰ পৰা বৰ্তমানৰ মুদ্রাস্ফীতিৰ হাৰ বিয়োগ কৰা
- **ব্যয়যোগ্য আয় Disposable Income:** চৰকাৰক প্ৰত্যক্ষ কৰ আদায় দিয়াৰ পিছত এজন ব্যক্তিৰ ব্যৱহাৰযোগ্য আয়

অৰ্থনৈতিক পৰিসংখ্যাৰ স্থায়ী সমিতি **Standing Committee on Economic Statistics**

- ডিচেম্বৰৰ শেষৰ ফালে অৰ্থনৈতিক তথ্য সংগ্ৰহৰ বিষয়ে চোৱাচিতা কৰাৰ লক্ষ্যৰে চৰকাৰে
- ২০১৯ চনত অৰ্থনৈতিক পৰিসংখ্যাৰ স্থায়ী সমিতি **Standing Committee on Economic Statistics (SCES)** গঠন কৰে।
- প্ৰাক্তন মুখ্য পৰিসংখ্যাবিদ প্ৰনব সেনৰ নেতৃত্বত ২৮ জনীয়া বহল ভিত্তিৰ সমিতিখনত UNO, RBI, বিত্ত মন্ত্ৰালয়, নীতি আয়োগ, টাটা ট্ৰাষ্ট, কেইবাখনো বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অৰ্থনীতিবিদ আৰু পৰিসংখ্যাবিদ সকল সদস্য হিচাপে আছে।
- IMF (আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্রা নিধি) ৰ SDDS (Special Data Dissemination Standard) মানি চলাৰ লক্ষ্যৰে এই সমিতি গঠন কৰা হৈছে।

IMF ৰ SDDS

- ১৯৯৬ চনত IMF'এ SDDS আৰম্ভ কৰিছিল।
- ইয়াৰ লক্ষ্য হৈছে সকলো সদস্য দেশতে তথ্যৰ স্বচ্ছতা
- ইয়াত ৰাষ্ট্ৰীয় আয়ৰ হিচাপ, উৎপাদন সূচকাংক, নিয়োগ, আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ কাৰ্যকলাপকে ধৰি ২০টাতকৈও অধিক তথ্য শ্ৰেণী আছে।

অৰ্থনৈতিক বৃদ্ধি **Economic Growth**

- জীৱ বিজ্ঞানৰ বৃদ্ধিৰ পৰা অহা এটা শব্দ।
- অৰ্থনৈতিক বিকাশ এক পৰিমাণগত অগ্ৰগতি বুলি ক'ব পাৰি।
- বৃদ্ধি পৰিমাণীকৰণযোগ্য
- যিকোনো দেশৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ বাবে পুঁজি গঠন বাধ্যতামূলক
- উচ্চ অৰ্থনৈতিক বৃদ্ধি সম্ভৱ যেতিয়া দেশত বৃহৎ বিনিয়োগ হয়

অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন **Economic Development**

- উন্নয়নে অৰ্থনীতিৰ জীৱনৰ মানদণ্ডক সূচায়, যিটো বহুতো চলকৰ উপলব্ধতাৰ অনুসৰি দেখা যাব পাৰে যেনে:
- পুষ্টিৰ মাত্ৰা।
- স্বাস্থ্যসেৱাৰ সুবিধা - চিকিৎসালয়, ঔষধ, বিশুদ্ধ খোৱাপানী, টিকাকৰণ, অনাময় ব্যৱস্থা আদিৰ সম্প্ৰসাৰণ আৰু প্ৰসাৰ।
- শিক্ষাৰ স্তৰ

ভৌতিক মূলধন **Physical Capital**

- উৎপাদন প্ৰক্ৰিয়াৰ তিনিটা মূল কাৰকৰ ভিতৰত ভৌতিক মূলধনক এক অন্যতম বুলি কোৱা হয়।
- ভৌতিক মূলধন ধন, যন্ত্ৰপাতি, অট্টালিকা, সঁজুলি আদি বস্তুৰে গঠিত।
- ভৌতিক মূলধনৰ ভিতৰত মানৱসৃষ্ট সামগ্ৰী অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয় যিবোৰ উৎপাদন প্ৰক্ৰিয়াত কেঁচামালক সম্পূৰ্ণ সামগ্ৰীলৈ ৰূপান্তৰিত কৰাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- যিকোনো নতুন প্ৰকল্পৰ বাবে ভৌতিক মূলধনত যথেষ্ট পৰিমাণৰ বিনিয়োগৰ প্ৰয়োজন হয়।

মানৱ সম্পদ Human Capital

- মানৱ সম্পদৰ অৰ্থ হ'ল এজন শ্ৰমিকৰ জ্ঞানৰ দৰে অস্পষ্ট সম্পদ যিটো এজন শ্ৰমিকৰ শিক্ষা, প্ৰতিভা, সামৰ্থ্য, প্ৰতিভা, জ্ঞান, পছন্দ আদিৰ ক্ষেত্ৰত থাকে, যিবোৰ তেওঁ সময়ৰ লগে লগে সংগ্ৰহ কৰিছে।
- এই ধাৰণাটোৱে স্পষ্ট কৰি দিয়ে যে চাকৰিটোৰ সকলো শ্ৰমিক, অসমান, আৰু তেওঁলোকৰ দক্ষতাৰ পাৰ্থক্য আছে

সামাজিক সম্পদ Social Capital

- Social Capital শব্দটো ৰবাৰ্ট পুটনমে জনপ্ৰিয় কৰি তুলিছিল আৰু ইয়াক গোটৰ ভিতৰত বা গোটৰ মাজত সহযোগিতা সহজ কৰি তোলা ভাগ-বতৰা কৰা নীতি, মূল্যবোধ আৰু বুজাবুজিৰ সৈতে একেলগে নেটৱৰ্ক হিচাপে সংজ্ঞায়িত কৰিব পাৰি।
- সামাজিক সম্পদক তলত দিয়া তিনিটা প্ৰকাৰত ভাগ কৰিব পাৰি

মানৱ উন্নয়ন সূচকাংক Human Development Index

- ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ উন্নয়ন কাৰ্যসূচীয়ে প্ৰথম মানৱ উন্নয়ন প্ৰতিবেদন (এইচ ডি আৰ) ১৯৯০ চনত প্ৰকাশ কৰে।
- (এইচডিআই) এইচডিআই প্ৰস্তুত কৰা এনে প্ৰথমটো দলৰ নেতৃত্বত আছিল ভাৰতীয় অৰ্থনীতিবিদ অমৰ্ত্য সেনৰ সৈতে মাহবুব উল হক আৰু ইংগে কৌল।
- মানৱ উন্নয়ন শব্দটো সূচকাংকত থকা বিকাশৰ ফল।
- এইচডিআৰ HDR এ স্বাস্থ্য, শিক্ষা আৰু জীৱন ধাৰণৰ মানদণ্ড তিনিটা সূচক একত্ৰিত কৰি উন্নয়নৰ পৰিমাপ কৰে।
- শিক্ষাক দুটা সূচকৰ দ্বাৰা জুখিব পাৰি

১/ ২৫ বছৰ বয়সৰ প্ৰাপ্তবয়স্কৰ স্কুলীয়া শিক্ষাৰ গড় বছৰ

২/ স্কুলত প্ৰৱেশ কৰা বয়সৰ শিশুৰ বাবে স্কুলীয়া শিক্ষাৰ আশা কৰা বছৰ (সৰ্বোচ্চ সীমা ১৮ বছৰ)

- জন্মৰ সময়ত জীৱন প্ৰত্যাশা (নূন্যতম মূল্য ২০ বছৰ আৰু সৰ্বোচ্চ মূল্য ৮৩.৫৭ বছৰ)ৰ দ্বাৰা স্বাস্থ্য জুখিব পাৰি।
- জীৱন ধাৰণৰ মানদণ্ড ক্ৰয় শক্তিৰ সমতা (জনমূৰি জিডিপি নহয়) ত জনমূৰি মুঠ ৰাষ্ট্ৰীয় আয়ৰ দ্বাৰা জুখিব পাৰি।
- এইচডিআইৰ সামগ্ৰিক স্কেল ০ আৰু ১ৰ ভিতৰত ভিন্ন হয়
- উচ্চ মানৰ উন্নয়ন দেশ (০.৮০০-১.০০০)
- মধ্যম মানৰ উন্নয়ন দেশ (০.৫০০-০.৭৯৯)
- নিম্ন মানৰ উন্নয়ন দেশ (০.০০০-০.৪৯৯)
- বৰ্তমান ভাৰতৰ বেংক হৈছে ১৩২ (১৭১ ৰ ভিতৰত)
- ভাৰতক মধ্যম মানৰ বিকাশৰ শ্ৰেণীত স্থান দিয়া হৈছে

আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বেংকৰ বিশ্ব উন্নয়ন প্ৰতিবেদন World Development Report of World Bank

আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বেংকে প্ৰস্তুত কৰা বিশ্বৰ উন্নয়ন প্ৰতিবেদনত দেশসমূহৰ উন্নয়নৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি দেশসমূহৰ শ্ৰেণীবিভাজনত জনমূৰি আয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

২০১৬ চনত বছৰি জনমূৰি আয় US \$12236 আৰু তাতকৈ অধিক দেশক ধনী দেশ বুলি কোৱা হয় আৰু জনমূৰি আয় US \$1005 বা তাতকৈ কম হোৱা দেশক কম আয়ৰ দেশ বুলি কোৱা হয়।

ভাৰত কম মধ্যম আয়ৰ দেশৰ শ্ৰেণীত পৰে কাৰণ ২০১৬ চনত ইয়াৰ জনমূৰি আয় বছৰি মাত্ৰ US \$1840 আছিল।

মধ্যপ্ৰাচ্যৰ দেশ আৰু আন কিছুমান সৰু দেশ বাদ দি ধনী দেশসমূহক সাধাৰণতে উন্নত দেশ বুলি কোৱা হয়।

আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সুখৰ প্ৰতিবেদন World Happiness Report

- Gross National Happiness আছিল ১৯৭২ চনত ভূটানৰ প্ৰাক্তন ৰজা জিগমে সিংহ ৱাংচুনেকে বিকশিত কৰা এক ধাৰণা
- ভূটানৰ ৰাষ্ট্ৰীয় সুখৰ ভিত্তি আছিল তলত উল্লেখ কৰা বিষয়সমূহৰ ওপৰত
 - ১/ জনমূৰি আয় অধিক
 - ২/ সুশাসন
 - ৩/ পৰিৱেশ সুৰক্ষা
 - ৪) সাংস্কৃতিক প্ৰসাৰ (নৈতিক আৰু আধ্যাত্মিক মূল্যবোধৰ প্ৰসাৰ)
- World Happiness Report প্ৰথম প্ৰকাশ কৰিছিল ২০১২ চনত The Sustainable Development Solutions Network (ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ এটা সংস্থা) ৰ দ্বাৰা।
- ই ছটা মূল কাৰকৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি জাতিটোক স্থান দিয়ে।
 - ১) জনমূৰি জিডিপি (পিপিপি)
 - ২) সামাজিক সহায় (গণনা কৰিবলৈ কোনোবা)
 - ৩) জন্মৰ সময়ত সুস্থ আয়ুসৰ প্ৰত্যাশা
 - ৪/ জীৱনৰ বাছনি কৰাৰ স্বাধীনতা।
 - ৫/ উদাৰতা, আৰু
 - ৬/ দুৰ্নীতিৰ ধাৰণা
- বৰ্তমান পৃথিৱীৰ আটাইতকৈ সুখী দেশ হৈছে...
- সৰ্বনিম্ন সুখী দেশ হ'ল.....
- ভাৰতক স্থান দিয়া হৈছে....

মুদ্রা আৰু ঋণ নীতি MONETARY AND CREDIT POLICY

সংজ্ঞা Definition

- উৎপাদন আৰু মুদ্রাস্ফীতিৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলাবলৈ ধনৰ যোগান আৰু সুতৰ হাৰৰ গতিবিধি প্ৰভাৱিত কৰাৰ কৌশল
- ভাৰতত এই কামবোৰ RBIয়ে কৰে
- সম্প্ৰসাৰণমূলক মুদ্রানীতিৰ অৰ্থ হ'ল RBI য়ে নীতিগত হাৰ হ্ৰাস কৰিছে
- সংকোচনমূলক মুদ্রানীতিৰ অৰ্থ হ'ল RBIয়ে নীতিগত হাৰ বৃদ্ধি কৰিছে

RBI বাবে উপলব্ধ মুদ্রানীতিৰ সঁজুলি Monetary Policy Tools Available for RBI

RBI নীতিগত হাৰ Policy Rates of RBI

বেংক হাৰ Bank Rate

- যি হাৰত RBIয়ে বাণিজ্যিক বেংকক দীৰ্ঘম্যাদী ঋণ দিয়ে।
- বৰ্তমানে বেংকৰ হাৰ....

ৰেপো আৰু ৰিভাৰ্ছ ৰেপো Repo and Reverse Repo

- RBIয়ে চৰকাৰী নিৰাপত্তা আহিলা জামিনত বেংকক ঋণ দিয়ে (repo)
- বেংকে ৰাতিৰ ভিতৰত বা কিছুদিনৰ পিছত নিৰাপত্তা পুনৰ ক্ৰয় কৰে।
- RBI য়ে নিয়মিতভাৱে ঋণ দিয়া ধনৰ ৰেপো হাৰ সলনি কৰে
- বৰ্তমানে Repo হাৰ....
- ৰিভাৰ্ছ ৰেপো: যেতিয়া RBIয়ে বেংকৰ পৰা ঋণ লয়
- বৰ্তমান ই...

- ৰেপো আৰু ৰিভাৰ্ছ ৰেপো: কেৱল মুম্বাইতহে কৰা হয়।
- কেৱল RBI অনুমোদিত ছিকিউৰিটিজত: অৰ্থাৎ টি বিল, কেন্দ্ৰীয়/ৰাজ্য চৰকাৰী ছিকিউৰিটিজ।

অন্তিম স্থিতি সুবিধা MSF: Marginal Standing Facility

- ২০১১-১২ চনত ইয়াক প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল
- এনে এক ব্যৱস্থা যাৰ জৰিয়তে বাণিজ্যিক বেংকে RBI পৰা ৰেপো হাৰৰ তুলনাত ১% পৰ্যন্ত বেছি হাৰত ঋণ ল'ব পাৰে।
- বৰ্তমানৰ হাৰ হৈছে.....

স্থায়ী জমা সুবিধাৰ হাৰ Standing Deposit Facility Rate

- SDF ৰ মূল উদ্দেশ্য হৈছে ব্যৱস্থাটোত অতিৰিক্ত তৰলতা হ্ৰাস কৰা আৰু মুদ্রাস্ফীতি নিয়ন্ত্ৰণ কৰা।
- ২০১৮ চনত আৰ বি আই আইনৰ সংশোধিত ১৭ নং ধাৰাত ৰিজাৰ্ভ বেংকক প্ৰৱৰ্তনৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰা হৈছিল
- SDF-কোনো বন্ধকী অবিহনে তৰলতা শোষণৰ বাবে এটা অতিৰিক্ত আহিলা।
- কোনো চৰকাৰী বন্ধকী পত্ৰ বিক্ৰী নকৰাকৈ কমার্চিয়েল বেংকৰ পৰা ধন সংগ্ৰহৰ বাবে RBI বাবে SDF এটা আহিলা (In reverse repo selling government security is compulsory)
- SDF হাৰ পলিচি হাৰৰ (ৰেপো হাৰ) ২৫ bps কম হ'ব।

ৰিজাৰ্ভৰ প্ৰয়োজনীয়তা Reserve Requirements

বিধিগত তাৰল্য অনুপাত Statutory Liquidity Ratio (SLR)

- ই হৈছে নিৰ্দিষ্ট তাৰল্য সম্পদৰ ৰূপত ৰখা বেংকৰ সময় আৰু চাহিদাৰ দায়বদ্ধতাৰ অংশ।
- উদাহৰণস্বৰূপে, চৰকাৰী আৰু অন্যান্য আৰ বি আইয়ে অনুমোদন জনাইছিল ছিকিউৰিটিজ আৰু ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বন্ধকী পত্ৰ।
- SLRৰ লক্ষ্য হ'ল চৰকাৰী পুঁজিৰ প্ৰয়োজনীয়তা আংশিকভাৱে কিন্তু নিশ্চিতভাৱে এই সংৰক্ষিত ধনেৰে পূৰণ কৰা
- আৰ বি আই আইন, ১৯৩৪ আৰু বেংকিং নিয়ন্ত্ৰণ আইন, ১৯৪৯, SLR ৰ নিম্ন আৰু উৰ্দ্ধ সীমা ২৫% আৰু ৪০% নিৰ্ধাৰণ কৰিছিল।
- ২০০৬ চনত সংশোধনীৰ ফলত এই উৰ্দ্ধ আৰু নিম্ন সীমা আঁতৰাই পেলোৱা হয়
- বৰ্তমানৰ হাৰ হৈছে

নগদ সংৰক্ষিত পুঁজি অনুপাত Cash Reserve Ratio (CRR)

- বেংক জমা ধনৰ এটা অংশ নগদ ধনৰ ৰূপত RBI ওচৰত ৰাখিব লাগে।
- আৰ বি আই আইন, ১৯৩৪ আৰু বেংকিং নিয়ন্ত্ৰণ আইন, ১৯৪৯ত নিম্ন আৰু উৰ্দ্ধ সীমা ৩% আৰু ২০% নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছিল।
- এই নিম্ন আৰু উৰ্দ্ধ সীমা ২০০৬ চনত আঁতৰাই পেলোৱা হৈছিল।
- বৰ্তমান CRR হৈছে.....

RBI ৰ মুক্ত বজাৰত ঋণ পত্ৰৰ ক্ৰয়-বিক্ৰয়

- মুক্ত বজাৰ মানে বেংক আৰু বিত্তীয় প্রতিষ্ঠান।
- সংজ্ঞা: অৰ্থনীতিত ধন আৰু ঋণৰ পৰিমাণক প্ৰভাৱিত কৰিবলৈ RBI দ্বাৰা মুক্ত বজাৰত চৰকাৰী ঋণ পত্ৰ আৰু অন্যান্য কিছুমান ছিকিউৰিটিৰ ক্ৰয়-বিক্ৰয় কৰা।
- ক্ৰয় কৰি বজাৰত ধন সুমুৱাই দিয়ে আৰু ঋণ সম্প্ৰসাৰণ কৰে।

- বিক্ৰীৰ দ্বাৰা ধন শোষণ কৰে আৰু ঋণ সংকুচিত কৰে।
- RBI আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু নমনীয় সঁজুলি।

মুদ্রানীতি সমিতি Monetary Policy Committee

- ২০১৬ চনৰ ২৭ জুন তাৰিখৰ পৰা মুদ্রানীতি সমিতিৰ গঠন হয়
- ইয়াৰ প্ৰস্তাৱ প্ৰথমে উৰ্জিত পেটেল কমিটীয়ে আগবঢ়াইছিল
- বৰ্তমান ই অধ্যক্ষকে ধৰি ছয়জনীয়া সমিতি
- মুদ্রানীতি সমিতিৰ অধ্যক্ষজন হৈছে ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংকৰ গৱৰ্ণৰ
- বিশেষ লক্ষ্য স্তৰৰ ভিতৰত মুদ্রাস্ফীতি নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ সুতৰ হাৰ (ৰেপো হাৰ) বেঞ্চমাৰ্ক নীতি নিৰ্ধাৰণৰ লক্ষ্য লৈ মুদ্রানীতি সমিতি গঠন কৰা হৈছিল।
- ইয়াৰ পূৰ্বে RBI গৱৰ্ণৰে অকলেই RBI বেঞ্চমাৰ্ক ৰেটৰ ওপৰত সিদ্ধান্ত লৈছিল।
- MPC য়ে এবছৰত কমেও চাৰিবাৰকৈ বৈঠকত মিলিত হ'ব লাগে। MPC ৰ বৈঠকৰ বাবে কোৰাম quorum হৈছে- চাৰিজন সদস্য।

ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংক Reserve Bank of India

১৯৩৪ চনত ৫ কোটিৰ অংশীদাৰী মূলধনৰে প্ৰতিষ্ঠা হৈছিল।

হিল্টনৰ যুৱ আয়োগৰ পৰামৰ্শমৰ্মে।

১৯৪৯ চনত ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ কৰা হয়। তাৰ পিছত, ই ভাৰতৰ কেন্দ্ৰীয় বেংকিং সংস্থা হৈ পৰে।

অধীক্ষক আৰু পৰিচালনা: কেন্দ্ৰীয় পৰিচালনা সমিতি ২০ জন সদস্য।

ইয়াত এজন গৱৰ্ণৰ আৰু ৪ জন বিভাগীয় গৱৰ্ণৰ আছে।

বিত্ত মন্ত্ৰালয়ৰ এজন চৰকাৰী বিষয়া।

চৰকাৰৰ মনোনীত সঞ্চালক ১০ জন।

মুম্বাই, কলকাতা, চেন্নাই আৰু দিল্লীৰ চাৰিটা স্থানীয় ব'ৰ্ডক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিবলৈ চৰকাৰে ৪ জন সঞ্চালকক মনোনীত কৰে।

১৯৩৫ চনত RBI Act, 1934 কাৰ্যকৰী হয়।

RBI বৰ্তমানৰ গৱৰ্ণৰ Shaktikanta Das

RBI কাৰ্য্যৱালী Functions of RBI

সকলো কাম RBI Act, 1934 ৰ দ্বাৰা দিয়া হৈছে

১/ নোট জাৰি Bank of Issue

- আৰ বি আই আইনৰ ২২ ধাৰাত আৰ বি আইক ১ টকাৰ বাহিৰে সকলো মূল্যৰ নোট জাৰি কৰিবলৈ কৰ্তৃত্ব দিয়া হৈছে
- বিত্ত সচিবৰ স্বাক্ষৰত বিত্ত মন্ত্ৰালয়ে এক টকীয়া মুদ্ৰাৰ জাৰি কৰে
- ভাৰতীয় মুদ্ৰা RBI ৰ বিহিত মুদ্ৰা। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল ভাৰতীয় মুদ্ৰাৰ ধাৰী এজনৰ দাবীৰ নিষ্পত্তি গ্ৰহণ কৰিবলৈ আৰ বি আই বাধ্যতামূলক।
- প্ৰিন্ট কৰাৰ প্ৰতিবন্ধকতা: ই মুদ্ৰাৰ কম বেছি অস্থিৰতা সৃষ্টি কৰিব নোৱাৰিবৰ বাবে ৰখা ব্যৱস্থা

২/ চৰকাৰৰ বেংকাৰ Banker to Government

- চৰকাৰৰ বেংকাৰ এজেণ্ট আৰু উপদেষ্টা।
- চৰকাৰৰ হৈ পেমেণ্ট গ্ৰহণ আৰু কৰিবলৈ চৰকাৰী ব্যৱসায়ৰ লেনদেন কৰিবলৈ RBI বাধ্য
- ই চৰকাৰক ঋণ প্ৰদান কৰে।
- ৰাজ্য আৰু স্থানীয় চৰকাৰক ঋণ আৰু অগ্ৰিম ধন দিয়ে।

৩/ বেংকৰ বেংক আৰু অন্তিম পৰ্যায়ৰ ঋণদাতা Banker's Bank and Lender of the Last Resort

- অনুসূচিত বেংকে যোগ্য ছিকিউৰিটিৰ জৰিয়তে RBI পৰা ঋণ ল'ব পাৰে।
- বেংক CRR RBI ওচৰত ৰখা হয়
- ই অন্তিম পৰ্যায়ৰ ঋণদাতা আৰু সংকটৰ সময়ত ঋণ দিয়ে।
- RBI য়ে বাণিজ্যিক বেংকক মৌদ্রিক বিষয়ত পৰামৰ্শ দিয়ে

৪/ ক্রেডিট নিয়ন্ত্ৰক Controller of Credit

- বেংকে সৃষ্টি কৰা ঋণৰ পৰিমাণক প্ৰভাৱিত কৰাৰ ক্ষমতা আছে।
- বেংকিং ৰেগুলেচন এক্ট, ১৯৪৯ চনত কোৱা হৈছে যে আৰ আই আইয়ে যিকোনো বেংকক গোট/ব্যক্তিক ঋণ নিদিবলৈ ক'ব পাৰে।

৫) তত্ত্বাবধায়ক কাৰ্য্য Supervisory Functions

- প্ৰতিটো বেংকে RBI পৰা অনুজ্ঞাপত্ৰ লব লাগে আৰু সেই অনুজ্ঞাপত্ৰ RBI য়ে বাতিল কৰিবও পাৰে।
- নতুন শাখা খুলিবলৈ RBI অনুমতিৰ প্ৰয়োজন।
- প্ৰতিটো বেংকে নিজৰ সম্পত্তি আৰু দায়বদ্ধতা বিতংভাৱে দেখুৱাই আৰ বি আইলৈ সাপ্তাহিক ৰিটাৰ্ণ প্ৰেৰণ কৰিব লাগিব।
- যিকোনো বাণিজ্যিক বেংকৰ একাউণ্ট পৰিদৰ্শন কৰাৰ ক্ষমতা।

৬/ বৈদেশীক মজুতৰ ৰক্ষক Custodian of Foreign Reserve

- টকাৰ বিনিময় হাৰ সুস্থিৰ কৰিবলৈ, তাৰ বাবে ভাৰতৰ বৈদেশিক মুদ্ৰা বজাৰত অংশগ্ৰহণ কৰে।

- ইয়াৰ বাবে ই ফৰেক্স ৰিজাৰ্ভ ৰাখে।
- ইয়াত বিদেশী মুদ্রা, সোণ, IMFৰ SDR আৰু IMFৰ সৈতে ৰিজাৰ্ভ ট্ৰেঞ্চ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে

৭) IMFত ভাৰত চৰকাৰৰ এজেন্ট Agent of Government of India in the IMF

RBI ৰ অডিট Audit of the RBI

- CAG ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংকৰ অডিট নকৰে।
- CAG য়ে SEBI, IRDA আৰু PFRDA দৰে অন্যান্য বিত্তীয় খণ্ডৰ নিয়ন্ত্ৰকৰ অডিট কৰে যদিও পাৰফৰমেন্স অডিট নকৰে
- সাধাৰণতে RBI ৰ অডিট ভাৰত চৰকাৰে নিযুক্ত কৰা দুজন অডিটৰ দ্বাৰা হয়।

RBI পেমেণ্ট চিষ্টেম তথ্য সংৰক্ষণ Storage of Payment System Data of RBI

- এই ব্যৱস্থাৰ অধীনত ধন পৰিশোধৰ সৈতে জড়িত সমগ্ৰ তাৰিখ আৰু বি আইয়ে সংৰক্ষণ কৰিব
- সমগ্ৰ তথ্য কেৱল ভাৰততে সংৰক্ষণ কৰা হ'ব
- পেমেণ্ট চিষ্টেম অপাৰেটৰে (পি এছ এ) ইচ্ছা কৰিলে ভাৰতৰ বাহিৰত পেমেণ্ট লেনদেন প্ৰক্ৰিয়াকৰণৰ ক্ষেত্ৰত কোনো বাধা নাই।

বিভিন্ন মুদ্রাৰ নোটত দেখুওৱা ছবি Pictures Shown on Different Currency Notes

- ৫ টকা: ট্ৰেঙ্কৰত বহি থকা খেতিয়ক
- ১০ টকা: বাঘ, হাতী আৰু গঁড় (ভাৰতৰ প্ৰাণীজগত)
- ১০ টকা নতুন: কনাৰ্ক সূৰ্য্য মন্দিৰ
- ২০ টকা পুৰণি: প'ৰ্ট ব্লেয়াৰৰ মেগাপ'ড ৰিজ'ৰ্টৰ পৰা দেখাৰ দৰে মাউণ্ট হেৰিট আৰু প'ৰ্ট ব্লেয়াৰ লাইট হাউচ

- ২০ টকা নতুন: ইলোৰা গুহা
- ৫০ টকা: ভাৰতীয় সংসদ (পুৰণি)
- ১০০ টকা: ছিকিমৰ গোয়েচা লা (ই হিমালয়ৰ এটা বেঞ্জ)ৰ পৰা দৃশ্য
- ১০০ টকা নতুন: গুজৰাটৰ ৰাণী কি ভাভ
- ২০০ টকাঃ সাঁচি স্তূপা
- ৫০০ টকা: লালকিল্লা
- ২০০০ টকা: মঙলযান

বেংকিং ব্যৱস্থা BANKING SYSTEM

বাণিজ্যিক বেংক Commercial Banks

- ই সঞ্চয়কাৰী আৰু ঋণ গ্ৰহণকাৰীৰ মাজত মধ্যস্থতা কৰে
- ইয়াৰ প্ৰাথমিক দায়বদ্ধতা হৈছে জমা গ্ৰহণ আৰু প্ৰাথমিক সম্পত্তি হৈছে ঋণ আৰু বণ্ড।

বাণিজ্যিক বেংক ব্যৱস্থাৰ গঠন Commercial Banks system consists of

- ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংক Public Sector Banks।
- ব্যক্তিগত খণ্ডৰ বেংক Private Sector Banks।

ভাৰতত ১২টা ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংক আছে (চৰকাৰৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠ অংশীদাৰিত্ব)

ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংক আৰু ব্যক্তিগত খণ্ডৰ বেংক Public Sector banks and Private Sector Banks

- চৰকাৰৰ মালিকানাধীন হয় সম্পূৰ্ণৰূপে নহয় সংখ্যাগৰিষ্ঠ অংশীদাৰ হিচাপে।
- ইয়াত ভাৰতীয় ষ্টেট বেংক, ১১টা ৰাষ্ট্ৰীয়কৃত বেংক আৰু অধিকাংশ আঞ্চলিক গ্ৰাম্য বেংকক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে।
- ব্যক্তিগত খণ্ডৰ বেংকসমূহ দেশীয় আৰু বিদেশী দুয়োটাৰে সমষ্টি।
- সমবায় বেংক এনে বেংক যিবোৰক সামাজিক উদ্দেশ্যৰ বাবে বাণিজ্যিক বেংক বুলি গণ্য কৰা নহয় আৰু ইহঁতৰ উদ্দেশ্য লাভ অৰ্জন নহয়
- ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংকে ভাৰতত বেংকৰ বাবে নীতি নিৰ্ধাৰণ কৰে।

বাণিজ্যিক বেংকৰ শ্ৰেণীবিভাজন Classification of Commercial Banks

- RBI Act, 1934 ৰ দ্বিতীয় সূচীত অন্তৰ্ভুক্ত বেংকসমূহ হৈছে সূচী বেংক।
- এই বেংকসমূহৰ বাবে RBIৰ ২টা চৰ্ত থাকে।

এই চৰ্তসমূহ **Conditions for Them:**

- আৰ্থিক সাহায্য আৰু পুনৰ বিত্তীয় সাহায্যৰ বাবে RBI ৰ কাষ চাপিব পাৰে
- RBI য়ে নিৰ্ধাৰণ কৰা অনুসৰি এটা নিৰ্দিষ্ট পৰিমাণৰ নগদ ধন সংৰক্ষণ হিচাপে ৰখাৰ বাধ্যবাধকতা বেংকসমূহৰ আছে

তলত দিয়াবোৰ অনুসূচিত বেংকত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে **Following are included in Scheduled Banks**

- **SBI**
- **Nationalised Banks**
- **Foreign Banks**
- **Private Sector Banks**
- **Cooperative Banks**
- **RRB**

অ-অনুসূচিত বেংক **Non-Scheduled Banks**

RBI Act, 1934 ৰ দ্বিতীয় সূচীত অন্তৰ্ভুক্ত নহয়।

এই বেংকসমূহৰ ওপৰৰ বিশেষাধিকাৰ আৰু বাধ্যবাধকতা নাই।

এই বেংকসমূহৰ ৰিজাৰ্ভ কেপিটেল ৫ লাখ টকাতকৈও কম।

অ-অনুসূচিত বেংকৰ সংখ্যা অতি কম।

এই বেংকসমূহৰ স্থানীয় বেংক বুলিও কোৱা হয়।

বিনিয়োগ বেংক **Investment Bank**

মূলধনী বজাৰত ধন সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত সম্পত্তি কোম্পানী (equity or debt)

একত্ৰীকৰণ, অধিগ্ৰহণ আদিৰ বাবে কৌশলগত পৰামৰ্শদাতা সেৱা প্ৰদান কৰে।

এই বেংকসমূহৰ আন এটা নাম হৈছে মাৰ্চেণ্ট বেংক Merchant Bank.

উন্নয়ন বেংক Development Banks

- উদ্যোগ আৰু কৃষিৰ বাবে দীৰ্ঘম্যাদী মূলধন প্ৰদান কৰা বিত্তীয় প্রতিষ্ঠান।
- ইণ্ডাষ্ট্ৰিয়েল ফাইনেঞ্চ কৰ্পৰেশ্যন অৱ ইণ্ডিয়া লিমিটেড (IFCI) হৈছে ভাৰতৰ প্ৰথমটো উন্নয়ন বেংক
- তলত ভাৰতৰ প্ৰধান উন্নয়ন বেংকসমূহ উল্লেখ কৰা হ'ল
- **Industrial Development Bank of India**
- **Industrial Credit and Invest Corporation of India (ICICI)** এক উন্নয়নমূলক বেংক আছিল আৰু ২০০০ চনত ICICI বেংকৰ সৈতে একত্ৰিত হৈছিল।
- **Industrial Invest Bank of India (IIBI)**
- **Small Industries Development bank of India (SIDBI)**
- **National Bank for Agricultural and Rural Development (NABARD)**
- **National Housing Bank (NHB)**
- বাণিজ্যিক বেংকসমূহে উদ্যোগ আৰু কৃষিৰ হ্ৰস্বম্যাদী মূলধনৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণ কৰে।
- বিশেষ উন্নয়ন বিত্তীয় প্রতিষ্ঠানসমূহে (SDFI সমূহে উদ্যোগ আৰু কৃষিৰ দীৰ্ঘম্যাদী বিত্তীয় প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণ কৰে)।
- এইসমূহে RBI ৰ পৰা ৰেহাইমূলক বিত্তীয় সাহায্য লাভ কৰে।
- আৰ বি আইয়ে নিযুক্তি দিয়া এছ.এইচ.খান কমিটিয়ে ১৯৯৭ চনত DFIক ইউনিভাৰ্চেল বেংকলৈ ৰূপান্তৰিত কৰাৰ পৰামৰ্শ দিছিল। তাৰ পিছত তেওঁলোকে সেৱাৰ তালিকা প্ৰদান কৰিব পাৰিব।

ভাৰতীয় ঔদ্যোগিক বিত্ত নিগম Industrial Finance Corporation of India IFCI

- ভাৰতৰ প্ৰথম উন্নয়ন বেংক।
- ১৯৪৮ চনত, স্বাধীনতাৰ লগে লগে ঔদ্যোগিক বিত্ত নিগম আইনৰ দ্বাৰা গঠিত হয়।

সমবায় বেংক Cooperative Banks

- সহযোগিতা, আত্মসহায় আৰু পাৰস্পৰিক সহায়ৰ মূলত পৰিচালিত।
- সমবায় বেংকত এজন সদস্যৰ এটা ভোট আছে
- লাভ-লোকচান নাই- লাভ বৃদ্ধিৰ ধাৰণাটো অনুসৰণ নকৰে। সেয়েহে ইয়াক বাণিজ্যিক বেংক হিচাপে গণ্য কৰা নহয়।
- ই জমা সংগ্ৰহ, ঋণ যোগান আৰু ৰেমিটেন্সৰ সুবিধাৰ সকলো মূল বেংকিং কাম কৰে।
- কৃষি আৰু আনুষংগিক সামগ্ৰীৰ কাৰ্য্যকৰী বিশেষজ্ঞ।
- ইয়াৰ দুটা স্তৰৰ ব্যৱস্থা আছে; কৃষি আৰু অনা-কৃষি

আঞ্চলিক গ্ৰাম্য বেংক Regional Rural Bank RRBs

- প্ৰথমবাৰৰ বাবে ১৯৭৫ চনৰ ২ অক্টোবৰত স্থাপন কৰা হৈছিল (সংখ্যাত মাত্ৰ ৫ টা)
- লক্ষ্য আছিল বেংকিং সেৱাক গ্ৰাম্য দৰিদ্ৰৰ দুৱাৰমুখলৈ লৈ যোৱা
- RRBৰ মূলধন ভাৰত চৰকাৰ (৫০%), সংশ্লিষ্ট ৰাজ্যৰ চৰকাৰ (১৫%) আৰু পৃষ্ঠপোষক ৰাষ্ট্ৰীয়কৃত বেংক (৩৫%) মাজত ভাগ কৰা হয়
- দৰিদ্ৰ লোকক অত্যধিক ঋণ দিয়াৰ বাবে এই বেংকসমূহে ১৯৮০ চনৰ ভিতৰত লোকচান সন্মুখীন হৈছিল
- RRB সমূহৰ পুনৰ্গঠনৰ ব্যৱস্থাৰ পৰামৰ্শ দিবলৈ চৰকাৰে দুখন সমিতি গঠন কৰিছিল
- সেই সমিতি দুখন হ'ল ভাণ্ডাৰী সমিতি (১৯৯৪-৯৫) আৰু বসু সমিতি (১৯৯৫-৯৬) এই সমিতিসমূহৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি চৰকাৰে দুটা নীতি পৰিৱৰ্তন কৰিছিল

১/ আৰ আৰ বিৰ ৰেহাইমূলক ঋণ বিলুপ্ত কৰি আৰ আৰ বিয়ে নিজৰ গ্ৰাহকৰ পৰা বাণিজ্যিক সুতৰ হাৰ ল'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে

২) গ্ৰাহকৰ লক্ষ্য (গ্ৰাম্য জনসাধাৰণ আৰু দুৰ্বল অংশ)ক মুক্ত কৰা হ'ল আৰু আৰ আৰ বিয়ে সকলো গ্ৰাহকক ঋণ দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে

বেংক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ Bank Nationalisation

১৯৬৯ আৰু ১৯৮০ চনত চৰকাৰে ব্যক্তিগত বাণিজ্যিক বেংকৰ ইউনিটসমূহ ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ কৰে।

১৯৬৯ চনৰ বেংকিং ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ আইন অনুসৰি চৰকাৰে মুঠ ২০ টা ব্যক্তিগত বেংক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ কৰে

এই ২০টা বেংকৰ ভিতৰত ১৯৬৯ চনত ৫০ কোটিতকৈ অধিক জমা থকা ১৪টা বেংকক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ কৰা হৈছিল

২০০ কোটিতকৈ অধিক জমা থকা ৬টা বেংকক ১৯৮০ চনত ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ কৰা হয়

১৯৯৩ চনত লোকচান হোৱা নিউ বেংক অৱ ইণ্ডিয়াক পঞ্জাব নেচনেল বেংকৰ সৈতে একত্ৰিত কৰা হয়

২০১৯ চনত বিজয়া বেংক আৰু ডেনা বেংকক বেংক অৱ বৰোদাৰ সৈতে একত্ৰিত কৰা হয়

২০১৯ চনৰ আগষ্ট মাহত তলত দিয়া ছটা ৰাষ্ট্ৰীয়কৃত বেংকক অন্যান্য ৰাষ্ট্ৰীয়কৃত বেংকৰ সৈতে একত্ৰিত কৰা হয়

চিণ্ডিকেট বেংকক কানাৰা বেংকৰ সৈতে একত্ৰিত কৰা হয়

ইণ্ডিয়ান বেংকৰ লগত এলাহাবাদ বেংক একত্ৰিত কৰা হয়

অৰিয়েণ্টেল বেংক অৱ কমাৰ্চ আৰু ইউনাইটেড বেংক অৱ ইণ্ডিয়াক পঞ্জাব নেচনেল বেংকৰ সৈতে একত্ৰিত কৰা হয়

অন্ধ্ৰ বেংক আৰু কৰ্পৰেশ্যন বেংক ভাৰতীয় ইউনিয়ন বেংকৰ সৈতে একত্ৰিত কৰা হয়

সেয়েহে বৰ্তমান ৰাষ্ট্ৰীয়কৃত বেংকৰ মুঠ সংখ্যা ১১টা

কিন্তু, ইয়াৰে কোনো বেংকত ১০০ শতাংশ চৰকাৰী মালিকীস্বত্ব নাই

ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণৰ পিছত চৰকাৰে অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰ পৰ্যন্ত ব্যক্তিগত বেংক খোলাৰ অনুমতি নিদিলে

চৰকাৰে পুনৰ ১৯৯৪ চনত ব্যক্তিগত বেংকৰ অনুজ্ঞাপত্ৰ দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।(ভাৰতত সংস্কাৰৰ পিছত ইউটিআই বেংক আছিল প্ৰথম ব্যক্তিগত বেংক)

নৰসিংহম কমিটি Narasimham Committee

নৰসিংহমৰ অধীনত বেংকিং সংস্কাৰ সমিতিখনে ১৯৯১ আৰু ১৯৯৮ চনত বেংকিং খণ্ডৰ সংস্কাৰ সম্পৰ্কে দুখন প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিছিল।

১৯৯১ চনত নৰসিংহমৰ অধীনত প্ৰথমখন কমিটীক কমিটি অন ফাইনেলিয়েল চিষ্টেম (CFS) নামেৰে জনা যায়।

নৰসিংহম কমিটি দ্বিতীয়ই ভাৰতত ৩ টায়াৰ বেংকিং ব্যৱস্থাৰ পৰামৰ্শ দিছিল

১/ টায়াৰ ১: আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় অৰিয়েণ্টেচনৰ ২ৰ পৰা ৩ বেংক

২/ টায়াৰ ২: ৰাষ্ট্ৰীয় অভিযুখীতাৰ ৮ৰ পৰা ১০টা বেংক

৩/ টায়াৰ ৩: বৃহৎ সংখ্যক স্থানীয় বেংক

অকাৰ্যক্ষম সম্পত্তি (এনপিএ) Non-Performing Assets

বেংকৰ বেয়া ঋণ

সংজ্ঞা: যিসকল ঋণগ্ৰহণকাৰীয়ে ৯০ দিনতকৈ অধিক সময়ৰ বাবে সুত বা মূলধনৰ কিস্তি বা দুয়োটা পৰিশোধ কৰিব নোৱাৰে।

এনপিএক তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি

১/ উপ-মানদণ্ড: ১২ মাহতকৈ কম বা সমান সময়ৰ বাবে বাকী থকা NPA

২/ সন্দেহজনক: ১২ মাহতকৈ অধিক সময় NPA হৈ থকা

৩/ লোকচানৰ সম্পত্তি: লোকচান বেংকৰ অডিটৰ বা আৰ বি আই পৰিদৰ্শনে চিনাক্ত কৰিছে, কিন্তু ধনবাশি হিচাপৰ পৰা আঁতৰ কৰা হোৱা নাই

SARFAESI আইন, ২০০২

- ই হৈছে বিত্তীয় সম্পত্তিৰ নিৰাপত্তা আৰু পুনৰ্গঠন আৰু নিৰাপত্তা স্বার্থ বলবৎ কৰা আইন, ২০০২
- ই ইচ্ছাকৃতভাৱে ডিফল্ট কৰাসকলৰ পৰা এনপিএ পৰিশোধ কৰাৰ সন্দৰ্ভত বেংকসমূহক অধিক ক্ষমতা প্ৰদান কৰে
- ই বেংকক ঋণগ্ৰহণকাৰীয়ে দাখিল কৰা বন্ধকী ব্যৱহাৰ কৰাৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰে
- ইয়াৰ উপৰিও ই বেংকসমূহক সম্পত্তি পুনৰ্গঠন কোম্পানীসমূহক বেয়া ঋণ বিক্ৰী কৰাৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰে
- সম্পত্তি পুনৰ্গঠন কোম্পানী Assets Reconstruction Company (ARC) বা বেড বেংক
- বেংকৰ পৰা বেড লোন ক্ৰয় কৰে।
- এই কামত তেওঁলোকে পেছাদাৰী বিশেষজ্ঞতা গঢ়ি তুলিব।
- ইয়াৰ পৰামৰ্শ দিছিল নৰসিংহম কমিটি ১।
- ARC 11: ভাৰতত স্থাপন কৰা প্ৰথম সম্পত্তি পুনৰ্গঠন কোম্পানী।
- বেয়া বেংকৰ অনুজ্ঞাপত্ৰ RBI য়ে দিয়ে

নেচনেল এচেট ৰিকনষ্ট্ৰাকচন কোম্পানী লিমিটেড (NARCE)

- কোম্পানী আইনৰ অধীনত NARCL নিগমিত হৈ ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংকত এচেট ৰিকনষ্ট্ৰাকচন কোম্পানী (এ আৰ চি) হিচাপে অনুজ্ঞাপত্ৰৰ বাবে আবেদন কৰিছিল।
- NARCL-এ বিভিন্ন পৰ্যায়ত বিভিন্ন বাণিজ্যিক বেংকৰ পৰা প্ৰায় দুই লাখ কোটি টকাৰ ষ্ট্ৰেছড সম্পত্তি Stressed Assets অধিগ্ৰহণ কৰিব।
- ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংকসমূহে (PSB) NARCLত ৫১% মালিকীস্বত্ব বজাই ৰাখিব।

ইণ্ডিয়া ডেবট ৰিজ'লিউচন কোম্পানী লিমিটেড (IDRCL)

- IDRCL ত PSB আৰু পাব্লিক ফাইনেঞ্চিয়েল ইনষ্টিটিউট (FIs)ৰ সৰ্বাধিক ৪৯% অংশীদাৰিত্ব থাকিব
- বাকী ৫১% অংশীদাৰিত্ব ব্যক্তিগত খণ্ডৰ ঋণদাতাৰ হাতত থাকিব।

প্ৰডেন্সিয়েল নৰ্মছ Prudential Norms

- ই নিম্নোক্ত বিষয়সমূহৰ সৈতে জড়িত
- আয় স্বীকৃতি: নিশ্চিত কৰিবলৈ যে বেংকসমূহে প্ৰকৃততে উপলব্ধি কৰা আয়ৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখে,
- NPA আৰু অন্যান্য হিচাপে সম্পত্তিৰ শ্ৰেণীবিভাজন।
- NPAৰ বাবে ব্যৱস্থা কৰা।
- মূলধন পৰ্যাপ্ততাৰ নীতি Capital Adequacy norms (Capital to risk weighted assets ratio, CRWAR)
- নৰসিংহম কমিটি ১ ৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি ভাৰতত ইয়াক কাৰ্যকৰী কৰা হৈছিল

বেচেল নৰ্মছ Basel Norms

- মধ্যস্থতাকাৰীত বিভিন্ন ধৰণৰ বিপদৰ বাবে বেংকসমূহে অনাদায়ৰ বিপদৰ বিৰুদ্ধে নিৰাপত্তা হিচাপে এটা নিৰ্দিষ্ট শতাংশ মূলধন আঁতৰাই ৰাখিব লাগে।
- বেচেল কমিটিয়ে বিপদৰ সৈতে মোকাবিলা কৰিবলৈ বেচেলৰ নীতি-নিয়ম প্ৰদান কৰিছিল।
- বেচেল তৃতীয় নীতি অনুসৰি Capital Risk Weighted ratio হৈছে ১২:৯।
- ভাৰতত CAR ৰ সিদ্ধান্ত RBI য়ে কৰে

আন্তৰ্জাতিক বন্দোবস্তৰ বেংক Bank of International Settlement (BIS)

- ইয়াৰ লক্ষ্য হৈছে, আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মৌদ্ৰিক আৰু আৰ্থিক সহযোগিতা দ্ৰুত হাৰত বৃদ্ধি কৰা।

- কেন্দ্ৰীয় বেংকৰ বাবে বেংক।
- কেৱল কেন্দ্ৰীয় বেংক বা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সংস্থাসমূহকহে বেংকিং সেৱা প্ৰদান কৰা।
- মুখ্য কাৰ্যালয় চুইজাৰলেণ্ডৰ বেচেল।
- ১৯৩০ চনৰ হেগ চুক্তিৰ দ্বাৰা স্থাপিত।

ভাৰতত ইউনিভাৰ্চেল বেংকিং Universal Banking in India

- ১৯৯৮ চনত ২য় নৰসিংহম সমিতি আৰু খান সমিতিৰ পৰামৰ্শ (১৯৯৮)
- বিভিন্ন বিত্তীয় কাৰ্য্যকলাপৰ লক্ষ্য বহল আৰু একত্ৰিত কৰা
- ই বহুমুখী বিত্তীয় চুপাৰ মাৰ্কেট

বাণিজ্যিক বেংকত জমা ধনৰ প্ৰকাৰ Types of Deposits in the Commercial Banks

- **ডিমাণ্ড ডিপ'জিট Demand Deposits:** একাউণ্টধাৰীৰ পৰা চাহিদা অনুসৰি বেংকে জমা আদায় দিব লাগে। বেংকত জমা ধনৰ ই আটাইতকৈ তাৰল্য ৰূপ
- **সঞ্চয় জমা Savings Deposits:** যিবোৰ জমা ধনে সুত দিয়ে, সাধাৰণতে বজাৰৰ সুতৰ হাৰতকৈ কম, যিবোৰৰ নিৰ্দিষ্ট ম্যাদ নাথাকে, আৰু যিবোৰ সাধাৰণতে চাহিদাৰ সময়ত উলিয়াব পাৰি। ই ডিমাণ্ড ডিপ'জিটতকৈ কম তৰল
- **ম্যাদি জমা Time Deposits:** ইহঁতৰ এক নিৰ্দিষ্ট ম্যাদ থাকে। যেনে- ফিক্সড ডিপ'জিট আৰু পুনৰাবৃত্তিমূলক ডিপ'জিট। পৰিপক্কতাৰ সময়ৰ আগতে ই তৰল নহয়

প্ৰাইম লেণ্ডিং ৰেট Prime Lending Rate

- এটা বাণিজ্যিক বেংকে নিজৰ আটাইতকৈ অনুকূল গ্ৰাহকৰ পৰা ল'ব পৰা নূন্যতম সুতৰ হাৰ নিৰ্ধাৰণ কৰাৰ পদ্ধতি
- প্ৰাইম লেণ্ডিং ৰেটৰ অধীনত বেছিভাগ বিশ্বাসযোগ্য বা অধিকাংশ মূল্যবান গ্ৰাহকৰ বাবে কম হাৰৰ বাবে ঋণ দিয়াৰ বিকল্প আছিল

- ইয়াৰ ফলত দৰদাম আৰু এই ব্যৱস্থাৰ অপব্যৱহাৰ হৈছিল আৰু ২০১০ চনত আৰ বি আইয়ে এই ব্যৱস্থা বন্ধ কৰি দিয়ে

ভিত্তি হাৰ Base Rate (BR)

সংজ্ঞা Definition

- নিৰ্ধাৰিত বাণিজ্যিক বেংকে গ্ৰাহকসকলকৰ পৰা ল'ব পৰা নূন্যতম সুতৰ হাৰ।
- কোনো অনুসূচিত বাণিজ্যিক বেংকে ভিত্তি হাৰতকৈ কম সুতৰ হাৰ ল'ব গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে।
- যিকোনো গ্ৰাহকৰ পৰা ই কেৱল লোৱা নতুন ঋণ বা ২০১০ চনৰ ১ জুলাইৰ পিছত নবীকৰণ কৰা পুৰণি ঋণৰ বাবেহে লাঘু হয়।
- ইয়াক বেংকসমূহৰ ধনৰ ব্যয়, সম্পত্তিৰ ৰিটাৰ্ণ, চি আৰ আৰ আৰু কাৰ্য্যকৰী ব্যয়ৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি গণনা কৰা হয়
- ২০১০ চনত আৰ বি আইয়ে বেচ ৰেট নিয়ন্ত্ৰণমুক্ত কৰি ব্যক্তিগত বেংকক নিজৰ বেচ ৰেট নিৰ্ধাৰণ কৰাৰ স্বাধীনতা দিছিল।
- সেয়েহে সকলো বেংকৰ ভিত্তি হাৰ বেলেগ বেলেগ হয়।

Marginal Cost of Funds-based lending rates

- ২০১৬-১৭ বিত্তীয় বৰ্ষৰ পৰা প্ৰৱৰ্তন কৰা বেংকসমূহৰ ঋণৰ হাৰ গণনাৰ বাবে ই এক নতুন পদ্ধতি
- বেংকসমূহে পূৰ্বৰ দৰে ভিত্তি হাৰ পৰ্যালোচনা আৰু প্ৰকাশ কৰি যাব
- MCLR অধীনত গ্ৰাহকক ঋণ দিয়াৰ হাৰৰ তুলনাত আৰ বি আইৰ নীতিগত হাৰৰ পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰভাৱ পৰিব

- ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংকে ২০১৯ চনৰ ১ অক্টোবৰৰ পৰা কাৰ্য্যকৰী হোৱাকৈ সকলো নতুন ফ্লাটিং ৰেট ঋণ (অৰ্থাৎ ব্যক্তিগত/খুচৰা ঋণ, এম এছ এম ইলৈ ঋণ)ক বাহ্যিক মানদণ্ডৰ সৈতে সংযোগ কৰাটো সকলো বেংকৰ বাবে বাধ্যতামূলক কৰিছে।
- এই পদক্ষেপৰ লক্ষ্য হৈছে মুদ্রানীতিৰ হাৰৰ দ্ৰুত সংক্ৰমণ কৰা।

অভাৰড্ৰাফ্ট Overdraft

- অভাৰড্ৰাফ্ট হৈছে ঋণ প্ৰদানকাৰী প্ৰতিষ্ঠানৰ পৰা ঋণৰ সম্প্ৰসাৰণ যিটো একাউণ্ট শূন্যত উপনীত হ'লে প্ৰদান কৰা হয়।
- অভাৰড্ৰাফ্টৰ ফলত একাউণ্টধাৰীয়ে ধন উলিওৱাটো অব্যাহত ৰাখিব পাৰে যেতিয়া একাউণ্টত কোনো ধন নাথাকে বা উলিওৱাৰ পৰিমাণ আদায় কৰিবলৈ পৰ্যাপ্ত ধন নাথাকে।

ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় পেমেণ্ট নিগম (এন পি চি আই) The National Payments Corporation of India (NPCI)

- ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংক (আৰ বি আই) আৰু ইণ্ডিয়ান বেংক এছ'চিয়েচনে (IBA) ভাৰতত খুচুৰা আদায় আৰু নিষ্পত্তি ব্যৱস্থা পৰিচালনাৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা এক পদক্ষেপ হৈছে ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় পেমেণ্ট কৰ্প'ৰেশ্যন
- এই সংস্থাটো ২০০৮ চনত পেমেণ্ট এণ্ড ছেটেলমেণ্ট চিষ্টেমছ এক্ট, ২০০৭ৰ অধীনত প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল। এনপিচিআইক কোম্পানী আইন ২০১৩ৰ ধাৰা ৮ৰ অধীনত 'not for profit' কোণপানী হিচাপে গঠন কৰা হৈছে।
- এন পি চি আইৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য হৈছে আৰ্থিক অন্তৰ্ভুক্তিৰ সময়ত সাধাৰণ মানুহক সহায় কৰিব পৰাকৈ সুলভ মূল্যৰ পেমেণ্ট ব্যৱস্থাৰ সুবিধা প্ৰদান কৰা।
- ভাৰতৰ সকলো এটিএমৰ দেশব্যাপী সংযোগ বজাই ৰখাৰ বাবে ভাৰতীয় নেচনেল পেমেণ্টছ কৰ্প'ৰেশ্যন (এনপিচিআই) হৈছে শীৰ্ষ কৰ্তৃপক্ষ।

Products of NPCI

- RuPay Card

- National Common Mobility Card: RuPay Contactless Card বুলিও জনা যায়
- Bharat Interface for Money (BHIM)
- Unified Payment Interface (UPI)
- Bharat Bill Payment System

BHIM এপ আৰু UPI

- Bharat Interface for Money (BHIM) হৈছে ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় পেমেণ্ট নিগম (NPCI) Unified Payment Interface (UPI)ৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি প্ৰস্তুত কৰা এটা মোবাইল পেমেণ্ট এপ্লিকেচন।
- BHIM এপটোৱে বৰ্তমানৰ মোবাইল ৱালেটৰ ঠাই ল'ব পাৰে আৰু বেংকৰ পৰা বেংক ট্ৰেন্সফাৰৰ বাবে তুলনামূলকভাৱে নিৰ্ভৰযোগ্য বিকল্প হিচাপে কাম কৰিব পাৰে
- এপটোৱে মোবাইল নম্বৰ, ডিভাইচ আইডি, আৰু ইউপিআই পিনৰ জৰিয়তে তিনিটা পইণ্ট প্ৰমাণীকৰণৰ নিশ্চয়তা প্ৰদান কৰে।
- আধাৰৰ জৰিয়তে লেনদেনৰ ফিংগাৰপ্ৰিণ্ট ভিত্তিক বায়'মেট্ৰিক পৰীক্ষণে প্ৰৱঞ্চনামূলক লেনদেন ৰোধ কৰিব।
- UPI পিন ৰিছেট কৰিবলৈ প্ৰমাণীকৰণ কৰিবলৈ ডেবিট কাৰ্ডৰ বিৱৰণ আৰু অ'টিপি এছএমএছৰ প্ৰয়োজন।

কোৰ বেংকিং সমাধান Core Banking Solution

- কোৰ বেংকিং ছলিউচনছ (CBS)ক এনে এটা সমাধান হিচাপে সংজ্ঞায়িত কৰিব পাৰি যিয়ে বেংকসমূহক একক স্থানৰ পৰা ২৪x৭ ভিত্তিত বহুতো গ্ৰাহককেন্দ্ৰিক সেৱা আগবঢ়াবলৈ সক্ষম কৰে, খুচুৰা বিক্ৰীৰ লগতে কৰ্পৰেট বেংকিং কাৰ্যকলাপকো সমৰ্থন কৰে।
- ই হৈছে বেংকৰ শাখাসমূহৰ নেটৱৰ্কিং যিয়ে গ্ৰাহকে নিজৰ একাউণ্ট য'তেই খুলিলেও ইয়াৰ নেটৱৰ্কত থকা বেংকৰ যিকোনো শাখাৰ পৰাই একাউণ্ট চলাবলৈ সুবিধা দিয়ে।

- e-Kuber হৈছে ২০১২ চনত প্ৰৱৰ্তন কৰা ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংকৰ কোৰ বেংকিং ছলিউচনৰ এক উদাহৰণ।

বেংক ব'ৰ্ড ব্যুৰো Banks Board Bureau

- ২০১৬ চনত ভাৰত চৰকাৰে ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংক (পি এছ বি) আৰু চৰকাৰী মালিকানাধীন বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ সম্পূৰ্ণকালীন পৰিচালকৰ লগতে অকাৰ্যবাহী অধ্যক্ষ নিযুক্তিৰ বাবে পৰামৰ্শ আগবঢ়াবলৈ বিশিষ্ট পেছাদাৰী আৰু বিষয়াৰ এটা সংস্থা হিচাপে গঠন কৰিছিল।
- ইয়াৰ পৰামৰ্শ দিছিল 'ভাৰতত বেংকৰ ব'ৰ্ডৰ শাসন ব্যৱস্থা পৰ্যালোচনা কৰা সমিতি, মে' ২০১৪ (অধ্যক্ষ - পি. জে. নায়ক)
- ই এক স্বায়ত্তশাসিত পৰামৰ্শদাতা সংস্থা।
- বিত্ত মন্ত্ৰালয়ে প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ কাৰ্যালয়ৰ লগত আলোচনা কৰি নিযুক্তি সন্দৰ্ভত চূড়ান্ত সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰে।
- চৰকাৰী মালিকানাধীন বীমা কোম্পানীসমূহত পৰিচালক হিচাপে নিযুক্তিৰ বাবে কৰ্মীক পৰামৰ্শ দিয়াৰ কামো ব্যুৰোটোক দিয়া হৈছে
- ২০২২ চনত ইয়াক ভংগ কৰি নতুন সংস্থা বিত্তীয় সেৱা প্ৰতিষ্ঠান ব্যুৰোৰ সৃষ্টি কৰা হয়
- ভানু প্ৰসাদ শৰ্মা BBBBৰ অন্তিম অধ্যক্ষ আছিল

বিত্তীয় সেৱা প্ৰতিষ্ঠান ব্যুৰো Financial Services Institutions Bureau

- ই বেংকছ ব'ৰ্ড ব্যুৰোৰ ঠাই লয়
- ইয়াক বিত্ত মন্ত্ৰালয়ৰ অধীনত বিত্তীয় সেৱা বিভাগে প্ৰস্তাৱ কৰিছিল ই চৰকাৰী প্ৰস্তাৱৰ দ্বাৰা স্থাপিত এটা কাৰ্যবাহী সংস্থা
- ইয়াত ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংকৰ মুৰব্বীসকলক নিৰ্বাচন কৰা হ'ব
- ইয়াৰ উপৰিও চৰকাৰী অজীৱন বীমা কোম্পানী, সাধাৰণ বীমা কোম্পানী আৰু বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠানৰ জেনেৰেল মেনেজাৰ নিৰ্বাচনৰ বাবেও নিৰ্দেশনা জাৰি কৰিব।

- ভানু প্রসাদ শর্মা এফ এছ আই বিৰ প্রথম অধ্যক্ষ

ভাৰতীয় ষ্টেট বেংক State Bank Of India

- ১৮০৬ চনৰ ২৭ জুনত Bank of Calcutta হিচাপে প্রতিষ্ঠা হৈছিল
- ১৯২১ চনত ইয়াৰ নাম সলনি কৰি Imperial Bank of India কৰা হয়
- ১৯৫৫ চনত ই ভাৰতীয় ষ্টেট বেংক হিচাপে নামকৰণ কৰা হয়
- ১৯৫৬ চনত ইয়াক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ কৰা হয়
- ইয়াৰ মুখ্য কাৰ্যালয় মুম্বাইত
- এছ বি আইৰ বৰ্তমানৰ অধ্যক্ষ হৈছে Dinesh Kumar Khara

NABARD: National Bank to Agriculture and Rural Development

- মুখ্য কাৰ্যালয়ঃ মুম্বাই।
- ১৯৮২ চনৰ ১২ জুলাইত স্থাপিত
- বৰ্তমানৰ অধ্যক্ষ: Govinda Rajulu Chintala
- মূল কাৰ্যসূচী হৈছে কৃষি আৰু বিত্তীয় অন্তৰ্ভুক্তিৰ বাবে ঋণ প্ৰদান কৰা।
- বি শিৱৰমন সমিতি (১৯৮১) পৰামৰ্শমৰ্মে
- নাবাৰ্ড হৈছে এক বিত্তীয় প্রতিষ্ঠান যিয়ে সমবায় ঋণ প্রতিষ্ঠানৰ শ্বেয়াৰ কেপিটেলত অৰিহণা যোগাবলৈ ৰাজ্য চৰকাৰসমূহক ঋণ প্ৰদান কৰে

ভূমি উন্নয়ন বেংক Land Development Banks

- ভূমি উন্নয়ন বেংকে কৃষকসকলক পাম্প চেট, ট্ৰেক্টৰ আদিৰ দৰে সঁজুলি ক্ৰয়ৰ বাবে আৰু অন্যান্য উন্নয়নমূলক উদ্দেশ্য, যেনে মাটি পুনৰুদ্ধাৰ, বেৰ দিয়া, নতুন কুঁৱা খন্দা,

টেক বা টিউব-ৱেল নিৰ্মাণ, বা অতিৰিক্ত মাটি কিনাআদিৰ বাবে (৫ বছৰৰ পৰা ২০ বছৰৰ বাবে) দীৰ্ঘম্যাদী ঋণ প্ৰদান কৰে।

- ভূমি উন্নয়ন বেংক (এল ডি বি) মূলতঃ সমবায় প্ৰতিষ্ঠান। সকলো এল ডি বি সমবায় সমিতি আইনৰ অধীনত পঞ্জীয়ন কৰোৱা হয়

পেমেন্ট বেংক Payment Banks

- পেমেন্ট বেংক ভাৰতৰ ভিন্নতাসম্পন্ন বেংক
- ডিফাৰেন্সিয়েটেড বেংক (niche banks) হৈছে জনসংখ্যাৰ এটা নিৰ্দিষ্ট জনগাঁথনিগত অংশৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণ কৰা বেংক
- পেমেন্ট বেংক স্থাপনৰ উদ্দেশ্য হৈছে নিম্নোক্ত সুবিধা সমূহ প্ৰদান কৰি বিত্তীয় অন্তৰ্ভুক্তি বৃদ্ধি কৰা
 - (১) ক্ষুদ্ৰ সঞ্চয় একাউন্ট
 - (২) প্ৰব্ৰজিত শ্ৰমিক কৰ্মশক্তি, কম আয়ৰ পৰিয়াল, ক্ষুদ্ৰ ব্যৱসায়, অন্যান্য অসংগঠিত খণ্ডৰ সত্তা আৰু অন্যান্য ব্যৱহাৰকাৰী বিত্তীয় সুবিধা প্ৰদান কৰা।
- ই বেছিভাগ বেংকিং কাম-কাজ কৰিব পাৰে যদিও আগধন ঋণ বা ক্রেডিট কাৰ্ড জাৰি কৰিব নোৱাৰে।
- উদাহৰণস্বৰূপে এয়াৰটেল পেমেন্ট বেংক আৰু ইণ্ডিয়া পোষ্ট পেমেন্ট বেংক

ক্ষুদ্ৰ বিত্তীয় বেংক Small Finance Banks

- জনসংখ্যাৰ এটা নিৰ্দিষ্ট জনগাঁথনিগত অংশৰ প্ৰয়োজনীয়তাক কেন্দ্ৰ কৰি সেৱা আগবঢ়োৱা নিচ বেংক
- ক্ষুদ্ৰ বিত্তীয় বেংক স্থাপনৰ উদ্দেশ্য হৈছে বিত্তীয় অন্তৰ্ভুক্তিক বৃদ্ধি কৰা
 - (১) সঞ্চয়ৰ সুবিধা প্ৰদান কৰা
 - (২) ক্ষুদ্ৰ ব্যৱসায়িক গোটসমূহক; ক্ষুদ্ৰ আৰু প্ৰান্তীয় কৃষক; ক্ষুদ্ৰ আৰু ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগ; আৰু অন্যান্য অসংগঠিত খণ্ডৰ সত্তাসমূহক, উচ্চ প্ৰযুক্তি-কম খৰচী কাৰ্য্যকলাপৰ জৰিয়তে ঋণৰ যোগান।

- বিত্তীয় অন্তৰ্ভুক্তিৰ ওপৰত নাচিকেটমৰ কমিটীয়ে SFB সমূহৰ স্থাপনৰ পৰামৰ্শ দিছিল।
- SFBসমূহে নিজৰ Adjusted Net Bank Credit (ANBC)ৰ ৭৫ শতাংশ ৰিজার্ভ বেংকৰ দ্বাৰা অগ্ৰাধিকাৰ খণ্ড ঋণ (PSL) হিচাপে শ্ৰেণীভুক্ত কৰাৰ যোগ্য খণ্ডলৈ সম্প্ৰসাৰণ কৰিব লাগিব।
- SFB সমূহে আৰ বি আইৰ নীতি অনুসৰি নগদ সংৰক্ষিত অনুপাত (CRR) আৰু বিধিগত তাৰল্য অনুপাত (এছ এল আৰ) বজাই ৰাখিব লাগিব।
- SFB য়ে তলত দিয়া কামবোৰ কৰিব পাৰে

গ্ৰাহকক ফৰেক্স বিক্ৰী কৰা।

মিউচুৱেল ফাণ্ড, বীমা আৰু পেঞ্চন বিক্ৰী কৰা।

পূৰ্ণাংগ বেংকলৈ ৰূপান্তৰিত হ'ব পাৰে।

- SFB য়ে বৃহৎ ঋণ বৃদ্ধি কৰিব নোৱাৰে আৰু সহযোগী কোম্পানীক ভাসমান কৰিব নোৱাৰে আৰু অত্যাধুনিক সামগ্ৰীৰ লেনদেন কৰিব নোৱাৰে।

বিত্তীয় অন্তর্ভুক্তি FINANCIAL INCLUSION

আৰ বি আইৰ পোষকতা কৰা ব্যৱসায়িক চিঠিপত্ৰ মডেল Business Correspondence model advocated by RBI

- ব্যৱসায়িক চিঠিপত্ৰই বেংকসমূহক শাখা স্থাপন নকৰাকৈয়ে স্থানীয় অঞ্চললৈ বেংকিং সেৱা সম্প্ৰসাৰণ কৰিবলৈ সক্ষম কৰে।
- ব্যৱসায়িক স্থানত লেনদেন প্ৰমাণীকৰণ কৰিবলৈ মাইক্ৰ' এটিএম ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- ইয়াৰ দ্বাৰা হিতাধিকাৰীসকলে তেওঁলোকৰ ৰাজসাহায্য আৰু সামাজিক সুৰক্ষাৰ সুবিধাসমূহ নিজৰ গাঁৱত আহৰণ কৰিবলৈ সক্ষম হয়।
- ইয়াৰ দ্বাৰা গ্ৰাম্য অঞ্চলৰ হিতাধিকাৰীসকলে ধন জমা কৰিব আৰু উলিওৱাব পাৰিব।

লিড বেংক আঁচনি Lead Bank Scheme

- ভাৰতৰ গ্ৰাম্য অঞ্চলত বেংকিং সেৱা উপলব্ধ কৰাৰ লক্ষ্যৰে ১৯৬৯ চনত প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল
- গাড়গিল অধ্যয়ন গোট আৰু বেংকৰ সমিতিৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি আৰ বি আইয়ে আঁচনিখন প্ৰৱৰ্তন কৰে
- এই আঁচনিৰ অধীনত ব্যক্তিগত বেংকে নিবিড় উন্নয়নৰ বাবে বিশেষ জিলা গ্ৰহণ কৰিব লাগে
- উন্নয়ন আঁচনিখন 'সেৱা এলেকাৰ পদ্ধতি service area approach'ৰ জৰিয়তে ৰূপায়ণ কৰা হৈছিল, এটা এলেকাৰ বাবে এটা বেংক নিযুক্তি দিয়া হৈছিল।

সুতৰ পাৰ্থক্যমূলক হাৰ Differential Rate of Interest (DRI)

- ১৯৭২ চনত চৰকাৰে আৰম্ভ কৰা ঋণ প্ৰদানৰ কাৰ্যসূচী
- ইয়াৰ দ্বাৰা সকলো ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংকে বছৰি ৪% সুতৰ হাৰত অতি দৰিদ্ৰ লোকক প্ৰতি বছৰে মুঠ ঋণৰ ১ শতাংশ ঋণ দিয়াটো বাধ্যতামূলক কৰি তোলে

অগ্রাধিকাৰ খণ্ডৰ ঋণ প্ৰদান Priority Sector Lending

- ভাৰতৰ সকলো বেংকে অগ্রাধিকাৰ খণ্ডৰ ঋণ প্ৰদানৰ বাধ্যতামূলক লক্ষ্য অনুসৰণ কৰিব লাগিব
- ইয়াত তলত দিয়া খণ্ডসমূহলৈ ঋণ প্ৰদানক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে
- কৃষি, ক্ষুদ্ৰ আৰু মজলীয়া উদ্যোগ, পথ আৰু জল পৰিবহণ, খুচুৰা ব্যৱসায়, ক্ষুদ্ৰ ব্যৱসায়, ক্ষুদ্ৰ গৃহৰ ঋণ (১০ লাখতকৈ কম), চফটৱেৰ উদ্যোগ, আত্মসহায়ক গোট (SHG), শিক্ষা ঋণ, কৃষি প্ৰক্ৰিয়াকৰণ, শিপিনী, দুৰ্দশাগ্ৰস্ত নগৰীয়া দৰিদ্ৰ, অনুসূচিত জাতি, অনুসূচিত জাতি, মহিলা আৰু অন্যান্য দুৰ্বল শ্ৰেণীৰ অ-প্ৰতিষ্ঠানিক ঋণী
- ২০০৭ চনত আৰ বি আইয়ে পাঁচটা ধৰ্মৰ সংখ্যালঘু (বৌদ্ধ, খ্ৰীষ্টান, মুছলমান, পাৰ্চী আৰু শিখ) লোকক অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছিল
- , ২০১৫ চনত আৰ বি আইয়ে PSLৰ অধীনত মধ্যমীয়া উদ্যোগ, অনাময় আৰু নবীকৰণযোগ্য শক্তি সংযোজন কৰিছে

২০টাতকৈও অধিক শাখা থকা ভাৰতীয় বেংক আৰু বিদেশী বেংকৰ বাবে পি এছ এল PSL for Indian Banks and Foreign Banks with more than 20 Branches

- তেওঁলোকে Adjusted Net Bank Credit ৰ ৪০% Priority sectorক দিব লাগিব
- ১৮% কৃষিৰ বাবে দিব লাগিব
- ১২% দুৰ্বল অংশক ঋণ দিব লাগিব
- ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগলৈ ৭.৫%
- অগ্রাধিকাৰ খণ্ডৰ অন্যান্য ক্ষেত্ৰসমূহ বাকী থকা ধনেৰে (২.৫%) সামৰি ল'ব লাগিব।
- ২০টাতকৈ কম শাখা থকা বিদেশী বেংকৰ বাবে ৪০ শতাংশ অগ্রাধিকাৰ খণ্ডৰ বাহিৰত কোনো উপ লক্ষ্য নাই
- আৰ আৰ বি আৰু ক্ষুদ্ৰ বিত্ত বেংকে ANBCৰ ৭৫% অগ্রাধিকাৰ খণ্ডক দিব লাগিব

- ANBC হৈছে বেংকসমূহে Non-SLRত কৰা মুঠ বেংক ঋণ + বিনিয়োগ

প্রধানমন্ত্রী জন ধন যোজনা Pradhan Mantri Jan Dhan Yojna

- প্রধানমন্ত্রী জন ধন যোজনাই ২০১৪ চনৰ আগষ্ট মাহত আৰম্ভ হৈছিল।
- বিত্ত মন্ত্ৰালয়ৰ দ্বাৰা পৰিচালিত (বিত্তীয় সেৱা বিভাগ)
- ইয়াৰ লক্ষ্য হৈছে আৰ্থিক অন্তৰ্ভুক্তি
- উদ্বোধনী দিনটোত ১.৫ কোটি একাউন্ট খোলা হৈছিল আৰু ই গিনিজ ব'ৰ্ড ৰেকৰ্ড, ২০১৬ লাভ কৰিছিল।
- একাউন্টধাৰীক Ru Pay ডেবিট কাৰ্ড প্ৰদান কৰা হৈছিল
- একাউন্ট ধাৰীয়েও ১ লাখ টকাৰ দুৰ্ঘটনা বীমা লাভ কৰিব।
- দুখীয়াৰ বাবে মোবাইল বেংকিং।
- সৰ্বাধিক সংখ্যক একাউন্ট এছ বি আইত খোলা হৈছিল।
- JAM হৈছে জন ধন-আধাৰ-মোবাইলৰ বাবে ব্যৱহৃত এটা সাধাৰণ শব্দ

মুদ্রা বেংক Mudra Bank

- ২০১৫ চনত আৰম্ভ কৰা হৈছিল
- মাইক্ৰ' ইউনিট ডেভেলপমেণ্ট এণ্ড ৰিফাইনেঞ্চ এজেন্সী বেংক (MUDRA বেংক)ৰ লক্ষ্য হৈছে পুঁজিবিহীন উদ্যোগৰ বাবে ধন আগবঢ়োৱা
- এই আঁচনিৰ অধীনত মাইক্ৰ' ইউনিটসমূহে ৰিফাইনেঞ্চ জৰিয়তে ১০ লাখ টকা পৰ্যন্ত ঋণ লাভ কৰিব পাৰিব
- এই আঁচনিৰ অধীনত তিনিটা ভাগত সেৱা আগবঢ়োৱা হৈছে
- ১/ শিছু: ৫০ টকা পৰ্যন্ত ঋণ। ৫০ হাজাৰ টকা

- ২) কিশোৰঃ ৫০,০০০ৰ পৰা ৫ লাখৰ ভিতৰত ঋণ
- ৩) তৰুণঃ ৫ লাখৰ পৰা ১০ লাখৰ ভিতৰত ঋণ
- এই আঁচনিখনে ফল-মূলৰ ব্যৱসায়ীসকলক সামৰি লয় যদিও ইয়াৰ দ্বাৰা কৃষি খণ্ডৰ পুনৰ বিত্তীয় সাহায্য প্ৰদান কৰা নহয়
- এই ঋণৰ সুতৰ হাৰ বিভিন্ন ব্যৱসায়ৰ বাবে নিজ নিজ বিপদৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ভিন্ন হয়।

নন-বেংকিং বিত্তীয় কোম্পানী Non-Banking Financial Companies

- নন-বেংকিং বিত্তীয় কোম্পানীসমূহক বহুলাংশে ছাঁয়া বেংকিং ব্যৱস্থা বুলি কোৱা হয়।
- এইসমূহ বৰ্তমানৰ প্ৰধান বিত্তীয় মধ্যস্থতাকাৰী হৈ পৰিছে।
- তেওঁলোকে ডিমাণ্ড ডিপ'জিট গ্ৰহণ নকৰে আৰু সেয়েহে একে নিয়মৰ অধীনত নহয়।
- নন-বেংকিং বিত্তীয় কোম্পানীটোৰ উত্তম উদাহৰণ হ'ল মাইক্ৰ'ফাইনেঞ্চ ইনষ্টিটিউচন
- আৰু বি আই হৈছে নন-বেংকিং ফাইনেঞ্চিয়েল কোম্পানীসমূহৰ নিয়ন্ত্ৰক
- মাইক্ৰ'ফাইনেঞ্চ অন্তৰ্ভুক্ত নন-বেংকিং বিত্তীয় কোম্পানীসমূহৰ অধিকাংশই ক্রেডিটৰ সুবিধা, সঞ্চয়ৰ সুবিধা, বীমাৰ সুবিধা, ফাণ্ড ট্ৰেন্সফাৰৰ সুবিধা আদি বিভিন্ন সেৱা আগবঢ়াই আহিছে

এটিএমৰ লেবেল Labels of ATM

- বেংকৰ নিজা এটিএম: এইবোৰ সংশ্লিষ্ট বেংকৰ মালিকানাধীন আৰু পৰিচালিত আৰু ইয়াত বেংকৰ ল'গ' থাকে
- ব্ৰাউন লেবেল এটিএম: এইবোৰ তৃতীয় পক্ষ বা নন-বেংকিং ফাৰ্মৰ মালিকানাধীন। সংশ্লিষ্ট বেংকে নগদ ধন প্ৰক্ৰিয়াকৰণ চম্ভালে আৰু ইয়াত সেৱাসমূহ আউটচ'ৰ্চ Outsource কৰা বেংকৰ ল'গ' থাকে

- White Label ATM: এইবোৰ তৃতীয় পক্ষ বা নন বেংকিং ফাৰ্মৰ মালিকানাধীন আৰু পৰিচালিত।
- কোনো বেংকৰ ল'গ' নাথাকে
- ইয়াৰ মালিক ফাৰ্মখনৰ ল'গ' থাকে (উদাহৰণস্বৰূপে: টাটা ইণ্ডিকাচ প্ৰথমে এনে এটিএম আছিল)
- এইবোৰে সকলো বেংকৰ গ্ৰাহকক চাৰ্ভিচ চাৰ্জত সেৱা আগবঢ়ায়

বেংকিংৰ ওপৰত আন কিছুমান কথা **Some Other Points on Banking**

- ভাৰতৰ সৰ্ববৃহৎ ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংক হৈছে ষ্টেট বেংক অৱ ইণ্ডিয়া
- ভাৰতৰ প্ৰথম বাণিজ্যিক বেংক হৈছে বেংক অৱ হিন্দুস্তান (১৭৭০)
- বেংকাৰ অৱ বেংকছ হৈছে ৰিজাৰ্ভ বেংক অৱ ইণ্ডিয়া
- ভাৰতৰ প্ৰথম মহিলা বেংক হৈছে ভাৰতীয় মহিলা বেংক (মুম্বাই) (২০১৩) (ইন্দিৰা গান্ধীৰ স্মৃতিত)
- এতিয়া ই ভাৰতীয় ষ্টেট বেংকৰ সৈতে একত্ৰিত হৈছে
- ভাৰতৰ আটাইতকৈ পুৰণি আৰু এতিয়াও বৰ্তমানৰ বাণিজ্যিক বেংক হৈছে পঞ্জাব নেচনেল বেংক
- কণ্ট্ৰ'লৰ চিনাক্তকৰণ ব্যৱহাৰ কৰি পুঁজিৰ লেনদেনৰ সুবিধা প্ৰৱৰ্তন কৰা প্ৰথমটো বেংক হৈছে ICICI বেংক

ভাৰতীয় মুদ্রাৰ বজাৰ **INDIAN MONEY MARKET**

মুদ্রাৰ বজাৰ হৈছে অর্থনীতিৰ এনে বজাৰ য'ত ৩৬৪ দিন বা তাতকৈ কম ম্যাদপূৰ্তি সময়ৰ বাবে ধন লেনদেন কৰা হয়। ইয়াক Working Capital Market বুলিও কোৱা হয়

ভাৰতীয় মুদ্রাৰ বজাৰ **Indian Money Market**

ভাৰতত মুদ্রাৰ বজাৰ প্ৰথমে ভাৰতত পৰামৰ্শ দিছিল চক্ৰৱৰ্তী কমিটিয়ে (১৯৮৫)।

ভাৰতৰ মুদ্রা বজাৰৰ উন্নয়নৰ বাবে ব্লুপ্ৰিণ্টখন বাহুল কমিটিয়ে Vahul Committee তৈয়াৰ কৰিছিল (১৯৮৭)

ভাৰতত মুদ্রাৰ বজাৰৰ আহিলাসমূহ **instruments of Money Market in India**

তলত ৮টা ভিন্ন আহিলা উল্লেখ কৰা হ'ল

১) **ট্ৰেজাৰী বিল Treasury Bill**: ইয়াক কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে ৩৬৪ দিনলৈকে হ্ৰস্বম্যাদী তাৰল্যতাৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণৰ বাবেহে ব্যৱহাৰ কৰে

ট্ৰেজাৰী বিল তিনি প্ৰকাৰৰ

ক) ৯১ দিনীয়া TBs

খ) ১৮২ দিনীয়া TBs

গ) ৩৬৪ দিনীয়া TBs

২) Certificate of Deposits: ইয়াক ১৯৮৯ চনত প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল। ইয়াক বেংকসমূহে ব্যৱহাৰ কৰে আৰু জমাকাৰীসকলক এবছৰতকৈ কম এক নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ বাবে প্ৰদান কৰে।

৩) Commercial Paper: ইয়াক ১৯৯০ চনত প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল আৰু ইয়াক ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠান সমূহে অসুৰক্ষিত ঋণ লাভৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিছিল (ই নূন্যতম ৫ কোটি টকাৰ কাৰ্য্যকৰী মূলধন থকা তালিকাভুক্ত কোম্পানী হ'ব লাগে)

৪/ Commercial Bills: ১৯৯০ চনত ইয়াক প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল

সৰ্বভাৰতীয় বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান, নন-বেংকিং ফাইনেন্স কোম্পানী, সমবায় বেংক আৰু মিউচুৱেল ফাণ্ডে ব্যৱহাৰ কৰে

৫) তলবী মুদ্ৰাৰ বজাৰ Call Money Market: ই হৈছে আন্তঃবেংক মুদ্ৰাৰ বজাৰ য'ত ঋণ লৈ ৰাতিটোৰ ভিতৰতে সেই ঋণ ঘূৰায় দিয়া হয়

লেনদেনবোৰ সাধাৰণভাৱে এদিনৰ বাবে কৰা হয়

এই লেনদেন সৰ্বাধিক ১৪ দিনৰ বাবে কৰিব পাৰিব

ইয়াক 'Overnight Borrowing Market' বা 'Money at Call' বুলিও কোৱা হয়।

৬) মিউচুৱেল ফাণ্ডৰ মুদ্ৰাৰ বজাৰ Money Market Mutual Fund: ই মিউচুৱেল ফাণ্ড হিচাপে জনপ্ৰিয়

১৯৯২ চনত ব্যক্তিক হ্ৰস্বম্যাদী বিনিয়োগৰ সুযোগ প্ৰদান কৰিবলৈ ইয়াক প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল। মিউচুৱেল ফাণ্ড হৈছে পেছাদাৰীভাৱে পৰিচালিত বিনিয়োগ আঁচনি যিয়ে এদল লোকক একত্ৰিত কৰে আৰু তেওঁলোকৰ ধন ষ্টকত বিনিয়োগ কৰে।

মিউচুৱেল ফাণ্ডসমূহ ভাৰতীয় ছিকিউৰিটিজ এক্সচেঞ্জ ব'ৰ্ড (SEBI)ৰ দ্বাৰা নিয়ন্ত্ৰিত হয়।

৭) ৰেপো আৰু ৰিভাৰ্ছ ৰেপো Repo and Reverse Repo

ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰৰ আটাইতকৈ গতিশীল আহিলা ৰেপো ১৯৯২ চনত আৰু ১৯৯৬ চনত ৰিভাৰ্ছ ৰেপো ৰেপ আৰ বি আইয়ে প্ৰৱৰ্তন কৰিছিল

ই বেংক আৰু বিত্তীয় প্রতিষ্ঠানক আৰ বি আইৰ পৰা হস্তম্যাদী (আৰ বি আইক চৰকাৰী ছিকিউৰিটি বিক্ৰী কৰি) ঋণ ল'বলৈ অনুমতি দিয়ে

প্রতিষ্ঠানসমূহে আৰ বি আইৰ পৰা চৰকাৰী ছিকিউৰিটি ক্ৰয় কৰে। ইয়াত আৰ বি আইয়ে বেংক আৰু বিত্তীয় প্রতিষ্ঠানৰ পৰা ঋণ লৈছে ২০১৪ চনত উৰ্গিত পেটেল কমিটিয়ে টাৰ্ম ৰেপো আৰু টাৰ্ম ৰিভাৰ্ছ ৰেপ'ৰ পৰামৰ্শ দিছিল, ই দেশৰ বিভিন্ন ঋণ বজাৰত সুতৰ হাৰত অধিক স্থিতিশীলতা আনিব

৮) Cash Management Bill (CMB)

২০০৯ চনত ইয়াৰ প্ৰৱৰ্তন কৰা হয়

ইয়াৰ লক্ষ্য হৈছে চৰকাৰৰ অস্থায়ী নগদ ধনৰ প্ৰবাহৰ অমিলসমূহ পূৰণ কৰা

ইয়াক ৯১ দিনৰ কম ম্যাদৰ বাবে জাৰি কৰা হয়

চিএমবিৰ ট্ৰেজাৰী বিলৰ সাধাৰণ বৈশিষ্টসমূহো থাকে

মুদ্রাস্ফীতি Inflation

মুদ্রাস্ফীতিৰ অৰ্থ হ'ল সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ মূল্য ধাৰাবাহিকভাৱে বৃদ্ধি।

মুদ্রাস্ফীতিৰ প্ৰকাৰ Types Of Inflation

১/Creeping Inflation:

- মুদ্রাস্ফীতি যি ক্ৰমান্বয়ে ০%ৰ পৰা ১০%লৈ বৃদ্ধি পায়। ইয়াক Low Inflation বুলিও কোৱা হয়

২/ Might lead to Galloping Inflation

- ১০%ৰ পৰা ২০%ৰ ভিতৰত মুদ্রাস্ফীতি। যদি নিয়ন্ত্ৰণ কৰা নহয় তেন্তে ইয়াৰ ফলত Runway মুদ্রাস্ফীতিৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে।

৩/ Runway Inflation

- ই অধিক ভয়াৱহ মুদ্রাস্ফীতি। ইয়াক Galloping Inflation, hopping inflation, jumping inflation বুলিও কোৱা হয়
- যেতিয়া মুদ্রাস্ফীতি অনিয়ন্ত্ৰিত হৈ পৰে তেতিয়া ইয়াক Hyper Inflation বুলি কোৱা হয়
- ২০% বা ৩০% অধিক মাহেকীয়া মুদ্রাস্ফীতিৰ ফলত আৰ্থিক পতন ঘটে।

Hyper-Inflation

- ই বৃহৎ আৰু ত্বৰান্বিত মুদ্রাস্ফীতি যাৰ বাৰ্ষিক হাৰ লাখ বা আনকি ট্ৰিলিয়ন হ'ব পাৰে
- কম সময়ৰ ভিতৰতে বস্তুৰ দাম বৃদ্ধি পায়
- ১৯২০ চনত প্ৰথম বিশ্বযুদ্ধৰ পিছত জাৰ্মানীত ই দিছিল

৪/ Demand Pull Inflation

- ব্যক্তিগত আৰু চৰকাৰী ব্যয় বৃদ্ধিৰ বাবে চাহিদা বৃদ্ধিৰ ফলত হয়।

- বাস্তৱিক জিডিপি বৃদ্ধি আৰু নিবনুৱা সমস্যা হ্ৰাস পোৱাৰ লগে লগে বৃদ্ধি পায়
- অত্যধিক টকাৰ বিপৰীতে সামগ্ৰীৰ সংখ্যা কম

৫/ Cost Push inflation/ supply-shock inflation

- ইনপুটৰ মূল্য বৃদ্ধিৰ বাবে যোগান হ্ৰাস পোৱাৰ ফলত ইয়াৰ সৃষ্টি হয়।
- উদাহৰণস্বৰূপে, বিশ্বজুৰি খাৰুৱা তেলৰ মূল্য বৃদ্ধি পোৱাৰ ফলত যোগানত বাধাৰ সৃষ্টি হৈছে।
- উৎপাদনৰ ব্যয় বেছি হোৱাৰ ফলত মূল্যও অধিক হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, খাৰুৱা তেলৰ ব্যয় বৃদ্ধি, আমদানিকৃত কেঁচামালৰ মূল্য বৃদ্ধিৰ ফলত হোৱা মূলধনৰ ব্যয় বৃদ্ধি।

৬/ Structural Inflation

- অর্থনীতিৰ কিছুমান বিশেষ পৰিস্থিতিৰ অভাৱৰ ফলত হোৱা এক প্ৰকাৰৰ ধাৰাবাহিক মুদ্রাস্ফীতি। উদাহৰণস্বৰূপে, পিছপৰা খণ্ডৰ কৃষিয়ে মানুহৰ খাদ্যৰ বৰ্ধিত চাহিদাৰ প্ৰতি সঁহাৰি জনাব নোৱাৰে।
- অদক্ষ বিতৰক আৰু মজুতকৰণৰ সুবিধাই মুদ্রাস্ফীতিৰ সৃষ্টি কৰে
- ইয়াক Bottleneck Inflation বুলিও কোৱা হয়

৭/ Core Inflation

- ইয়াত খাদ্য আৰু শক্তিক বাদ দি, সকলো সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ মূল্যবৃদ্ধি দেখা যায়। ইয়াক বেছিভাগেই পশ্চিমীয়া দেশসমূহত ব্যৱহাৰ কৰা হয় য'ত খাদ্য আৰু শক্তিৰ মুদ্রাস্ফীতি বহুলাংশে অৱহেলিত হয়

আনুষংগিক ধাৰণা Related Concepts

- মুদ্রা সংকোচন: মূল্যৰ স্তৰত সাধাৰণ হ্ৰাস।
- মুদ্রাস্ফীতি হ্ৰাস: মুদ্রাস্ফীতিৰ হাৰ হ্ৰাস।

- ষ্টেগফ্লেচন: মুদ্রাস্ফীতি আৰু বৃদ্ধি পোৱা নিবনুৱা সমস্যা।
- প্ৰতিফলন: মুদ্রাস্ফীতিৰ চাপ প্ৰতিহত কৰিবলৈ আৰু নিবনুৱা সমস্যা হ্ৰাস কৰিবলৈ মূল্য বৃদ্ধিৰ প্ৰয়াস
- মুকলি মুদ্রাস্ফীতি: চৰকাৰে মূল্যবৃদ্ধি ৰোধ কৰাৰ চেষ্টা নকৰে।
- দমন কৰা মুদ্রাস্ফীতি: যেতিয়া চৰকাৰে মূল্য নিয়ন্ত্ৰণ আৰু ৰেচনৰ জৰিয়তে মূল্যবৃদ্ধিত বাধা দিয়ে
- কিন্তু সেই নিয়ন্ত্ৰণসমূহ আঁতৰোৱাৰ লগে লগে মূল্য বৃদ্ধি পাব।
- ইয়াৰ ফলত ক'লা বিপণন আৰু অৰ্থনৈতিক পৰিবৰ্তন দৰে বেয়া প্ৰভাৱও পৰে।
- মুদ্রাস্ফীতিৰ লক্ষ্য নিৰ্ধাৰণ: মুদ্রাস্ফীতিৰ বাবে চৰকাৰী লক্ষ্য পৰিসৰৰ ঘোষণাক মুদ্রাস্ফীতিৰ লক্ষ্য নিৰ্ধাৰণ বুলি জনা যায়।

Inflation Spiral

- ই এনে এক পৰিস্থিতি য'ত মজুৰিয়ে দাম বৃদ্ধি কৰে আৰু দামে মজুৰি বৃদ্ধি কৰে।
- ইয়াক মজুৰিৰ মূল্যৰ সৰ্পিল wage price spiral বুলিও জনা যায়।

ফিলিপছ বক্ৰ Phillips Curve

- ই এটা গ্ৰাফিক বক্ৰ যিয়ে মুদ্রাস্ফীতি আৰু নিবনুৱাৰ মাজৰ সম্পৰ্কৰ পোষকতা কৰে
- মুদ্রাস্ফীতি আৰু নিবনুৱা সমস্যাৰ মাজত বিপৰীত সম্পৰ্ক থাকে।
- ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল তেওঁলোকৰ মাজত ওলোটা সম্পৰ্ক
- যেতিয়া মুদ্রাস্ফীতি বৃদ্ধি পায় তেতিয়া নিবনুৱা সমস্যা হ্ৰাস পায়
- মুদ্রাস্ফীতি কম হ'লে, নিবনুৱা সমস্যা বেছি হয়

মুদ্রাস্ফীতিৰ জোখ-মাখ Measurements of Inflation

WPI (Wholesale Price index পাইকাৰী মূল্য সূচকাংক)

- নিৰ্বাচিত সামগ্ৰীৰ পাইকাৰী বিক্ৰী মূল্যৰ পৰিৱৰ্তনৰ ওপৰত নিৰ্ণয় কৰা হয়।
- ইয়াত GST ক বাদ দিয়া হয়
- ভাৰতৰ সামষ্টিক পৰ্যায়ত ই হৈছে মুদ্রাস্ফীতিৰ প্ৰধান পৰিমাপ
- প্ৰতিমাহে উপলব্ধ আৰু প্ৰতি মাহৰ ১৪ তাৰিখে প্ৰকাশ পায়
- ভিত্তি বৰ্ষ ২০১১-১২ (পূৰ্বতে ২০০৪-০৫ চন আছিল, ২০১৭ চনত সংশোধন কৰা হয়)
- WPI জোখাৰ থকা মুঠ সামগ্ৰীৰ সংখ্যা ৬৯৭ (২০১৭ চনত সংশোধিত, পূৰ্বতে ৬৭৬ আছিল)
- ভিত্তি বছৰ আৰু সামগ্ৰীৰ বাস্কেট ৰ সংশোধন অধ্যাপক অভিজিৎ সেনৰ অধীনৰ Working Group for Revision of WPI ৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি কৰা হৈছিল।
- ইয়াক বাণিজ্য আৰু উদ্যোগ মন্ত্ৰালয়ৰ অধীনস্থ ঔদ্যোগিক নীতি আৰু প্ৰচাৰ বিভাগৰ অৰ্থনৈতিক উপদেষ্টাৰ কাৰ্যালয়ে প্ৰস্তুত কৰে
- WPI ত সেৱাৰ খৰচ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হোৱা নহয়।

CPI (Consumer Price index গ্ৰাহক মূল্য সূচকাংক)

- গ্ৰাহকে দিয়া মূল্যৰ পৰিৱৰ্তন জুখে।
- ভাৰতত খাদ্যৰ মুদ্রাস্ফীতি জুখিবলৈ ইয়াক ব্যৱহাৰ কৰা হয়
- যিহেতু ভাৰতত গ্ৰাহকৰ পছন্দ তালিকাখন বহল, সেয়েহে CPI ৰ চাৰিটা ভিন্ন গোট আছে
- ঔদ্যোগিক শ্ৰমিকৰ বাবে CPI (IW)।
- কৃষি শ্ৰমিক ৰ বাবে CPI (AL)।
- গ্ৰাম্য শ্ৰমিকৰ বাবে CPI (RL)।

- CPI (Rural/Urban/Combined) I
- ইয়াৰে প্ৰথম তিনিটা Ministry of Labour and Employment ৰ Labour Bureau সংকলন কৰে। চতুৰ্থটো পৰিসংখ্যা আৰু কাৰ্যসূচী ৰূপায়ণ Ministry Of Statistics And Programme Implementation ৰ Central Statistical Organisation (CSO) য়ে সংকলন কৰে।
- ভিত্তি বছৰটো ২০১২ চন
- ই সাপ্তাহিকভাৱে উপলব্ধ
- ইয়াত সেৱাসমূহো অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে
- আৰ বি আইয়ে মুদ্রাস্ফীতিৰ উদ্দেশ্যে CSOৰ দ্বাৰা মুকলি কৰা CPI (combined) ব্যৱহাৰ কৰে
- ভাৰতত খাদ্যৰ মুদ্রাস্ফীতিৰ প্ৰধান কাৰণ হৈছে বৃদ্ধি পোৱা আয়, ব্যৱহাৰৰ ধৰণত মানুহৰ এক উল্লেখযোগ্য পৰিৱৰ্তন হৈছে।
- খাদ্য যোগান শৃংখলত গাঁথনিগত বাধা থাকে

ভাৰতত খাদ্য মুদ্রাস্ফীতিৰ কাৰণ Causes of Food Inflation in India

- বতৰৰ সলনি ফলত হোৱা খৰাং পৰিস্থিতি আৰু শস্যৰ ক্ষতি
- বানপানী আৰু শস্যৰ ক্ষতি
- উৎপাদনৰ সামগ্ৰিক স্তৰ হ্ৰাস
- ফলপ্ৰসূ চাহিদা বৃদ্ধি
- ধনৰ যোগান বৃদ্ধি আৰু জনসাধাৰণৰ উচ্চ আয় আৰু খৰচৰ ধৰণৰ পৰিৱৰ্তন
- খাদ্য যোগান শৃংখলত বৃহৎ সংখ্যক মধ্যভোগীৰ উপস্থিতি (Structural inflation)

উচ্চ মুদ্রাস্ফীতিৰ সমস্যা **Problems of High Inflation**

- কম আয়ৰ গোটসমূহ বিশেষভাৱে ক্ষতিগ্ৰস্ত হয়।
- ই ধনৰ ক্ৰয় ক্ষমতা হ্ৰাস কৰে।
- টকাৰ মূল্য হ্ৰাস পোৱাৰ লগে লগে মানুহে সঞ্চয় কৰাতকৈ খৰচ কৰিবলৈ বেছি প্ৰৱণ হ'ব।
- সঞ্চয় হ্ৰাস কৰে আৰু সুতৰ হাৰ বৃদ্ধি কৰে।
- মুদ্রাৰ মূল্য হ্ৰাস আৰু আমদানি ব্যয়বহুল কৰি তোলে।
- ধনৰ মূল্য হ্ৰাসে ঋণীসকলৰ বাবে ধনৰ মূল্য হ্ৰাস কৰে।
- অধিক মজুৰিৰ বাবে ধৰ্মঘট হ'ব পাৰে যিয়ে মজুৰিৰ সৰ্পিল গতিৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে

মুদ্রাস্ফীতি নিয়ন্ত্ৰণৰ ব্যৱস্থা **Measure to Control Inflation**

- বিত্তীয়, মুদ্রা, যোগান পক্ষ আৰু প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থাৰ সহায়ত মুদ্রাস্ফীতি আদৰ্শ/ঐচ্ছিক হাৰত নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰি।
- বিত্তীয় ব্যৱস্থাসমূহৰ ভিতৰত ব্যক্তিগত কৰ হ্ৰাস
- মৌদ্ৰিক ব্যৱস্থাৰ ভিতৰত হাৰ আৰু সংৰক্ষণ প্ৰয়োজনীয়তাৰ পৰিৱৰ্তন কৰা।
- মুক্ত বজাৰৰ কাৰ্য্যকলাপে স্বাভাৱিক পৰিস্থিতিত মূল্য নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰে।
- বজাৰ স্থিতিশীলতাৰ বাবে বণ্ডৰ দৰে চৰকাৰী বণ্ড লেনদেনৰ জৰিয়তে বন্ধ্যাকৰণ।
- যোগানৰ ফালৰ কাৰকসমূহৰ ভিতৰত সামগ্ৰী উপলব্ধ কৰাও অন্তৰ্ভুক্ত
- প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থাত - ডি-হাৰ্ডিং de hoarding আৰু ক'লা বজাৰ বিৰোধী ব্যৱস্থা ৰূপায়ণৰ প্ৰয়োজন।
- মজুৰি আৰু মূল্য নিয়ন্ত্ৰণৰ ব্যৱস্থাও ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি।

বিত্তীয় ব্যৱস্থা FISCAL SYSTEM

সংজ্ঞা Definition

- ইয়াক ৰাজহুৱা বিত্ত Public Finance বুলিও কোৱা হয়
- কৌটিল্যৰ অৰ্থশাস্ত্ৰ ভাৰতৰ অন্যতম পুৰণি গ্ৰন্থ য'ত ৰাজহুৱা বিত্তৰ বিষয়ে উল্লেখ আছে
- বিত্তীয় নীতি হৈছে চৰকাৰৰ সংশ্লিষ্ট চৰকাৰৰ ৰচিদ, ব্যয় আৰু ঋণ লোৱাৰ নীতি।
- বিশেষকৈ কৰ আৰু ঋণৰ ক্ষেত্ৰত বাজেটৰ সৈতে মোকাবিলা কৰাৰ বাবে চৰকাৰী নীতি।
- সেয়েহে ভাৰতৰ বিত্তীয় নীতি বিত্ত মন্ত্ৰালয়ৰ অধীনলৈ আহিছে।

বাজেট Budget

- সংবিধানৰ ১১২ নং অনুচ্ছেদত বাজেটৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।
- ই হৈছে চৰকাৰৰ বাৰ্ষিক বিত্তীয় বিৱৰণী।
- বিত্ত মন্ত্ৰালয়ৰ অৰ্থনৈতিক পৰিক্ৰমা বিভাগে এই বাজেট প্ৰস্তুত কৰে।
- গতানুগতিকভাৱে ফেব্ৰুৱাৰী মাহৰ শেষৰ কৰ্মদিনত বিত্তমন্ত্ৰীয়ে উপস্থাপন কৰিছিল যদিও ২০১৭ চনত চৰকাৰে ফেব্ৰুৱাৰী মাহৰ প্ৰথম কৰ্মদিনলৈ পৰিৱৰ্তন কৰে।
- ইকনমিক চাৰ্ভেত বিগত বছৰটোৰ বাজেটৰ কৃতিত্বৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰে। বাজেট দাখিল কৰাৰ পূৰ্বে সংসদত দাখিল কৰা হয়।

বিত্তীয় সম্পদৰ মূল চেনেল Main Channels of fiscal resources

- কৰ, ব্যৱহাৰকাৰীৰ চাৰ্জ (বিদ্যুৎ, পানী, পৰিবহণ), বিনিয়োগ আৰু ঋণ (আভ্যন্তৰীণ আৰু বাহ্যিক)

ৰাজহৰ প্ৰাপ্তি Revenue Receipts

- ৰাজহ: পুনৰাবৃত্তিমূলক ৰচিদত কৰ আৰু অনা-কৰ জাতীয় সম্পদ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়।

- কৰ: আয়কৰ, নিগম কৰ, GST, শুল্ক ইত্যাদি।
- অনা-কৰ ৰাজহৰ ভিতৰত ব্যৱহাৰকাৰীৰ চাৰ্জ, সুতৰ ৰচিদ, লভ্যাংশ, লাভ, বিত্তীয় সেৱা আদি অন্তৰ্ভুক্ত
- যেনে টকা আৰু ডাকটিকট আদি ছপা কৰা।

ৰাজহ ব্যয় Revenue Expenditure

- মূলতঃ পৰিকল্পনাহীন ব্যয় যিয়ে সম্পদৰ সৃষ্টি নকৰে।
- সুত প্ৰদান, প্ৰতিৰক্ষা ব্যৱস্থাপনা, ৰাজসাহায্য, ৰাজ্য চৰকাৰ আৰু ৰাজহুৱা প্ৰশাসনক কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ অনুদান।
- MNREGA ৰ দৰে পৰিকল্পনা উপাদানসমূহো ইয়াত জড়িত।

মূলধনী একাউণ্টৰ প্ৰাপ্তি Capital Account Receipts

- যিকোনো প্ৰাপ্তি যিয়ে দায়বদ্ধতা বা সম্পদৰ ক্ষয় আনে
- কেন্দ্ৰই ৰাজ্য, কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল আৰু PSUলৈ দিয়া ঋণৰ আদায়।
- নতুন ঋণৰ অবিনিয়োগ ইত্যাদি।

মূলধনী একাউণ্ট ব্যয় Capital Account Expenditure

- ৰাজ্য, কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল আৰু PSU ক দিয়া ঋণ, চৰকাৰে ঋণ পৰিশোধ কৰা আৰু চৰকাৰৰ অন্যান্য দায়বদ্ধতা
- আন্তঃগাঁথনিৰ সম্পদ সৃষ্টিৰ বাবে পৰিকল্পনা ব্যয়, প্ৰতিৰক্ষাৰ বাবে মূলধনী ব্যয়,

বিত্তীয় নীতিৰ লক্ষ্য Goals of Fiscal Policy

- বৃদ্ধি, সমতা, ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগৰ প্ৰসাৰ, কৃষিৰ প্ৰতি উৎসাহ, গ্ৰাম্য অঞ্চলত উদ্যোগৰ স্থাপন, শ্ৰমৰ নিবিড় বৃদ্ধি, ৰপ্তানি প্ৰসাৰ, সুস্থ সামাজিক আৰু ভৌতিক আন্তঃগাঁথনিৰ উন্নয়ন।

ঘাটৰ সংজ্ঞা Definition of Deficits

ৰাজহৰ ঘাট Revenue Deficits

- ৰাজহ প্ৰাপ্তি আৰু ৰাজহ ব্যয়ৰ মাজৰ পাৰ্থক্য।
- FRBM (বিত্তীয় দায়বদ্ধতা আৰু বাজেট ব্যৱস্থাপনা আইন Fiscal responsibility and Budgetary Management Act, ২০০৩) ২০০৮-০৯ চনৰ শেষৰ ফালে ৰাজহৰ ঘাট শূন্য হ'ব লাগে বুলি দাবী কৰিছিল।
- বৰ্তমান ৰাজহৰ ঘাট হৈছে.....

ফলপ্ৰসূ ৰাজহৰ ঘাট Effective Revenue Deficit

- ২০১১-১২ চনৰ কেন্দ্ৰীয় বাজেটত এই শব্দটো প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল
- ৰাজ্য চৰকাৰসমূহক কেন্দ্ৰীয় অনুদানৰ পৰা কিছু ধন সম্পদ সৃষ্টিৰ বাবে ব্যয় কৰিব পাৰে
- ফলপ্ৰসূ ৰাজহ ঘাটত মূলধনী সম্পত্তি সৃষ্টিৰ বাবে ৰাজ্যসমূহক দিয়া এনে অনুদানত ধৰা নহয়

বিত্তীয় ঘাট Fiscal Deficit

- চৰকাৰী উপাৰ্জন আৰু মুঠ ব্যয়ৰ মাজত পাৰ্থক্য।
- বিত্তীয় ঘাট: বাজেটত চৰকাৰৰ মুঠ ব্যয় (ৰাজহ লাভ আৰু ঋণ সৃষ্টি নকৰাকৈ লাভ কৰা মূলধন)।
- বৰ্তমান বিত্তীয় ঘাট হৈছে..

বাজেটৰ ঘাট Budget Deficit

- মুঠ বাজেটত নিৰ্ধাৰিত লাভ আৰু ব্যয়ৰ মাজৰ পাৰ্থক্য।
- ১৯৯৭ চনত বিলুপ্ত কৰা হয়।

- বাজেট ঘাটতকৈ বিত্তীয় ঘাটিয়ে চৰকাৰী বিত্তীয় অৱস্থাতোক সঠিকভাৱে প্ৰতিফলিত কৰে।
- ঋণৰ সেই অংশ যিটোৰ বাবে চৰকাৰে আৰ বি আইৰ দ্বাৰা ধন ছপা কৰাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে

মুদ্ৰাকৃত ঘাটি Monetized Deficit

- ছপা ধনৰ জৰিয়তে আৰ বি আইৰ পৰা লোৱা ঋণ।
- কেৱল সুতৰ হাৰৰ প্ৰভাৱৰ বাবে যেতিয়া চৰকাৰে বেংক আৰু FI পৰা ঋণ ল'ব নোৱাৰে, তেতিয়া ই বাজেট ঘাটিৰ সৈতে মিল হয়।

প্ৰাথমিক ঘাটি Primary Deficit

- বিত্তীয় ঘাটি আৰু সুত প্ৰদানৰ মাজৰ পাৰ্থক্য।
- চৰকাৰৰ বিত্তীয় নিয়ন্ত্ৰণ প্ৰচেষ্টাত অগ্ৰগতিৰ মূল্যায়ন কৰিব ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

ঘাটি বিত্তীয় সাহায্য Deficit Financing

- ঘাটিৰ বিত্তীয় সাহায্য বিভিন্ন ধৰণৰ হ'ব পাৰে যেনে বহিঃসাহায্য, বহিঃ ঋণ, আভ্যন্তৰীণ ঋণ, মুদ্ৰা ছপা আদি।
- চৰকাৰে বজাৰৰ পৰা এটা নিৰ্দিষ্ট স্তৰতকৈ বেছি ঋণ ল'ব নোৱাৰে কাৰণ ই সুতৰ হাৰ বৃদ্ধি কৰিব পাৰে আৰু ব্যক্তিগত বিনিয়োগক বৃদ্ধি কৰিব পাৰে।
- আৰ বি আইয়ে ধন ছপা কৰে যেতিয়া কৰ, ইউজাৰ চাৰ্জ, ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগ, ৰাজহুৱা ঋণ, ক্ষুদ্ৰ ঋণ আদিৰ পৰা পোৱা সম্পদ যথেষ্ট নহয়।
- High powered money বা Reserve Money হৈছে RBI ৰ ছপা ধন।
- আৰ বি আইৰ ছপা ধনৰ দ্বাৰা ঘাটি বিত্তীয় সাহায্য ১৯৯৭ চনত বাজেট ঘাটিৰ সৈতে বাদ দিয়া হৈছিল।

- স্বাভাৱিক অৱস্থাত চৰকাৰী ঘাটীৰ বিত্তীয় সাহায্যৰ বাবে আৰ বি আইৰ ধন ছপা কৰাৰ অনুমতি য়ে নিদিয়ৈ।

বিত্তীয় দায়বদ্ধতা আৰু বাজেট ব্যৱস্থাপনা আইন Fiscal Responsibility and Budgetary Management Act (FRBM), ২০০৩

- ঘাটী নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে এক শক্তিশালী প্ৰতিষ্ঠানিক আৰু বিধিগত ব্যৱস্থাৰ সমৰ্থন প্ৰদান কৰিবলৈ ইয়াক গৃহীত কৰা হৈছিল
- ২০০৮ চনৰ ভিতৰত বিত্তীয় ঘাটী GDP ৩% লৈ হ্ৰাস কৰা হ'ব
- ভাৰত চৰকাৰে ২০০৮ চনৰ ভিতৰত ৰাজহৰ ঘাটী দূৰ কৰি পৰ্যাপ্ত ৰাজহৰ উদ্ভূত গঢ়ি তুলিব।
- ৰাজহ ঘাটী বছৰি ০.৫% আৰু বিত্তীয় ঘাটী ০.৩% লৈ কমাব।
- ভাৰত চৰকাৰে RBI ৰ পৰা Ways and Means Advance ৰ বাহিৰে ঋণ লোৱা ৰোধ কৰিব।
- বিত্তমন্ত্ৰীয়ে বাজেটৰ সম্পৰ্কত লাভ আৰু ব্যয়ৰ ধাৰাসমূহৰ তিনিমহীয়া পৰ্যালোচনা কৰি সংসদত সেই পৰ্যালোচনা আগবঢ়াব।
- বাজেটৰ লগতে তলত দিয়া ৩ খন নথি দাখিল কৰিব লাগে

১/ বিত্তীয় নীতি কৌশল বিবৃতি Fiscal Policy Strategy Statement

২/ মধ্যমকালীন বিত্তীয় নীতিৰ বিবৃতি Medium Term Fiscal Policy Statement

৩/ সামষ্টিক অৰ্থনৈতিক কাঠামোৰ বিবৃতি Macroeconomic Framework Statement

Escape Clause in the FRBM Act

- ইয়াৰ মুক্তিৰ দফাটোৱে সেই পৰিস্থিতিক বুজায় য'ত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বিশেষ পৰিস্থিতিৰ সময়ত বিত্তীয় ঘাটীৰ লক্ষ্য নমনীয়ভাৱে অনুসৰণ কৰিব পাৰে।
- এই পৰিভাষাটো FRBMৰ ওপৰত এন কে সিং কমিটীয়ে উদ্ভাৱন কৰিছিল।

- এই আইনখনে যুদ্ধ বা দুৰ্যোগৰ সময়ত চৰকাৰক FRBMৰ নিৰ্দেশনা মানি চলাৰ পৰা ৰেহাই দিয়ে

বৃহৎ বিত্তীয় ঘাটিয়ে সৃষ্টি কৰা উদ্বেগসমূহ Large Fiscal Deficit Causes Following Concerns

- মুদ্রাস্ফীতিৰ ফলত সামষ্টিক অৰ্থনৈতিক অস্থিৰতাৰ সৃষ্টি হয়।
- চৰকাৰী ঋণ বৃদ্ধি হোৱাৰ লগে লগে বজাৰত পৰ্যাপ্ত পুঁজিৰ অভাৱৰ বাবে কৰ্পৰেট খণ্ডৰ ভিৰ।
- চৰকাৰী ঋণ লোৱাৰ পিছত বজাৰত উপলব্ধ ধনৰ সুতৰ হাৰ বৃদ্ধি পায়।
- যদিহে পুঁজি আৰু বি আইৰ মুদ্রাকৰণৰ দ্বাৰা হয় তেন্তে ইয়াৰ ফলত মুদ্রাস্ফীতিৰ সৃষ্টি হয়।
- মুদ্রাস্ফীতিৰ মানে কম সঞ্চয়, কম বিনিয়োগ আৰু ই বহনক্ষমতাক আঘাত কৰে।
- ইয়াৰ বাবে ভৱিষ্যতে অধিক কৰৰ প্ৰয়োজন হয়, অৰ্থাৎ FRBM আইনত কোৱাৰ দৰে আন্তঃপ্ৰজন্মৰ বৈষম্য।

শূন্য ভিত্তিক বাজেটিং পৰিৱেশন বাজেটিং Zero Base Budgeting and Performance Budgeting

- দশম পৰিকল্পনাত 'জিৰ' বেছ বাজেটিং Zero Base Budgeting অনুসৰণ কৰাৰ কথা উল্লেখ কৰা হৈছে।
- প্ৰথমবাৰৰ বাবে ১৯৮৭ চনত কেন্দ্ৰীয় বাজেটত গ্ৰহণ কৰা হৈছিল।
- ৰাজস্থান আৰু মহাৰাষ্ট্ৰৰ দৰে বহু ৰাজ্যই ইয়াক প্ৰয়োগ কৰিছিল।
- মহাৰাষ্ট্ৰই ইয়াক উন্নয়নভিত্তিক বাজেট development based budget বুলি অভিহিত কৰিছিল।
- সংজ্ঞা: বৰ্তমানৰ চৰকাৰী কাৰ্যসূচীসমূহৰ এক নিবিড় আৰু সমালোচনাত্মক পৰীক্ষা কৰা হয়।

- উচ্চ অগ্রাধিকাৰ থকা সামগ্ৰীলৈ ধনৰ যোগান বৃদ্ধি কৰা হয়।
- পুৰণি সামগ্ৰীবোৰ নাইকিয়া কৰা
- কম অগ্রাধিকাৰৰ সামগ্ৰীলৈ পুঁজিৰ যোগান হ্ৰাস কৰা।
- যদিহে খৰচৰ সুবিধাৰ অনুপাত নিৰ্ধাৰিত নীতিতকৈ তলত থাকে তেন্তে কাৰ্যসূচীসমূহ বাতিল কৰা হয়।

Crowding Out

- যদি চৰকাৰে অত্যধিক ঋণ লয় তেন্তে ইয়াৰ ফলত বজাৰত তাৰল্যতা সংকুচিত হয়।
- তাৰ পিছত সুতৰ হাৰ বৃদ্ধি পায় আৰু ব্যক্তিগত বিনিয়োগ ২টা কাৰণত বেছি হৈ পৰে।
- কম তাৰল্যতা আৰু সুতৰ হাৰ বৃদ্ধি।

Pump Priming

- মন্দাৱস্থাৰ সময়ত অৰ্থনীতি পুনৰুজ্জীৱিত কৰিবলৈ চৰকাৰে ৰাজহুৱা কামত ঘাটিৰ বিত্তীয় সাহায্য আৰু ব্যয়- ই এক প্ৰতিচক্ৰীয় ব্যৱস্থা।
- ই মানুহৰ ক্ৰয় ক্ষমতা বৃদ্ধি কৰিব পাৰে আৰু অৰ্থনীতিক উদ্দীপিত কৰিব পাৰে।

বিত্তীয় ঘাটি বা এফ আৰ বি এম আইন সম্পৰ্কীয় এন কে সিং পেনেল NK Singh Panel on Fiscal Deficit or FRBM Act

- FRBM ৰূপায়ণৰ আইন আৰু বিত্তীয় ৰোড মেপ প্ৰস্তুতৰ বাবে বিত্ত মন্ত্ৰালয়ে নিযুক্তি দিয়া শেহতীয়া সমিতি।
- ২০১৭ চনৰ ২৩ জানুৱাৰীত প্ৰতিবেদন দাখিল কৰে
- সমিতিখন অধ্যক্ষ আৰু চাৰিজন সদস্যৰে গঠিত হৈছিল
- সদস্য আছিল উৰ্গিত পেটেল, সুমিত বসু, অৰবিন্দ সুব্ৰহ্মণিয়াম (CEA) আৰু ৰথিন ৰায়

- মুখ্য পৰামৰ্শসমূহ তলত দিয়া ধৰণৰ

১/ কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যসমূহৰ মুঠ ঋণ আৰু জিডিপি অনুপাত ২০২৩ চনৰ ভিতৰত জিডিপিৰ ৬০ শতাংশ হ'ব লাগে

২/ ইয়াৰ ভিতৰত কেন্দ্ৰৰ বাবে ৪০ শতাংশ আৰু ৰাজ্যৰ বাবে ২০ শতাংশৰ উপ লক্ষ্য আছে

৩/ ২০২৩ চনৰ ভিতৰত বিত্তীয় ঘাটি জিডিপিৰ ২.৫ শতাংশলৈ হ্ৰাস কৰা

৪/ ২০২৩ চনৰ ভিতৰত ৰাজহৰ ঘাটি জিডিপিৰ ০.৮ শতাংশলৈ হ্ৰাস কৰা

বিত্তীয় স্থিতিশীলতা আৰু উন্নয়ন পৰিষদ Financial Stability and Development Council

- বিত্তীয় স্থিতিশীলতা আৰু উন্নয়ন পৰিষদ (FSDC) হৈছে বিত্ত মন্ত্ৰালয়ৰ অধীনত ২০১০ চনত কাৰ্যবাহী আদেশৰ দ্বাৰা গঠন কৰা এখন কাৰ্যবাহী পৰিষদ।
- বিত্তীয় খণ্ডৰ সংস্কাৰৰ ওপৰত বঘুৰাম ৰাজন কমিটিয়ে (২০০৮) প্ৰথমে FSDC সৃষ্টিৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াইছিল।
- ইয়াৰ অধ্যক্ষতা কৰে বিত্তমন্ত্ৰীয়ে আৰু ইয়াৰ সদস্যসকলৰ ভিতৰত আছে সকলো বিত্তীয় খণ্ডৰ নিয়ন্ত্ৰকৰ মুৰব্বী (RBI, SEBI, PFRDA & IRDA), বিত্ত সচিব, অৰ্থনৈতিক পৰিক্ৰমা বিভাগৰ সচিব (DEA), বিত্তীয় সেৱা বিভাগৰ সচিব (DFS), আৰু মুখ্য অৰ্থনৈতিক উপদেষ্টা।
- ২০১৮ চনত চৰকাৰে FSDC পুনৰ গঠন কৰি Department of Economic Affairs (DEA) ৰ দায়বদ্ধ ৰাজ্যিক মন্ত্ৰী, Department of Electronics and Information Technology ৰ সচিব, Insolvency and Bankruptcy Board of India ৰ অধ্যক্ষ আৰু ৰাজহ সচিবক অন্তৰ্ভুক্ত কৰে।

ভাৰতৰ ষ্টক মাৰ্কেট INDIAN MARKET IN INDIA

সংজ্ঞা Definition

- ভৌতিক বা ভাৰ্চুৱেল শ্বেয়াৰ ট্ৰেডিঙৰ বাবে এখন মঞ্চ।
- ১৬০২ চনত আমষ্টাৰডাম ষ্টক এক্সচেঞ্জত উৎপত্তি হয়।
- বিশ্বৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ ষ্টক মাৰ্কেট হৈছে নিউয়ৰ্ক ষ্টক এক্সচেঞ্জ আৰু তাৰ পিছতে ক্ৰমে নাহ্‌ডাক আৰু জাপান ষ্টক এক্সচেঞ্জ আছে।
- ষ্টক মানে নিগমে শ্বেয়াৰ বিক্ৰী আৰু জাৰি কৰাৰ জৰিয়তে সংগ্ৰহ কৰা মূলধন।
- বিনিয়োগকাৰীয়ে দালালৰ জৰিয়তে ক্ৰয়-বিক্ৰয় কৰে
- সাধাৰণতে ষ্টক আৰু শ্বেয়াৰ বিনিময়ত ব্যৱহাৰ কৰা হয়
- বজাৰ মূলধন Market Capitalisation মানে বৰ্তমানৰ বজাৰ মূল্যত নিগমৰ জাৰি কৰা শ্বেয়াৰৰ সামগ্ৰিক মূল্য।
- ডিমেট একাউণ্ট হৈছে ব্যক্তিসকলে ষ্টক মাৰ্কেটত ব্যৱসায় কৰিবলৈ প্ৰয়োজনীয় একাউণ্ট

ভাৰতীয় ষ্টক এক্সচেঞ্জ Stock Exchange in India

- ভাৰতত শ্বেয়াৰ জাৰি কৰা প্ৰথম কোম্পানীটো আছিল VOC বা ডাচ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানী (১৬০২)
- আজি ভাৰত আমেৰিকা আৰু জাপানৰ পিছত বিশ্বৰ ৩য় বৃহত্তম বিনিয়োগকাৰীৰ ভিত্তি
- ভাৰতত মুঠ ২৩ টা ষ্টক এক্সচেঞ্জ আছে

গুৰুত্বপূৰ্ণ ষ্টক এক্সচেঞ্জ Important Stock Exchanges

- বোম্বাই ষ্টক এক্সচেঞ্জ আৰু নেচনেল ষ্টক এক্সচেঞ্জ মুম্বাইত অৱস্থিত।

বোম্বাই ষ্টক এক্সচেঞ্জ Bombay Stock Exchange

- এছিয়াৰ আটাইতকৈ পুৰণি। মুম্বাইৰ দলাল ষ্ট্ৰীটত অৱস্থিত।
- প্ৰেমচান্দ ৰয়চান্দৰ দ্বাৰা ১৮৭৫ চনত প্ৰতিষ্ঠা
- ৬০০০ৰো অধিক তালিকাভুক্ত ভাৰতীয় কোম্পানীৰে ভাৰতৰ সৰ্ববৃহৎ ছিকিউৰিটিজ এক্সচেঞ্জ।
- ২.৩ ট্ৰিলিয়ন ডলাৰৰ বজাৰ মূলধনেৰে বিশ্বৰ দশম স্থানত আছে।
- সামগ্ৰিক কাৰ্যক্ষমতা BSE SENSEX বা BSE 30 INDEX দ্বাৰা জোখা হয় এইসমূহ ১৯৮৬ চনত প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল
- BSE 30 বেছিভাগ উন্নত ৩০টা ষ্টকৰে গঠিত। বজাৰ মূলধন, তাৰল্যতা, ক্ৰয়-বিক্ৰয়ৰ হাৰ আৰু উদ্যোগৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি নিৰ্বাচিত কৰা হয়।
- BSE ৰ স্বয়ংক্ৰিয় অনলাইন ট্ৰেডিং ব্যৱস্থাক BOLT বুলি জনা যায়
- ২০০৫ চনত BSE ৰ মৰ্যাদা এছ'চিয়েশ্যন অৱ পাৰ্চনেল (AoP)ৰ পৰা পূৰ্ণাংগ নিগমলৈ সলনি হয় আৰু নামো BSE LTD লৈ সলনি কৰা হয়।

SENSEX/ Sensitive Index

- বৃহত্তম আৰু সক্ৰিয় ৩০ টা কোম্পানী বিভিন্ন শিতানৰ পৰা নিৰ্বাচিত কৰা হয়
- ভিত্তি বছৰ ১৯৭৮-৭৯=১০০
- বজাৰ মূলধনৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি এটা কোম্পানীক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়
- সময়ে সময়ে সংশোধন কৰা হয়

নেচনেল ষ্টক এক্সচেঞ্জ National Stock Exchange

- ১৯৯১ চনত মনোহৰ জে ফেৰৱানী কমিটীয়ে ইয়াৰ পৰামৰ্শ দিছিল
- ১৯৯২ চনত ভাৰত চৰকাৰে ইয়াক প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ IDBIক অনুমোদন দিছিল

- ১৯৯৩ চনত ইয়াক ষ্টক এক্সচেঞ্জ হিচাপে স্বীকৃতি দিয়া হয়
- ১৯৯৪ চনত ষ্টক এক্সচেঞ্জ হিচাপে কাম আৰম্ভ কৰে
- ই মুম্বাইত স্থিত।

Indexes of NSE

- Standard and Poor's CRISIL NSE Index 50
- S&P CNX Nifty বা Nifty 50 আন এক গুৰুত্বপূৰ্ণ সূচকাংক
- NSE ৰ বৃহৎ কোম্পানীসমূহৰ বাবে NIFTY হৈছে আগশাৰীৰ সূচকাংক
- Nifty 50 ষ্টক সূচকাংকত ১২টা খণ্ডৰ কোম্পানী আছে।
- CNX Nifty Junior 50 NSE ৰ জুনিয়ৰ কোম্পানীসমূহ আছে।

নাছডাক NASDAQ: নেচনেল এছ'চিয়েশ্যন অৱ ছিকিউৰিটিজ ডিলাৰ্ছ অটোমেটেড কোটেচন চিষ্টেম National Association of Securities Dealers Automated Quotation Sysytem I

- ই আমেৰিকাৰ ষ্টক এক্সচেঞ্জ
- ইলেক্ট্ৰনিক ষ্টক মানে এনে বজাৰ য'ত কম্পিউটাৰাইজড ব্যৱস্থা ব্যৱহাৰ কৰি দালাল আৰু ডিলাৰসকলক মূল্যৰ উদ্ধৃতি প্ৰদান কৰে।
- বিশ্বৰ প্ৰথম ইলেক্ট্ৰনিক ষ্টক মাৰ্কেট
- নেচনেল এছ'চিয়েশ্যন অৱ ছিকিউৰিটিজ ডিলাৰৰ দ্বাৰা পৰিচালিত
- প্ৰযুক্তিৰ ক্ষেত্ৰখনৰ বহু ষ্টকৰ ক্ৰয়-বিক্ৰয় কৰা হয়।

ডাউ জোনছ সূচকাংক Dow Jones Index

- নিউয়ৰ্ক ষ্টক এক্সচেঞ্জৰ সূচকাংক

- বিশ্বৰ সৰ্ববৃহৎ শ্বেয়াৰ বজাৰৰ গতিবিধি প্ৰতিফলিত কৰে
- নিউয়ৰ্ক ষ্টক এক্সচেঞ্জৰ ৩০টা সৰ্বাধিক ব্যৱসায়িক ষ্টক দ্বাৰা গঠন হৈছিল
- ই বিশ্বৰ সৰ্ববৃহৎ শ্বেয়াৰ মাৰ্কেট

ভাৰতীয় ছিকিউৰিটিজ এক্সচেঞ্জ ব'ৰ্ড Securities and Exchange Board of India (SEBI)

- ১৯৮৮ চনত স্থাপিত।
- ১৯৯২ চনত ছেবি আইন ১৯৯২ৰ দ্বাৰা বিধিগত ভিত্তি লাভ কৰে।

SEBI কাৰ্য্যৱালী Functions of SEBI

- ষ্টক এক্সচেঞ্জ আৰু দালালৰ দৰে মধ্যস্থতাকাৰীৰ কাম-কাজ নিয়ন্ত্ৰণ কৰা,
- মিউচুৱেল ফাণ্ডৰ বাবে চুক্তিৰ অনুমোদন
- বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠানসমূহক বিনিয়োগকাৰী হিচাপে পঞ্জীয়ন কৰা
- ছেবি আইনৰ ধাৰা ১১(১) অনুসৰি বিনিয়োগকাৰী স্বার্থ সুৰক্ষিত কৰাতো ব'ৰ্ডৰ কৰ্তব্য
- বিনিয়োগকাৰী শিক্ষিত কৰে আৰু মধ্যস্থতাকাৰীক প্ৰশিক্ষণ প্ৰদান কৰে
- আৰ্থিক জৰিমনা বিহাৰ জৰিয়তে প্ৰৱঞ্চনা প্ৰতিৰোধ কৰা।
- শ্বেয়াৰৰ যথেষ্ট পৰিমাণৰ অধিগ্ৰহণ আৰু কোম্পানীটোৰ অধিগ্ৰহণ নিয়ন্ত্ৰণ কৰে
- অডিট আৰু অনুসন্ধান চলায়
- মুম্বাইত মুখ্য কাৰ্যালয়
- ৰেজিনেল অফিচ: নতুন দিল্লী, কলিকতা আৰু চেন্নাইত অৱস্থিত

মিউচুৱেল ফাণ্ড Mutual Fund

- ই এক বিত্তীয় মধ্যস্থতাকাৰী যিয়ে বিনিয়োগকাৰীৰ পৰা ধন সংগ্ৰহ কৰি মূলধনী বজাৰত বিনিয়োগ কৰে
- ই মাচুলৰ বিনিময়ত এই কামবোৰ সম্পন্ন কৰে
- মিউচুৱেল ফাণ্ড দুইপ্ৰকাৰৰ

হেজ ফাণ্ড Hedge Fund

- বিনিয়োগ পুঁজি কেৱল সীমিত বিনিয়োগকাৰীৰ বাবে মুকলি
- ই বেছিভাগেই নিয়ন্ত্ৰণহীন
- ভাৰতত আইনগতভাৱে অনুমতি দিয়া হোৱা নাই।
- কিছুমানক FII হিচাপে পঞ্জীয়ন কৰা হৈছে
- ই মাটি, ৰিয়েল এস্টেট আৰু ষ্টকৰ দৰে যিকোনো বস্তুতে বিনিয়োগ কৰে

বজাৰৰ সংকেত Market Capital

- Bear: বিনিয়োগকাৰীৰ মতে বজাৰ তললৈ নামিব। ই নিৰাশাবাদী বজাৰ।
- Bull: বিনিয়োগকাৰীৰ মতে বজাৰ বৃদ্ধি পাব। ই আশাবাদী বজাৰ।

ভেঞ্চাৰ কেপিটেল Venture Capital

- ভেঞ্চাৰ কেপিটেল হৈছে ব্যক্তিগত ইকুইটিৰ এক প্ৰকাৰ আৰু বিনিয়োগকাৰীয়ে ষ্টাৰ্ট-আপ কোম্পানী আৰু ক্ষুদ্ৰ ব্যৱসায়ীক প্ৰদান কৰা এক প্ৰকাৰৰ বিত্তীয় সাহায্য যিবোৰৰ দীৰ্ঘম্যাদী বৃদ্ধিৰ সম্ভাৱনা আছে বুলি বিশ্বাস কৰা হয়।
- ভেঞ্চাৰ কেপিটেল সাধাৰণতে ধনী বিনিয়োগকাৰী, বিনিয়োগ বেংক আৰু আন যিকোনো বিত্তীয় প্রতিষ্ঠানৰ পৰা আহে।

পণ্ডি আঁচনি/পিৰামিড আঁচনি Ponzi Schemes/ Pyramid Scheme

- এটা প্ৰৱঞ্চনামূলক বিনিয়োগ আঁচনি যিয়ে বিনিয়োগকাৰীক অধিক লাভ দিয়ে আৰু পিছত যোগদান কৰাসকলক আৰু অধিক লাভ দিয়ে।
- বিনিয়োগকাৰীৰ নিজৰ ধনৰ পৰা দিয়া হয়, লাভৰ পৰা নহয়।
- ধ্বংস হবলৈ গঠন কৰা হয়।
- এই কাৰ্য্যকলাপৰ ফলত কুখ্যাত হোৱা চাৰ্লছ পঞ্জিৰ নামেৰে নামকৰণ কৰা হৈছে।

Sweat Equity

- সংজ্ঞা: কামৰ স্বীকৃতি স্বৰূপে কোনো কোম্পানীৰ কৰ্মচাৰী বা পৰিচালকক অনুকূল চৰ্তত দিয়া শ্বেয়াৰ।
- ৰেহাইত জাৰি কৰা হয়।

QFI(FIIৰ সৈতে জড়িত)

- বহিঃদেশীয় বিনিয়োগকাৰীৰ এটা ব্যক্তিগত গোট বা সংঘ যিয়ে Financial Action Task Force (FATF) মানদণ্ডৰ সৈতে অনুৰূপ।
- ২০১২ চনলৈকে তেওঁলোকে ছেবিত পঞ্জীয়নভুক্ত FII ৰ জৰিয়তে ভাৰতত বিনিয়োগ কৰিছিল।
- বৰ্তমান তেওঁলোকক পোনপটীয়াকৈ ভাৰতত বিনিয়োগ কৰিবলৈ অনুমতি দিয়া হৈছে।

Participatory Notes

- অংশগ্ৰহণকাৰী নোট বা পি-নোট (পিএন) হৈছে পঞ্জীয়নভুক্ত বিদেশী প্ৰতিষ্ঠানিক বিনিয়োগকাৰীয়ে (FII) বহিঃদেশীয় বিনিয়োগকাৰীক প্ৰদান কৰা বিত্তীয় আঁহিলা যাৰ দ্বাৰা, SEBIৰ সৈতে পঞ্জীয়ন নকৰাকৈ ভাৰতীয় ষ্টক মাৰ্কেটত বিনিয়োগ কৰিব পাৰে।

কৰ ব্যৱস্থা TAXATION SYSTEM

কৰ Tax

- ব্যক্তি বা প্ৰতিষ্ঠানৰ পৰা চৰকাৰে বাধ্যতামূলকভাৱে সংগ্ৰহ কৰা ধন।
- দুবিধ:
 - প্ৰত্যক্ষ কৰ Direct tax: কৰ পৰিশোধৰ বোজা কৰ পৰিশোধ কৰা ব্যক্তি বা কোম্পানীটোৰ ওপৰত পৰে। উদাহৰণস্বৰূপে, আয়কৰ, কৰ্পৰেট কৰ আৰু সম্পদ কৰ
 - পৰোক্ষ কৰ Indirect Tax: এনে কৰ বোজা পৰিশোধ কৰা ব্যক্তি বা প্ৰতিষ্ঠানে বহন নকৰে। ইয়াক গ্ৰাহকলৈ প্ৰেৰণ কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, GST, শুল্ক শুল্ক আৰু পূৰ্বৰ বিক্ৰী কৰ আৰু আবকাৰী শুল্ক।
- বৰ্তমান ভাৰতত কৰ সৰ্বাধিক অংশ GSTৰ পৰা (২৮.৫%) আহে।
- দ্বিতীয় সৰ্বোচ্চ হৈছে কৰ্পৰেট টেক্স (২৮.১%)।
- তৃতীয়তে ব্যক্তিগত আয়কৰ (২৬.৩%)।

ভাৰতত কৰ ব্যৱস্থা Taxation System in India

- কেন্দ্ৰ বা ৰাজ্য চৰকাৰে কৰ আৰোপ কৰে।

ভাৰতত প্ৰত্যক্ষ আৰু পৰোক্ষ কৰ- পৰিৱৰ্তিত পৰিস্থিতি Direct and Indirect taxes in India- The Changing Scenario

- ১৯৯০-৯১ চনত প্ৰত্যক্ষ কৰ মুঠ কৰ সংগ্ৰহৰ ৩৩% শতাংশ আৰু পৰোক্ষ কৰ আছিল ৬৬%
- ২০২২ চনত মুঠ কৰ সংগ্ৰহৰ প্ৰত্যক্ষ কৰ অংশ ৫৪.৪% আৰু পৰোক্ষ কৰ ৪৫.৬

সেৱা কৰ Service Tax

- প্ৰথমবাৰৰ বাবে ১৯৯৪ চনত আৰোপ কৰা হৈছিল।

- এতিয়া GSTৰ সৈতে একত্ৰিত কৰা হ'ল।

সেৱা কৰ আৰু ভাৰতীয় সংবিধান Service Tax and Indian Constitution

- সেৱাৰ ওপৰত কৰ ৭ম অনুসূচীৰ কোনো তালিকাত উল্লেখ কৰা হোৱা নাই
- অৱশিষ্ট ক্ষমতা অনুসৰি (Entry 97 of UL), যদি কোনো বস্তুৰ বিষয়ে তিনিখন তালিকাৰ কোনো এখনতে উল্লেখ কৰা হোৱা নাই, তেন্তে ই কেন্দ্ৰৰ অধীনত আছে।

সামগ্ৰী আৰু সেৱা কৰ Goods and Service Tax

- ২০১৭ চনৰ ১ জুলাইৰ পৰা ভাৰতত প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছে
- ই ক্ৰয়ৰ ওপৰত প্ৰদান কৰা বহু-পইণ্টীয় বিক্ৰী কৰ
- কোনো পৰিবৰ্তনশীল (কৰৰ ওপৰত কৰ) প্ৰভাৱ নাই
- বৰ্তমান ভাৰতত কৰ সৰ্বাধিক অংশ GSTৰ পৰা (২৮.৫%) আছে।
- GSTত তিনিটা স্তৰৰ ব্যৱস্থা আছে

কেন্দ্ৰীয় GST (CGST); কেন্দ্ৰৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হ'ব

ৰাজ্য চৰকাৰৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হ'বলগীয়া ৰাজ্যিক GST (SGST)।

সংহত GST (IGST): আন্তঃৰাজ্যিক বাণিজ্যৰ ওপৰত আৰোপ কৰা হয় আৰু কেন্দ্ৰৰ দ্বাৰা প্ৰশাসন আৰু সংগ্ৰহ কৰা হয়। সেই অনুসৰি উপাৰ্জন হস্তান্তৰ কৰা হয়।

- **GSTৰ বাবে সংবিধান সংশোধনী Constitutional Amendment for GST**

সংবিধান ১০১তম সংশোধনী আইন গৃহীত হৈছিল। ইয়াক আধাতকৈ অধিক ৰাজ্যই অনুমোদন জনাইছিল।

- **সংবিধান সংশোধনীৰ মূল বৈশিষ্ট্যসমূহ Key Features of Constitution Amendment**

সমান্তৰাল অধিকাৰ কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যসমূহক GST আৰোপ আৰু সংগ্ৰহৰ বাবে দিয়া হৈছে

কেন্দ্ৰই সংহত জিএছটি আৰোপ আৰু সংগ্ৰহ কৰিব আৰু সেই অনুসৰি ৰাজ্যক হস্তান্তৰ কৰিব

- **GSTৰ পৰা ৰেহাই Exemptions from GST**

মদকদ্রব্য (ৰাজ্যিক আবকাৰী+ ভেট)

বিদ্যুৎ: ইয়াত কেৱল বিদ্যুতৰ চাৰ্জ থাকিব

পেট্ৰলিয়ামযুক্ত খাৰুৱা তেল, High Speed ডিজেল, পেট্ৰ'ল, প্ৰাকৃতিক গেছ আৰু বিমান পৰিবহণৰ ইন্ধন পৰৱৰ্তী সময়ত GSTৰ অধীনত অনা হ'ব

- **GST Council (Art. 279A)**

গঠন: কেন্দ্ৰীয় বিত্তমন্ত্ৰী (অধ্যক্ষ)

কেন্দ্ৰীয় ৰাজহ ৰাজ্যিক মন্ত্ৰী

ৰাজ্যসমূহৰ বিত্তমন্ত্ৰীসকল

নিয়মিতভাৱে ৰাজ্যৰ বিত্তমন্ত্ৰী উপাধ্যক্ষ হ'ব

সভা অনুষ্ঠিত কৰিবলৈ প্ৰয়োজনীয় কোৰাম হৈছে ৫০%।

উপস্থিত আৰু ভোটদান কৰা সদস্যৰ ৭৫% ভোটৰ দ্বাৰা সিদ্ধান্ত ল'ব পাৰি

ভোটৰ ভাৰ: ১/৩ কেন্দ্ৰৰ বাবে আৰু ২/৩ সামূহিকভাৱে সকলো ৰাজ্যৰ বাবে

GST সম্পৰ্কীয় প্ৰশিক্ষণ GST Related Training

- চৰকাৰে প্ৰধানমন্ত্ৰী কৌশল বিকাশ যোজনাৰ অধীনত যুৱক-যুৱতীসকলৰ বাবে GST আৰু আনুষংগিক প্ৰশিক্ষণ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে।

কৰ সম্পৰ্কীয় ধাৰণা Concepts Related to Tax

কৰ সূচকাংক Tax Indices

- যাৰ ওপৰত কৰ আৰোপ কৰা হয়।
- বেছিভাগেই কোম্পানীয়েই কৰ আদায় দিয়ে।
- কৰ বোজাৰ পৰা ই পৃথক। কৰ বোজা প্ৰকৃততে কৰ পৰিশোধ কৰা লোকসকলৰ ওপৰত,
- উদাহৰণস্বৰূপে চৰকাৰে তেলৰ ওপৰত কৰ বৃদ্ধি কৰে। তেল কোম্পানীয়ে ইয়াক ব্যক্তিগত গ্ৰাহকলৈ প্ৰেৰণ কৰিব পাৰে।
- ইয়াত কৰ সূচকাংক কোম্পানীসমূহৰ ওপৰত আৰু কৰ বোজা গ্ৰাহকৰ ওপৰত।

কৰ বোজা Tax Burden

- আচলতে কোনে কৰ দিয়ে।
- কৰ বিক্ৰেতাই বা ক্ৰেতাই (উচ্চ মূল্যৰ ৰূপত) বা কৰ্মচাৰীৰ দৰে তৃতীয় পক্ষই (কম মজুৰিৰ ৰূপত) গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।

কৰ ভিত্তি Tax Base

- সামগ্ৰীৰ সেৱাৰ মূল্য আৰু আয়ৰ ওপৰত কৰ আৰোপ কৰা হয়
- আয়কৰ: ইয়াৰ ভিত্তি হৈছে কৰযোগ্য আয়। সঞ্চয়ৰ দৰে কিছুমান আয় ধৰণ কৰযোগ্য আয়ৰ পৰা বাদ দিয়া হয়।
- বিক্ৰী কৰ: কৰ আওতাত থকা বস্তুৰ মূল্য/পৰিমাণ। অত্যাৱশ্যকীয় সামগ্ৰীৰ দৰে কিছুমান বস্তুৰ ওপৰত কৰ আৰোপ নহয়।

কৰ হাৰ Tax Rate

- প্ৰতিটো উৎসৰ পৰা দিব লগা কৰ পৰিমাণ
- কিছুমান কৰ ব্যৱস্থাৰ উচ্চ হাৰ আৰু সংকীৰ্ণ ভিত্তি থাকে যাৰ ফলত ব্যৱসায়িক খৰচ উদাৰভাৱে কৰ্তন কৰিব পৰা যায়।

- আন ব্যৱস্থাসমূহত বহল ভিত্তি কম ৰেহাই আৰু কম হাৰ থাকে।

এঞ্জেল টেক্স Angel tax

- তালিকাভুক্ত নোহোৱা কোম্পানীসমূহে (ষ্টাৰ্ট-আপ) পুঁজি লাভ কৰাৰ সময়ত আৰোপ কৰা এক প্ৰকাৰৰ মূলধনী লাভ কৰ, যিটো তেওঁলোকৰ বিক্ৰী কৰা শ্বেয়াৰৰ উচিত বজাৰ মূল্যতকৈ অধিক হয়।

কৰ পৰিহাৰ আৰু কৰ ফাঁকি Tax avoidance and Tax Evasion

- **পৰিহাৰ Avoidance:** পৰিকল্পিত সঞ্চয় বা বিনিয়োগৰ জৰিয়তে কৰযোগ্য আয় হ্ৰাস কৰা।
- উপলব্ধ সকলো কৰ কৰ্তন লোৱাটো বৈধ।
- **ফাঁকি Evasion:** ই আয়ৰ ৰিপৰ্ট দিয়াত ব্যৰ্থ হোৱা বা কৰ্তনৰ অনুচিত দাবী কৰা। ই এক শাস্তিযোগ্য অপৰাধ।

লুকাই থকা কৰ Hidden Tax

- ক্ৰয় প্ৰবন্ধৰ মূল্যত স্বীকৃতি দিয়া কৰ
- অন্য নাম: অন্তৰ্নিহিত কৰ
- ই কৰৰ আটাইতকৈ সাধাৰণ ৰূপ। উদাহৰণস্বৰূপে, GST।

আনুপাতিক, প্ৰগতিশীল আৰু পশ্চাদপসৰণশীল কৰ Proportional, Progressive and regressive Tax

- **আনুপাতিক Proportional:** আয়ৰ শতাংশ হিচাপে কৰ সকলো আয়ৰ স্তৰতে স্থিৰ।
- **প্ৰগতিশীল Progressive:** আয়ৰ শতাংশ হিচাপে কৰ, আয় বৃদ্ধিৰ লগে লগে কৰ বৃদ্ধি পায় (ভাৰতত আয়কৰ স্লেব)
- **প্ৰতিগামী Regressive:** কৰ, আয় বৃদ্ধিৰ লগে লগে আয়ৰ শতাংশ হ্ৰাস পোৱাৰ দৰে।

এড ভেলৰেম Ad Valorem

- লেটিন শব্দ: অর্থ "মূল্য অনুযায়ী"।
- মূল্যৰ ভিত্তিত আৰোপ কৰা কৰ।
- ৰিয়েল এস্টেট আৰু ব্যক্তিগত সম্পত্তিৰ কৰ সমূহ Ad valorem I
- উদাহৰণস্বৰূপে, বিলাসী সামগ্ৰীৰ ওজন বা সংখ্যা সাধাৰণ সামগ্ৰীৰ সৈতে একে হ'লেও অধিক কৰ আৰোপ কৰা হয়

আবকাৰী শুল্ক Excise Duty

- সামগ্ৰী নিৰ্মাণৰ ওপৰত আৰোপ কৰা কৰ।

সীমা শুল্ক Custom Duty

- সামগ্ৰী আমদানি বা ৰপ্তানি হ'লে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে আৰোপ কৰা কৰ।

ঋণাত্মক আয়কৰ Negative Income Tax

- উদাহৰণস্বৰূপে, ৰাজসাহায্য।

পিগ'ভিয়ান কৰ Pigoivian Tax

- নেতিবাচক বাহ্যিকতা থকা শৰীৰৰ ওপৰত আৰোপ কৰা কৰ। উদাহৰণস্বৰূপে, প্ৰদূষণ

অক্ট্ৰ'ই Octroi

- ৭ম সূচীত SLৰ ৫২ নং উল্লেখত আছে।
- স্থানীয় অঞ্চলত সামগ্ৰী প্ৰৱেশৰ ওপৰত আৰোপ কৰা কৰ।
- নগৰীয়া স্থানীয় সংস্থাসমূহৰ অধিকাংশৰে ৰাজহৰ মূল উৎস।

Tax Buoyancy

- ৰাষ্ট্ৰীয় আয় বৃদ্ধিৰ লগে লগে কৰ ৰাজহৰ শতাংশ পৰিৱৰ্তন

- কৰ সংগ্ৰহ বৃদ্ধি ভিত্তিক বৃদ্ধি।

কৰ স্থিতিস্থাপকতা Tax elasticity

- কৰ হাৰৰ পৰিৱৰ্তন আৰু পৰিমাণ বৃদ্ধিৰ প্ৰতিক্ৰিয়াত কৰ ৰাজহৰ শতাংশ পৰিৱৰ্তন।

কৰ স্থিতিশীলতা Tax Stability

- কৰ হাৰৰ সঘনাই কোনো পৰিৱৰ্তন নোহোৱা।
- পূৰ্বনুমানযোগ্য আৰু স্বচ্ছ পদ্ধতিৰে ধাৰাবাহিকতা থাকে।

টবিন টেক্স Tobin Tax

- অৰ্থনীতিবিদ জেমছ টবিনে ইয়াৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াইছিল।
- সকলো বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ লেনদেনৰ ওপৰত বিশ্বব্যাপী কৰ
- যেতিয়া বিদেশী পুঁজি দেশত প্ৰৱেশ কৰে আৰু যেতিয়া ওলাই যায়
- লক্ষ্য: কল্পনিক প্ৰবাহ পৰীক্ষা কৰা
- কল্পনিকভাৱে বিনিয়োগ নকৰাৰ বাবে FDI ৰ ক্ষতি নহ'বা
- ইয়াক ৰবিন হুড টেক্স বুলিও কোৱা হয়

কৰ ৰেহাই Tax Rebate

- কৰ ঘূৰাই পোৱা বা কৰ ৰেহাই হ'ল, ঘূৰাই পোৱা কৰ যেতিয়া প্ৰদান কৰা কৰতকৈ কম হয়।
- বিজয় কেলকাৰ কমিটীয়ে ভাৰতত ইয়াক বিলুপ্ত কৰাৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছে

চেছ Cess

- সাধাৰণ অৰ্থত কৰ

- এটা নিৰ্দিষ্ট উদ্দেশ্যৰ বাবে কৰত লগোৱা অতিৰিক্ত বোঁজা। উদাহৰণস্বৰূপে, শিক্ষাৰ চেষ্টা
- স্বচ্ছ ভাৱত চেষ্টা পূৰ্বে সকলো কৰযোগ্য সেৱাৰ ওপৰত আৰোপ কৰা হৈছিল

চেষ্টা আৰু চাৰ্জাৰ মাজৰ পাৰ্থক্য Difference Between Cess and Surcharge

- চাৰ্জা সাধাৰণ আৰু যিকোনো কামত ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি
- চেষ্টা নিৰ্দিষ্ট আৰু নিৰ্দিষ্ট ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি শিক্ষাৰ চেষ্টাৰ দৰে শিক্ষাৰ উদ্দেশ্যতহে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি।

মূল্য সংযোজিত কৰ Value Added Tax

- ইয়াক সামগ্ৰী আৰু সেৱা দুয়োটাতে আৰোপ কৰা হয়
- মূল্যৰ বৃদ্ধিৰ ভিত্তিত সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ উৎপাদনৰ সকলো স্তৰতে ইয়াক জাপি দিয়া হয়
- সেয়েহে ই বহু বিন্দুযুক্ত কৰ সংগ্ৰহ
- সামগ্ৰীৰ দামৰ ওপৰত ভেটৰ কোনো পৰিবৰ্তনশীল প্ৰভাৱ নপৰে
- একেধৰণৰ সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ ওপৰত সমানে কৰ আৰোপ কৰা হয়। গতিকে, সকলো ব্ৰেণ্ডৰ পৰা একেধৰণৰ টেলিভিছনৰ ওপৰত একেধৰণৰ কৰ আৰোপ কৰা হ'ব
- উৎপাদনৰ প্ৰতিটো পৰ্যায়তে ভেট আৰোপ কৰা হয় আৰু সেয়েহে কৰ প্ৰক্ৰিয়াটো সহজ আৰু স্বচ্ছ হৈ পৰে
- ভেটে কৰ ফাঁকিৰ সম্ভাৱনা হ্ৰাস কৰে আৰু মানি চলাৰ পোষকতা কৰায়
- ক্ষুদ্ৰতম পৰ্যায়ত সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ বিক্ৰীৰ ক্ষেত্ৰত স্বচ্ছতাক উৎসাহিত কৰে
- ই ৰাজ্যিক তালিকাত অন্তৰ্ভুক্ত আৰু ৰাজ্যৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হয়

ফ্ৰিঞ্জ বেনিফিট টেক্স Fringe Benefit Tax (FBT)

- ফ্রিঞ্জ বেনিফিট: কৰ্মচাৰীসকলে ব্যক্তিগতভাৱে নহয় সামূহিকভাৱে উপভোগ কৰা সুবিধা।
- নিয়োগকৰ্তাৰ হাতত কৰ আৰোপ কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, পৰিবহণ সেৱা, জিম, ক্লাব আদি।
- ২০০৯-১০ চনৰ বাজেটত বিলুপ্ত কৰা হৈছে।

অনুলাভ Perquisite

- নিয়োগকৰ্তাই কৰ্মচাৰীক দিয়া ব্যক্তিগত সুবিধা
- কৰ্মচাৰীৰ নিয়োগৰ ভিত্তিত অধিকাৰ আছে।
- পাৰ্ক perks (কথিত নাম) সাধাৰণতে নগদ ধন/প্ৰকাৰৰ সুবিধা।
- ভাৰতৰ আয়কৰ আইন অনুসৰি কৰযোগ্য।

ইয়াৰ ভিতৰত আছে:

ভাড়াবিহীন বাসস্থানৰ মূল্য

থকাৰ ভাড়াত ৰেহাইৰ মূল্য

বাহন

ক্লাবৰ সদস্যপদ।

ভ্ৰমণ.

মূলধনী লাভৰ কৰ Capital Gains Tax

- 'মূলধনী সম্পত্তি' বিক্ৰীৰ পৰা যিকোনো লাভক মূলধনী লাভ বোলা হয়।
- এই লাভ 'আয়'ৰ শ্ৰেণীত আছে।

- দীৰ্ঘম্যাদী মূলধনী লাভ কৰ (৩৬ মাহতকৈ অধিক সময় ধৰি ৰখা সম্পত্তি): ই হৈছে এবছৰতকৈ অধিক সময় ধৰি ৰখা সম্পত্তি বিক্ৰীৰ পৰা পোৱা লাভৰ ওপৰত লোৱা আৰোপ কৰা হয়।
- হ্ৰস্বম্যাদী মূলধনী লাভৰ কৰ: ই ৩৬ মাহ বা তাতকৈ কম সময়ৰ বাবে ৰখা সম্পত্তিৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য আৰু ইয়াৰ ওপৰত সাধাৰণ আয় হিচাপে কৰ আৰোপ কৰা হয়।
- মাটি, অট্টালিকা, ঘৰৰ সম্পত্তি, বাহন, পেটেন্ট, ট্ৰেডমাৰ্ক, পট্টা অধিকাৰ, যন্ত্ৰপাতি,
- গহনা, শিল্পকৰ্ম আৰু চিত্ৰকলা মূলধনী সম্পত্তিৰ কেইটামান উদাহৰণ।

ছিকিউৰিটিজ লেনদেন কৰ Securities Transaction tax

- ঘৰুৱা ষ্টক এক্সচেঞ্জত কৰা লেনদেনৰ ওপৰত ভাৰতত আৰোপ কৰা এক প্ৰকাৰৰ বিত্তীয় লেনদেন কৰ
- কৰৰ হাৰ বাজেটত ঘোষণা কৰা হয়
- ই এক প্ৰত্যক্ষ কৰ

নূন্যতম বিকল্প কৰ Minimum Alternative Tax

- ই হৈছে 'শূন্য কৰ' কোম্পানীবোৰৰ বহী লাভৰ ১৮.৫% হাৰত আৰোপ কৰা প্ৰত্যক্ষ কৰ।
- আয়কৰ আইনৰ বিধান অনুসৰি আয়কৰ পৰিশোধ কৰা হয় যদিও কোম্পানীয়ে
- কোম্পানী আইন অনুসৰি তেওঁলোকৰ লাভ আৰু লোকচান হিচাপ কৰে।
- আয়কৰ আইনত কেইবাবিধো ৰেহাই আৰু প্ৰবোচনাৰ অনুমতি দিয়া হৈছে।
- কোম্পানী আইনৰ অধীনত মূল্য হ্ৰাসৰ হাৰ IT আইনতকৈ বেছি।
- যিহেতু দুয়োখন আইনৰ এই ৰেহাই আৰু কৰ্তনসমূহ একেলগে বিবেচনা কৰা হয়, কোম্পানীসমূহে তেওঁলোকৰ কৰযোগ্য আয় শূন্য বা ঋণাত্মক বুলি দেখুৱায়।

Base erosion and Profit Sharing (BEPS)

- বেচ ইৰ'জন এণ্ড প্ৰফিট শ্বিফটিং (BEPS) বুলিলে বহুজাতিক কোম্পানীসমূহে কৰ নিয়মৰ মিল নোহোৱা ব্যৱধানবোৰ দেখুৱাই কৰ পৰিশোধৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা কৌশলসমূহক বুজা যায়।
- চৰকাৰে বহুজাতিক কোম্পানীটোৰ ওপৰত লাভৰ শতাংশ বা বহুজাতিক কোম্পানীটোৰ আয় হিচাপে কৰ আৰোপ কৰে। সুৰুঙাসমূহ ব্যৱহাৰ কৰি বহুজাতিক কোম্পানীটোৱে নিজৰ আয় বা লাভ আন এখন দেশলৈ স্থানান্তৰিত কৰে যিখন কৰ ৰেহাইযুক্ত হ'ব পাৰে।
- অৰ্থনৈতিক সহযোগিতা আৰু উন্নয়ন সংস্থাই কৰ পৰিহাৰৰ সমস্যাটো মোকাবিলা কৰিবলৈ, স্বচ্ছ কৰ পৰিৱেশ আনিবলৈ আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় কৰ নিয়মৰ সৈতে অধিক সহযোগিতা আনিবলৈ বিইপিএছ প্ৰকল্প আৰম্ভ কৰে।

১৫তম ভাৰতৰ বিত্ত আয়োগ 15th Finance Commission Of India

- সংবিধানৰ ২৮০ অনুচ্ছেদৰ অধীনত ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে পাঁচ বছৰৰ ব্যৱধানত বা তাৰ আগৰ ব্যৱধানত বিত্ত আয়োগ গঠন কৰিব লাগিব।
- এন কে সিঙৰ অধ্যক্ষতাত ২০১৭ চনৰ নৱেম্বৰ মাহত ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে ১৫ সংখ্যক বিত্ত আয়োগ গঠন কৰিছিল।
- সদস্যসকল হ'ল: অধ্যাপক অনুপ সিং, ড० অশোক লাহিৰী, অজয় নাৰায়ণ ৰা, ড० ৰমেশ চান্দ
- ইয়াৰ পৰামৰ্শসমূহে ২০২১-২২ চনৰ পৰা ২০২৫-২৬ চনলৈকে পাঁচ বছৰৰ সময়সীমা সামৰি ল'ব।
- ইয়াত ৰাজ্যসমূহৰ বাবে কৰ নিকা উপাৰ্জনৰ ৪১% উলম্ব বিভাজন বজাই ৰখাৰ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছে

ভাৰতৰ বৈদেশিক বাণিজ্য FOREIGN TRADE OF INDIA

আমদানি আৰু ৰপ্তানি Imports and Exports

- ভাৰতৰ সৰ্ববৃহৎ বাণিজ্যিক অংশীদাৰ হৈছে আমেৰিকা (ৰপ্তানি আৰু আমদানি)
- চীন দ্বিতীয় বৃহত্তম বাণিজ্যিক অংশীদাৰ দেশ
- ভাৰতৰ সেৱাৰ আমদানিতকৈ ভাৰতৰ সেৱাৰ ৰপ্তানি বেছি
- ভাৰতৰ সৰ্বাধিক আমদানি চীনৰ পৰা (চীনৰ সৈতে ভাৰতৰ সৰ্বাধিক BOT)
- ভাৰতৰ সৰ্বাধিক ৰপ্তানি আমেৰিকালৈ
- ভাৰতৰ সামগ্ৰীৰ আমদানিতকৈ ভাৰতৰ সামগ্ৰীৰ ৰপ্তানি কম

FDI আৰু FII

- ভাৰতলৈ প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগৰ সৰ্বাধিক প্ৰবাহ ছিংগাপুৰৰ পৰা হয় আৰু তাৰ পিছতে ক্ৰমে দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় স্থানত আমেৰিকা আৰু মৰিচাছ (২০২২)
- কৰ্ণাটক (৩৭.৫৫%) আৰু মহাৰাষ্ট্ৰ (২৬.২৬%) প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগৰ ক্ষেত্ৰত শীৰ্ষ ২ খন ৰাজ্য (২০২২)
- UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) World Investment Report (WIR) 2022 অনুসৰি প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগৰ প্ৰবাহৰ বিশ্বব্যাপী ধাৰাসমূহৰ বিশ্লেষণত ভাৰতে ২০২১ চনৰ বাবে শীৰ্ষ ২০খন আয়োজক অৰ্থনীতিৰ ভিতৰত এটা স্থান উন্নত কৰি ৭ম স্থান লাভ কৰিছে।
- ভাৰতত সকলো অজটিল খণ্ডতে ১০০% প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগৰ অনুমতি দিয়া হৈছে।
- প্ৰতিৰক্ষা ক্ষেত্ৰত স্বয়ংক্ৰিয় পথৰ অধীনত ৭৪ শতাংশ প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগ আৰু চৰকাৰী পথৰ জৰিয়তে ১০০ শতাংশ পৰ্যন্ত অনুমতি দিয়া হৈছে

২০২১ চনত ভাৰতৰ সৰ্বাধিক প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগ লাভ কৰা খণ্ডসমূহ

- কম্পিউটাৰ চফ্টৱেৰ আৰু হাৰ্ডৱেৰ: ২৪.৬০%

- সেৱা খণ্ড: ১২.১৩%
- অটোমোবাইল উদ্যোগ: ১১.৮৯%

ফৰেক্স ৰিজাৰ্ভ Forex Reserve

অর্থনীতিৰ বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ মজুত হ'ল IMFত থকা সোণৰ মজুত, SDRs আৰু ৰিজাৰ্ভ ট্ৰেঞ্চৰ সৈতে যোগ কৰা বিদেশী মুদ্ৰাৰ সম্পত্তি।

আমদানিৰ বাবে ৰিজাৰ্ভ কভাৰ এতিয়া ১২ মাহ। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল ভাৰতৰ মুঠ বৈদেশিক মজুতে ১২ মাহৰ বাবে ভাৰতৰ ভৱিষ্যতৰ আমদানি বিলৰ বিত্তীয় সাহায্য আগবঢ়াব পাৰিব।

ইয়াক আমদানি কভাৰ Import Cover বুলি কোৱা হয়

ভাৰতীয় মুদ্ৰাৰ বিনিময় হাৰ Exchange Rate of Indian Currency

- ১৯৪৮ চনলৈকে ভাৰতীয় মুদ্ৰা ব্ৰিটিছ পাউণ্ড ষ্টাৰলিঙৰ সৈতে জড়িত আছিল
- ইয়াৰ পিছত ভাৰতে বিভিন্ন ব্যৱস্থা অনুসৰণ কৰিছিল যেনে IMF Fixed Currency regime আৰু RBI য়ে বিভিন্ন আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰাৰ তুলনাত মূল্য নিৰ্ধাৰণ কৰিছিল
- ১৯৯২ চনৰ পিছত ভাৰতে ভাসমান মুদ্ৰা ব্যৱস্থালৈ গতি কৰে
- ভাৰতৰ নিজা পদ্ধতি আছে যাক 'ডুৱেল এক্সচেঞ্জ ৰেট' বুলি জনা যায়।
- টকাৰ দুটা বিনিময় হাৰ এটা চৰকাৰী হাৰ আৰু আনটো বজাৰ হাৰ
- কিন্তু আৰ বি আইয়ে বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰত হস্তক্ষেপ কৰি মুদ্ৰাৰ মূল্যৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলাব পাৰে।
- ভাৰতীয় মুদ্ৰাৰ চাহিদা আৰু যোগানে ভাৰতীয় মুদ্ৰাৰ মূল্য নিৰ্ধাৰণ কৰে।
- ভাৰতে প্ৰদান কৰা সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ চাহিদাই ভাৰতীয় মুদ্ৰাৰ মূল্যকো প্ৰভাৱিত কৰে
- সুস্থিৰ চৰকাৰে বিনিয়োগকাৰীৰ ওপৰত আস্থা বৃদ্ধি কৰিব আৰু ইয়াৰ ফলত বিনিময় হাৰ বৃদ্ধিও হ'ব পাৰে।

মুদ্রাৰ মূল্য বৃদ্ধি আৰু মূল্য হ্ৰাসৰ বাবে দায়ী কাৰকসমূহ Factors Responsible for Appreciation and Depreciation of Currency

- মুদ্রাস্ফীতি
- সুতৰ হাৰ
- বাণিজ্যিক ঘাটি (চলিত একাউণ্টৰ ঘাটি)
- আমদানি আৰু ৰপ্তানি
- ৰাজহুৱা ঋণ
- হাৰ্ড কাৰেন্সীৰ বিনিময় হাৰ আৰু ভাৰতৰ মুখ্য বাণিজ্যিক অংশীদাৰৰ সৈতে মুদ্রানীতিৰ পৰিৱৰ্তন

মুদ্রাৰ মূল্য বৃদ্ধি আৰু মূল্য হ্ৰাসৰ প্ৰভাৱ Impacts of Appreciation and Depreciation

- আমদানি আৰু ৰপ্তানি
- আমাৰ ৰপ্তানিৰ প্ৰতিযোগিতামূলক ক্ষমতা- বিমুদ্রাকৰণৰ সময়ত বৃদ্ধি পায়
- মূলধন বৃদ্ধি
- মুদ্রাৰ মূল্য হ্ৰাসৰ বাবে বিদেশী ঋণৰ সুত ব্যয় বৃদ্ধি - মুদ্রাৰ বিপদাশংকা

বাণিজ্যিক ভাৰসাম্য Trade Balance or Balance of Trade

- এটা বিত্তীয় বৰ্ষত অৰ্থনীতিৰ মুঠ ৰপ্তানি আৰু আমদানিৰ আৰ্থিক পাৰ্থক্যক বাণিজ্যিক ভাৰসাম্য বুলি কোৱা হয়।
- ই ধনাত্মক (উৰ্ধ্বত) বা ঋণাত্মক (ঘাটি) হ'ব পাৰে।

মূল্য হ্রাস Depreciation

- বিনিময় হাৰ বজাৰ পৰিচালিত হ'লে বিদেশী মুদ্রাৰ সন্মুখত ঘৰুৱা মুদ্রাৰ মূল্য হেৰুৱাই পেলোৱা পৰিস্থিতি
- চোকা মূল্য হ্রাসক মুদ্রা সংকট বুলি জনা যায়

অভিমূল্যন Appreciation

বিনিময় হাৰ বজাৰ পৰিচালিত হ'লে বিদেশী মুদ্রাৰ সন্মুখত ঘৰুৱা মুদ্রাৰ মূল্য বৃদ্ধি হোৱাৰ পৰিস্থিতি

বহিঃখণ্ডৰ কাৰেণ্ট একাউণ্ট আৰু মূলধনী একাউণ্ট Current Account and Capital Account of External Sector

কাৰেণ্ট একাউণ্ট Current Account

- ই হৈছে আৰ বি আইৰ দ্বাৰা ৰক্ষণাবেক্ষণ কৰা একাউণ্ট য'ত প্ৰতিটো চলিত লেনদেন দেখুওৱা হয়।
- সমগ্ৰ বিশ্বতে বিদেশী মুদ্রাত অৰ্থনীতিৰ কাৰেণ্ট লেনদেন হ'ল ৰপ্তানি, আমদানি, সুত পৰিশোধ, ব্যক্তিগত ৰেমিটেন্স আৰু স্থানান্তৰ।
- যদি কাৰেণ্টৰ জৰিয়তে প্ৰবাহ অৰ্থনীতিত বেছি হয়, তেন্তে ইয়াক কাৰেণ্ট একাউণ্ট উদ্ভূত বুলি জনা যায়
- যদি আউটফ্ল' বেছি হয় তেন্তে ইয়াক কাৰেণ্ট একাউণ্ট ৰ ঘাটি বুলি জনা যায়
- বৰ্তমান ভাৰতৰ চলিত একাউণ্টৰ ঘাটি জিডিপিৰ ১.৯ শতাংশ (২০১৮)।

কাৰেণ্ট একাউণ্ট ৰূপান্তৰযোগ্যতা Current Account Convertibility

- ই হৈছে কাৰেণ্ট একাউণ্টৰ লেনদেনৰ উদ্দেশ্যে বিদেশী মুদ্রা এটা বজাৰত ৰূপান্তৰিত কৰাৰ সম্ভাৱনা।

- যদি বজাৰে কাৰেণ্ট একাউণ্টৰ লেনদেনৰ বাবে ১০০ শতাংশ ৰূপান্তৰযোগ্যতাৰ অনুমতি দিয়ে, তেন্তে বজাৰত সম্পূৰ্ণ কাৰেণ্ট একাউণ্ট ৰূপান্তৰযোগ্যতা আছে বুলি কোৱা হয়।
- ১৯৯১ চনৰ পিছত ভাৰতে সম্পূৰ্ণ কাৰেণ্ট একাউণ্ট কনভাৰ্টিবিলিটি অনুসৰণ কৰে।

মূলধনী একাউণ্ট Capital Account

- ই প্ৰতিটো অৰ্থনীতিৰ দ্বাৰা ৰক্ষণাবেক্ষণ কৰা একাউণ্ট আৰু ইয়াত মূলধনী ধৰণৰ লেনদেন দেখুওৱা হয়
- মূলধনী একাউণ্টৰ লেনদেনৰ ভিতৰত ঋণপ্ৰদান আৰু ঋণগ্ৰহণ, বেংকৰ বিদেশী মুদ্ৰাৰ জমা, ভাৰত চৰকাৰে জাৰি কৰা বহিঃৰাজ্যৰ বণ্ড, প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগ, পৰ্টফলিঅ' বিনিয়োগ আঁচনি (এইটো বেংক আৰু ষ্টক মাৰ্কেটত বিনিয়োগ) আৰু অৰ্থসম্পন্ন বিদেশী বিনিয়োগ আদি অন্তৰ্ভুক্ত

মূলধনী একাউণ্ট ৰূপান্তৰ ক্ষমতা Capital Account Convertibility

- ই হৈছে মূলধনী একাউণ্টৰ লেনদেনৰ বাবে বিদেশী মুদ্ৰাক বজাৰলৈ ৰূপান্তৰিত কৰাৰ সম্ভাৱনা
- ১৯৯৭ চনত এছ এছ তাৰাপুৰ কমিটীৰ পৰামৰ্শৰ পিছত ভাৰতে মূলধনী একাউণ্টত সম্পূৰ্ণ পৰিৱৰ্তনযোগ্যতাৰ দিশত আগবাঢ়িবলৈ আৰম্ভ কৰে
- এই ক্ষেত্ৰত ভাৰতে এতিয়াও সম্পূৰ্ণ পৰিৱৰ্তনশীলতা প্ৰদান কৰা নাইকৰ্পৰেটসমূহক স্বয়ংক্ৰিয় পথৰ জৰিয়তে ৫০ কোটি মাৰ্কিন ডলাৰ পৰ্যন্ত ৰূপান্তৰ কৰিবলৈ অনুমতি দিয়া হৈছে ব্যক্তিসকলক ২.৫ লাখ মাৰ্কিন ডলাৰ পৰ্যন্ত বিদেশী সম্পত্তি আৰু শ্বেয়াৰত বিনিয়োগ কৰিবলৈ অনুমতি দিয়া হৈছে

Balance of Payment

এবছৰত বাহিৰৰ জগতৰ সৈতে অৰ্থনীতিৰ মুঠ লেনদেনৰ ফলাফলক বেলেন্স অৱ পেমেণ্ট (BoP) বুলি জনা যায়।

ই হৈছে কোনো অৰ্থনীতিৰ চলিত আৰু মূলধনী হিচাপৰ নিকা ফলাফল

হয় উদ্ভূত বা ঘাটি হ'ব পাৰে

বছৰৰ শেষত যদি ফলাফল ধনাত্মক হয় তেন্তে ধন স্বয়ংক্ৰিয়ভাৱে দেশৰ ফৰেঞ্চ ৰিজাৰ্ভলৈ স্থানান্তৰিত কৰা হয়

যদি ফলাফল ঋণাত্মক হয়, তেন্তে দেশৰ বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ মজুতৰ পৰা একে ধন উলিয়াই লোৱা হয়

যদিহে ফৰেঞ্চ ৰিজাৰ্ভে BoP য়ে সৃষ্টি কৰা নেতিবাচকতা পূৰণ কৰিবলৈ সক্ষম নহয়, তেন্তে পৰিস্থিতিটোক BoP Crisis বুলি জনা যায়।

১৯৯০ চনত ভাৰতত BoP সংকট হৈছিল

EFF (বৰ্ধিত পুঁজিৰ সুবিধা The Extended Fund Facility)

- আই এম এফে ইয়াৰ সদস্য দেশসমূহক তেওঁলোকৰ BoP সংকট পূৰণৰ বাবে ইয়াৰ পৰা যিকোনো পৰিমাণৰ বৈদেশিক মুদ্ৰা সংগ্ৰহ কৰিবলৈ প্ৰদান কৰা সেৱা
- ইয়াক পাবলৈ দেশসমূহে আই এম এফৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি অৰ্থনীতিৰ গাঁথনিগত সংস্কাৰ প্ৰৱৰ্তন কৰিব লাগিব
- ভাৰতে ১৯৮১-৮২ চনত স্বাক্ষৰ কৰিছিল

হাৰ্ড কাৰেন্সী

- ই হৈছে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰা যাৰ ওপৰত সৰ্বোচ্চ বিশ্বাস প্ৰদৰ্শন কৰা হয় আৰু প্ৰতিটো অৰ্থনীতিৰ প্ৰয়োজন
- এই মুদ্ৰাটোৰ লিকুইডিটিৰ মাত্ৰা সমগ্ৰ বিশ্বতে সৰ্বোচ্চ হ'ব দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধলৈকে, শ্ৰেষ্ঠ হাৰ্ড মুদ্ৰা আছিল পাউণ্ড ষ্টাৰলিং
- যুদ্ধৰ কিছু সময়ৰ পিছতে ইয়াৰ ঠাইত আমেৰিকান ডলাৰ আহিল
- আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় হাৰ্ড মুদ্ৰাৰ অনুপলব্ধতাক আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় লিকুইডিটিৰ সমস্যা বুলি জনা যায়

Soft Currency

- ই এনেকুৱা এটা মুদ্ৰা যিটো যিকোনো অৰ্থনীতিত সহজে উপলব্ধ

- উদাহরণস্বৰূপে ভাৰতীয় বজাৰত ভাৰতীয় টকা এটা কোমল মুদ্ৰা

এক্সিম বেংক EXIM Bank

- EXIM Bank বা Export-Import Bank of India হৈছে ভাৰতৰ আগশাৰীৰ ৰপ্তানি বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান যিয়ে দেশৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ সৈতে বৈদেশিক বাণিজ্য আৰু বিনিয়োগক একত্ৰিত কৰাত জড়িত।
- ১৯৮২ চনত ভাৰত চৰকাৰে প্ৰতিষ্ঠা কৰা এক্সিম বেংক ভাৰত চৰকাৰৰ সম্পূৰ্ণ মালিকানাধীন সহযোগী প্ৰতিষ্ঠান।
- বৰ্তমানৰ পৰিচালন সঞ্চালক হৈছে...
- ইয়াৰ মুখ্য কাৰ্যালয় মহাৰাষ্ট্ৰৰ মুম্বাইত।

উদীয়মান বজাৰ Emerging Markets

- সংজ্ঞা: যিবোৰ দেশে বজাৰমুখী ৰেখাৰে নিজৰ অৰ্থনীতিৰ পুনৰ্গঠন কৰি আছে।
- বাণিজ্যিক প্ৰযুক্তি হস্তান্তৰ আৰু প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগৰ বাবে বহুতো সুযোগ প্ৰদান কৰা।
- চাৰিখন ডাঙৰ দেশ: চীন, ভাৰত, ইণ্ডোনেছিয়া, ব্ৰাজিল।

বৈশিষ্ট্যসমূহ Characteristics:

- আঞ্চলিক শক্তি।
- সেইবোৰ হৈছে সংক্ৰমণকালীন সমাজ।
- বিশ্বৰ আটাইতকৈ দ্ৰুতগতিত বৃদ্ধি পোৱা অৰ্থনীতি।
- বিশ্বৰ প্ৰধান ৰাজনৈতিক অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক বিষয়সমূহত সমালোচনাত্মক অংশগ্ৰহণ। উদাহৰণস্বৰূপে, G20.

তৃতীয় বিশ্বৰ দেশসমূহ Third World Countries

ভাৰতৰ দৰে উন্নয়নশীল দেশসমূহ এই শ্ৰেণীত আছে।

ভাৰতত ৰাজহুৱা খণ্ডৰ ইউনিট PUBLIC SECTORS IN INDIA

ভাৰতত ইহঁতক Personal Milch Cow বুলিও জনা যায়।

মহাৰত্ন, নৱৰত্ন আৰু মিনি-ৰত্ন

মহাৰত্ন কোম্পানী Maharatna Companies

১০টা কেন্দ্ৰীয় ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগক মহাৰত্ন কোম্পানী হিচাপে শ্ৰেণীভুক্ত কৰা হৈছে

১/ ভাৰত হেভি ইলেক্ট্ৰিকেলছ লিমিটেড Bharat Heavy Electricals Limited

২/ কয়লা ইণ্ডিয়া লিমিটেড Coal India Limited

৩/ ভাৰতীয় গেছ কৰ্তৃপক্ষ লিমিটেড Gas Authority of India Limited (GAIL)

৪/ ইণ্ডিয়ান অইল কৰ্পৰেশ্যন লিমিটেড Indian Oil Corporation Limited

৫) ৰাষ্ট্ৰীয় তাপ শক্তি নিগম National Thermal Power Corporation (NTPC Limited)

৬) তেল আৰু প্ৰাকৃতিক গেছ নিগম Oil and natural Gas Corporation (ONGC)

৭) ষ্টীল অথৰিটি অৱ ইণ্ডিয়া লিমিটেড Steel Authority of India Limited

৮)ভাৰত পেট্ৰলিয়াম কৰ্পৰেশ্যন লিমিটেড Bharat Petroleum Corporation Limited (BPCL)

৯)হিন্দুস্তান পেট্ৰলিয়াম কৰ্পৰেশ্যন লিমিটেড Hindustan Petroleum Corporation Limited (HPCL)

১০)ভাৰতীয় শক্তি গ্ৰীড নিগম Power Grid Corporation of India (POWERGRID)

নৱৰত্ন কোম্পানী Navaratna Company

- ৬০ ৰ স্ক'ৰ (১০০ৰ ভিতৰত), ছটা পৰিমাপৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি য'ত মুঠ লাভ, মুঠ সম্পত্তি, মুঠ জনশক্তিৰ ব্যয়, উৎপাদনৰ মুঠ খৰচ, সেৱাৰ খৰচ, পিবিডিআইটি (Profit before Depreciation, interest and taxes), নিয়োজিত মূলধন আদি অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়।

- এটা কোম্পানীক নৱৰত্ন কৰাৰ আগতে প্ৰথমে মিনিৰত্ন হ'ব লাগিব আৰু ইয়াৰ ব'ৰ্ডত ৪ জন স্বতন্ত্ৰ পৰিচালক থাকিব লাগিব।

১৪ টা কোম্পানীক নৱৰত্ন কোম্পানী হিচাপে শ্ৰেণীভুক্ত কৰা হৈছে

- ৬১ টা কোম্পানীক মিনিৰত্ন। শিতানত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে
- ১২ টা কোম্পানীক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে মিনিৰত্ন দ্বিতীয় শ্ৰেণীত

ভাৰতত কৃষি আৰু খাদ্য ব্যৱস্থাপনা AGRICULTURE AND FOOD MANAGEMENT IN INDIA

- ভাৰতৰ অৰ্থনীতিত কৃষিৰ অংশ জিডিপিৰ ২০%তকৈও অধিক
- কিন্তু, আমাৰ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ৪৮ শতাংশই কৃষিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল স্বাধীনতাৰ সময়ত
- ই আছিল জিডিপিৰ ৫৫.৪%

ভাৰতৰ শস্যৰ বতৰ Cropping Seasons of India

খাৰিফ, ৰবি আৰু জাইদ Kharif, Rabi and Zaid

- দক্ষিণ-পশ্চিম বা গ্ৰীষ্মকালীন বাৰিষাৰ সময়ত জুলাইৰ পৰা অক্টোবৰলৈকে খৰিফ কৃষি বতৰ
- এই বতৰৰ শস্যৰ ভিতৰত চাউল, কুঁহিয়াৰ, জলকীয়া, বজৰা, ৰাগী, দালি, সৰিয়হ, বাদাম, কপাহ ইত্যাদি।
- উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চল আৰু বাৰিষা পিছুৱাই যোৱাৰ সময়ত অক্টোবৰৰ পৰা মাৰ্চ মাহৰ ভিতৰত ৰবি বোলে
- ৰবি শস্যৰ ভিতৰত ঘেঁহু, যৱ ধান, বুট, লিনচিড, সৰিয়হ ইত্যাদি।
- মাচ আৰু জুনৰ মাজৰ ঋতুটোক জাইদ/জয়াদ বুলি জনা যায়

সেউজ বিপ্লৱ Green Revolution

- ই আছিল কৃষিক্ষেত্ৰত নতুন বৈজ্ঞানিক কৌশলৰ প্ৰৱৰ্তন
- প্ৰথমে ঘেঁহু খেতিত প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল আৰু তাৰ পিছত ধানলৈকে সম্প্ৰসাৰিত হৈছিল
- সেউজ বিপ্লৱৰ কেন্দ্ৰবিন্দু আছিল উচ্চ উৎপাদনশীল জাতৰ বীজৰ ব্যৱহাৰ
- আমেৰিকাৰ কৃষি বিজ্ঞানী নৰ্মান বৰল'গ Norman Borlaug

- আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ ৰকফেলাৰ ফাউণ্ডেচনৰ সহায়ত ভাৰতত আৰম্ভ কৰা এই কাৰ্যসূচী
- এম এছ স্বামীনাথন MS Swaminathan ভাৰতৰ সেউজ বিপ্লৱৰ পিতৃ হিচাপে পৰিচিত

ভাৰতত সেউজ বিপ্লৱৰ উপাদানসমূহ Components of Green Revolution

১) উচ্চ উৎপাদনক্ষম বীজ জনপ্ৰিয়ভাৱে চাপৰ জাতৰ বুলি কোৱা বীজ High Yielding Variety of seeds popularly called as dwarf variety of seeds

এই বীজবোৰ অ-ফোটোচিন্থেটিক আছিল আৰু সেয়েহে লক্ষ্যভিত্তিক উৎপাদনৰ বাবে সূৰ্য্যৰ ৰশ্মিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল নাছিল

২) ৰাসায়নিক সাৰ Chemical Fertilizers

ৰাসায়নিক সাৰ হিচাপে ইউৰিয়া, ফছফেট আৰু পটাছ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল

৩/ জলসিঞ্চন The Irrigation

৪) ৰাসায়নিক কীটনাশক আৰু বীজাণুনাশক Chemical Pesticides and germicides

৫) ৰাসায়নিক ঘাঁহনিনাশক আৰু অপতৃণনাশক Chemical Herbicides and Weedicides

৬/ ঋণ, সংৰক্ষণ, বিপণন আৰু বিতৰণ Credit, Storage, Marketing and Distribution

প্ৰধানমন্ত্ৰী কৃষি সিঞ্চায়ী যোজনা Pradhan Mantri Krishi Sinchayee Yojana

- উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধিৰ বাবে চৰকাৰৰ নতুন জলসিঞ্চন কাৰ্যসূচী
- অনুষ্ঠানৰ মূলমন্ত্ৰ "হৰ খেট কো পানী"।
- ২০১৫-২০২০ চনৰ ভিতৰত পাঁচ বছৰৰ বাবে ৫০০ বিলিয়ন টকাৰ প্ৰকল্প
- ইয়াক ৩টা মন্ত্ৰালয়ৰ অধীনত কাৰ্যকৰী কৰা হয়: জলসম্পদ মন্ত্ৰালয়, গ্ৰাম্য উন্নয়ন মন্ত্ৰালয় আৰু কৃষি মন্ত্ৰালয়

- ইয়াত জলসম্পদ মন্ত্ৰালয়ৰ ত্বৰান্বিত জলসিঞ্চন লাভৰ কাৰ্যসূচী, নদী উন্নয়ন আৰু গংগা সজীৱকৰণ, ভূমি সম্পদ বিভাগৰ সংহত জলভাগ ব্যৱস্থাপনা কাৰ্যসূচী আৰু কৃষি আৰু সহযোগিতা বিভাগৰ অন-ফাৰ্ম জল ব্যৱস্থাপনা আদি বিভিন্ন চলি থকা কাৰ্যসূচী একত্ৰিত কৰা হৈছে

প্ৰধানমন্ত্ৰী ফছল বীমা যোজনা Pradhan Mantri Fasal Bima Yojana (PMFBY)

- ইয়াৰ দ্বাৰা পূৰ্বৰ দুটা কাৰ্যসূচীক আঁতৰাই ৰাষ্ট্ৰীয় কৃষি বীমা আঁচনি (এন এ আই এছ) আৰু সংশোধিত এন এ আই এছৰ, আৰম্ভ হৈছিল
- ই শস্যৰ বিফলতাৰ বিৰুদ্ধে এক বিস্তৃত বীমা আৱৰণ প্ৰদান কৰে যাৰ ফলত কৃষকৰ আয় সুস্থিৰ কৰাত সহায় কৰে।
- যিবোৰ খাদ্য আৰু তেলবীজ শস্য আৰু বাৰ্ষিক বাগিচ্যিক/উদ্যান শস্যৰ বাবে অতীতৰ উৎপাদনৰ তথ্য উপলব্ধ সেইবোৰ এই আঁচনিৰ অধীনত সামৰি লোৱা হৈছে।
- নিৰ্ধাৰিত প্ৰিমিয়াম সকলো খাৰিফ শস্যৰ বাবে কৃষকে ২% আৰু সকলো ৰবি শস্যৰ বাবে ১.৫% দিব লাগিব। বাৰ্ষিক বাগিচ্যিক আৰু উদ্যান শস্যৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰিমিয়াম ৫%।
- কৃষকৰ অংশৰ ওপৰত প্ৰিমিয়াম খৰচ ৰাজ্য আৰু ভাৰত চৰকাৰে সমানে ৰাজসাহায্য দিছিল
- কিন্তু ভাৰত চৰকাৰে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ বাবে প্ৰিমিয়াম ৰাজসাহায্যৰ ৯০% ভাগ কৰি অঞ্চলটোত অংশগ্ৰহণ প্ৰসাৰিত কৰিছিল।
- অধিসূচিত শস্যৰ বাবে শস্য ঋণ/কিষান ক্ৰেডিট কাৰ্ড (কেচিচি) একাউণ্ট লাভ কৰা ঋণ কৃষকসকলৰ বাবে এই আঁচনিখন বাধ্যতামূলক আৰু অন্যান্যৰ বাবে স্বেচ্ছামূলক
- এই আঁচনিখনে যিবোৰ শস্য কাটি শুকুৱাবলৈ দিয়া হয়, ঘূৰ্ণীবতাহ আৰু অমৌসুমী বৰষুণৰ ফলত হোৱা চপোৱাৰ পিছৰ লোকচান সামৰি লয়।

শুভ্ৰ বিপ্লৱ White Revolution

- অপাৰেচন ফ্লাড হৈছে শুভ্ৰ বিপ্লৱৰ আঁৰৰ কাৰ্যসূচী
- ১৯৬৬ চনত ৰাষ্ট্ৰীয় দুগ্ধ উন্নয়ন ব'ৰ্ডে ইয়াক আৰম্ভ কৰিছিল

- ই বিশ্বৰ ভিতৰতে সৰ্ববৃহৎ দুগ্ধ উন্নয়ন কাৰ্যসূচী
- আমূল ডেইৰীত পৰীক্ষামূলক কাৰ্যসূচীৰ, আনন্দ পেটাৰ্ণ আছিল এই কাৰ্যসূচীৰ সফলতাৰ আঁৰৰ ইঞ্জিন
- ভাৰ্গীজ কুৰিয়ানে আনন্দ আৰ্থিক সমবায় দুগ্ধ উন্নয়ন ব্যৱস্থা হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল

মাটি স্বাস্থ্য কাৰ্ড আঁচনি Soil Health Card Scheme

- কৃষি আৰু কৃষক কল্যাণ মন্ত্ৰালয়ে ২০১৫ চনত এই আঁচনি প্ৰৱৰ্তন কৰিছিল
- মাটি স্বাস্থ্য কাৰ্ড (SHC) হৈছে এটা ছপা প্ৰতিবেদন য'ত ১২টা পুষ্টিকৰ উপাদানৰ ক্ষেত্ৰত মাটিৰ পুষ্টিকৰ অৱস্থা সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে: হাইড্ৰজেনৰ সম্ভাৱনা (pH) বৈদ্যুতিক পৰিবাহিতা (EC), জৈৱিক কাৰ্বন (OC), নাইট্ৰজেন (N), ফছফৰাছ (P), পামৰ পটাছিয়াম (K), চালফাৰ (S), জিংক (Zn), ব'ৰন (B), আইৰণ (Fe), মেংগানিজ (Mn) আৰু তাম (Cu)।
- দেশৰ সকলো কৃষকক ৩ বছৰৰ ব্যৱধানত এছ এইচ চি প্ৰদান কৰা হয় যাতে কৃষকসকলে মাটি পৰীক্ষাৰ ভিত্তিত পৰামৰ্শ দিয়া মাত্ৰাৰ পুষ্টিকৰ পদাৰ্থ প্ৰয়োগ কৰিব পাৰে
- এই আঁচনিখনে কৃষিভূমিত সাৰৰ অতিমাত্ৰা ব্যৱহাৰ নিৰীক্ষণত সহায় কৰিব।

ভাৰতত কৃষি ঋণ Agricultural Credit in India

- বাধ্যতামূলক ১৮% অগ্ৰাধিকাৰ খণ্ডৰ ঋণৰ বাবে ভাৰতত কৃষিখণ্ডলৈ সৰ্বাধিক ঋণ বাণিজ্যিক বেংকসমূহে দিয়ে

কিষাণ ক্ৰেডিট কাৰ্ড Kisan Credit Card

- বেংকিং ব্যৱস্থাৰ পৰা পৰ্যাপ্ত আৰু সময়োপযোগী ক্ৰেডিট সহায়ৰ বাবে ১৯৯৮ চনত কিষাণ ক্ৰেডিট কাৰ্ড (কেচিচি) আঁচনি প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল
- কেচিচিয়ে চপোৱাৰ পিছৰ খৰচ, উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ বিপণন ঋণ, কৃষক পৰিয়ালৰ ব্যৱহাৰৰ প্ৰয়োজনীয়তা, কৃষিৰ সৈতে জড়িত কৃষি সম্পত্তি আৰু কাৰ্যকলাপৰ

ৰক্ষণাবেক্ষণৰ বাবে কাৰ্য্যকৰী মূলধন, কৃষি আৰু সংশ্লিষ্ট কাৰ্য্যকলাপৰ বাবে বিনিয়োগ
ঋণৰ প্ৰয়োজনীয়তা আদি সামৰি লয়।

- কৃষাণ ক্রেডিট কাৰ্ড আঁচনিখন বাণিজ্যিক বেংক, আৰ আৰ বি, ক্ষুদ্র বিত্ত বেংক আৰু
সমবায়সমূহে ৰূপায়ণ কৰে।

সূত ৰাজসাহায্য আঁচনি Interest Subvention Scheme

- ইয়াৰ লক্ষ্য হৈছে বছৰি ৭ শতাংশ সূতৰ হাৰত কৃষকক ৩ লাখ পৰ্যন্ত হ্ৰস্বম্যাদী শস্য ঋণ
প্ৰদান কৰা।
- ঋণ প্ৰদানকাৰী প্ৰতিষ্ঠান - পিএছবি আৰু ব্যক্তিগত খণ্ডৰ বাণিজ্যিক বেংকে সূতৰ সহায়
আগবঢ়ায় চৰকাৰে তাৰে ২ শতাংশ আগবঢ়ায়।
- ২০০৬-০৭ চনৰ পৰা কাৰ্য্যকৰী হোৱাকৈ এই নীতি বলবৎ কৰা হয়
- নাবাৰ্ড আৰু আৰ বি আইৰ দ্বাৰা স্বার্থ সাহায্য আঁচনি ৰূপায়ণ কৰা হৈছে।

ভাৰতত খাদ্য ব্যৱস্থাপনা FOOD MANAGEMENT IN INDIA

নূন্যতম সমৰ্থন মূল্য Minimum Support Price MSP

- কৃষি উৎপাদকসকলক পামৰ দামৰ তীব্ৰ হ্ৰাসৰ বিৰুদ্ধে বীমা কৰিবলৈ চৰকাৰৰ বজাৰ হস্তক্ষেপৰ এক প্ৰকাৰ।
- এম এছ পি ঘোষণা কৰা হয় কিছুমান শস্যৰ বাবে বীজ সিঁচাৰ বতৰ আৰম্ভ হোৱাৰ সময়ত
- এই মূল্য কৃষি খৰচ আৰু মূল্য আয়োগে পৰামৰ্শ দিব
- বৰ্তমান ২৩টা সামগ্ৰীৰ বাবে এম এছ পি ঘোষণা কৰা হৈছে
- বাধ্যতামূলক শস্যসমূহৰ ভিতৰত আছে খাৰিফ বতৰৰ ১৪টা শস্য, ৬টা ৰবি শস্য আৰু অন্যান্য ৩টা ব্যৱসায়িক শস্য।

শস্যৰ তালিকা তলত দিয়া ধৰণৰ:

- শস্যজাতীয় খাদ্য (৭)

১/ ধান

২/ ঘেঁহু

৩/ যৱ

৪/ জোৱাৰ

৫/ বজৰা

৬/ গোমধান

৭/ ৰাগী

- দালি(৫)

৮) গ্ৰাম

৯. আৰহাৰ/তুৰ

১০) মুং

১১) উৰাদ

১২) মচুৰ দাইল

• তৈলবীজ (৮)

১৩) বাদাম

১৪) ৰেপচিড/সৰিয়হ

১৫) টৰিয়া

১৬) সৰিয়হ

১৭) সূৰ্য্যমুখীৰ গুটি

১৮) তিল

১৯) কুসুমৰ গুটি

২০) নাইজাৰ বীজ

• বাণিজ্যিক শস্য (৩)

২১) কেঁচা কপাহ

২২) কেঁচা পাট

২৩) কপ্ৰা আৰু ডি-হাঙ্কড নাৰিকল

- কুঁহিয়াৰ (উচিত আৰু পাৰিতোষিক মূল্য)।

ন্যায্য আৰু পাৰিতোষিক মূল্য Fair and remunerative price (FRP)

- ন্যায্য আৰু পাৰিতোষিক মূল্য (FRP) হৈছে কৃষকৰ পৰা চেনি কলৰ দ্বাৰা কুঁহিয়াৰ ক্ৰয় কৰিবলগীয়া নূন্যতম মূল্য।
- কৃষি খৰচ আৰু মূল্য আয়োগৰ পৰামৰ্শৰ ভিত্তিত এই এফ আৰ পি গঠন কৰা হৈছে।
- এই অনুমোদনে কুঁহিয়াৰ খেতিয়কসকলৰ বাবে মূল্য নিশ্চিত কৰিব। কুঁহিয়াৰ (নিয়ন্ত্ৰণ) আদেশৰ অধীনত কুঁহিয়াৰ 'এফ আৰ পি' নিৰ্ধাৰণ কৰা হয়।
- অৱশেষত অৰ্থনৈতিক পৰিক্ৰমা কেবিনেট কমিটীয়ে (CCEA) অনুমোদন জনাইছে।

প্ৰধানমন্ত্ৰী অন্নদাতা যিকোনো সংৰক্ষন অভিযান Pradhan Mantri Annadata Aay Sanrakshan Abhiyan PM-AASHA

- ই এক নতুন ছাতি আঁচনি যিয়ে কৃষকসকলক নূন্যতম সহায়ক মূল্য (MSP) নিশ্চয়তা প্ৰদান কৰিব।
- আঁচনিৰ অধীনত চলি থকা কাৰ্যসূচীসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল

মূল্য সমৰ্থন আঁচনি Price Support Scheme (PSS)

- পি এছ এছৰ অধীনত কেন্দ্ৰীয় ন'ডেল সংস্থাসমূহে ৰাজ্য চৰকাৰৰ সক্ৰিয় ভূমিকাৰে দালি, তৈলবীজ আৰু ক'প্ৰা ক্ৰয় কৰিব।
- ভাৰতীয় খাদ্য নিগম (এফচিআই) আৰু ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় কৃষি সমবায় বিপণন ফেডাৰেচনে এই আঁচনি ৰূপায়ণত সহায় কৰিব।
- ক্ৰয়ৰ ব্যয় আৰু ক্ৰয়ৰ ফলত হোৱা লোকচান, নীতি অনুসৰি কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে বহন কৰিব।
- কৃষকৰ বজাৰযোগ্য উদ্ভূতৰ ২৫% দালি, তৈলবীজ আৰু ক'প্ৰা চৰকাৰে ক্ৰয় কৰিব

মূল্যৰ অভাৱ পৰিশোধ আঁচনি Price Deficiency Payment Scheme (PDPS)

- পিডিপিএছৰ অধীনত ৰাজ্য মাণ্ডীত প্ৰচলিত মূল্য আৰু এমএছপিৰ মাজত পাৰ্থক্য প্ৰদান কৰিব।
- সকলো তেল-বীজ পিডিপিএছৰ অধীনত সামৰি লোৱা হ'ব।
- এই আঁচনিখন মধ্যপ্ৰদেশ ৰাজ্য চৰকাৰৰ ভৱন্তৰ ভূগতান যোজনাৰ লগতে হাৰিয়ানা চৰকাৰৰ ভৱন্তৰ ভৰপাই যোজনা, আৰ্হিত ৰূপায়ণ কৰা হৈছে।
- শস্যৰ ভৌতিক ক্ৰয় নহয়।

ব্যক্তিগত ক্ৰয় আৰু ষ্টকিষ্ট আঁচনিৰ পাইলট Pilot of Private Procurement & Stockist Scheme (PPPS)

- চৰকাৰৰ সমন্বয়ত ব্যক্তিগত সংস্থাসমূহে তৈলবীজ ক্ৰয় কৰিব।
- নিৰ্বাচিত ব্যক্তিগত সংস্থাই অধিসূচিত বজাৰসমূহত এম এছ পিত সামগ্ৰীসমূহ পি পি এছ এছৰ নিৰ্দেশনা অনুসৰি পঞ্জীয়নভুক্ত কৃষকৰ পৰা অধিসূচিত সময়ছোৱাত ক্ৰয় কৰিব লাগিব, যেতিয়াই বজাৰত মূল্য অধিসূচিত এম এছ পিৰ তলত পৰে আৰু যেতিয়াই ৰাজ্য/কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল চৰকাৰে অনুমোদন দিয়ে।

কৃষি উৎপাদিত সামগ্ৰী বজাৰ সমিতিৰ আইন Agricultural Produce Market Committee Act

- কৃষি উৎপাদিত সামগ্ৰী বজাৰ সমিতি (APMC) হৈছে ৰাজ্য চৰকাৰসমূহে কৃষকসকলৰ শোষণৰ দৰে পৰিঘটনা দূৰ কৰাৰ লক্ষ্যৰে স্থাপন কৰা বিপণন ব'ৰ্ড।
- APMCৰ বজাৰ এলেকাত য়াৰ্দ/মণ্ডি থাকে যিয়ে অধিসূচিত কৃষি উৎপাদন আৰু পশুধনৰ নিয়ন্ত্ৰণ কৰে।
- AMPCয়ে কৃষকসকলক তেওঁলোকৰ উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ বাবে উপযুক্ত মূল্য আৰু সময়মতে ধন প্ৰদান কৰাটো নিশ্চিত কৰে।
- কৃষি ব্যৱসায়িক পদ্ধতিৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবেও AMPC দায়বদ্ধ।

- ইয়াৰ ফলত অপ্ৰয়োজনীয় মধ্যস্থতাকাৰীক নিৰ্মূল কৰা, বজাৰৰ মাচুল হ্ৰাস কৰি বজাৰৰ কাৰ্যক্ষমতা উন্নত কৰাৰ দৰে একাধিক সুবিধা পোৱা যায়।
- অপ্ৰয়োজনীয় মধ্যস্থতাকাৰীক নিৰ্মূল হয়
- বজাৰৰ চাৰ্জ হ্ৰাস কৰাৰ জৰিয়তে বজাৰৰ কাৰ্যক্ষমতা উন্নত হয়
- উৎপাদক-বিক্ৰেতাৰ স্বার্থ ভালদৰে সুৰক্ষিত হয়
- ভাৰত চৰকাৰে ২০০৩ চনত আদৰ্শ কৃষি উৎপাদিত সামগ্ৰী বজাৰ সমিতি (APMC) আইন ৰচনা কৰিছিল
- ৰাষ্ট্ৰীয় কৃষি বজাৰ National Agriculture Market (NAM) হৈছে সমগ্ৰ ভাৰতীয় ইলেক্ট্ৰনিক ট্ৰেডিং পৰ্টেল, যিয়ে সমগ্ৰ দেশতে বৰ্তমানৰ কৃষি উৎপাদন বজাৰ সমিতিৰ মণ্ডলীসমূহক সংযোগ কৰি কৃষি সামগ্ৰীৰ এক ঐক্যবদ্ধ ৰাষ্ট্ৰীয় বজাৰ গঠন কৰে।

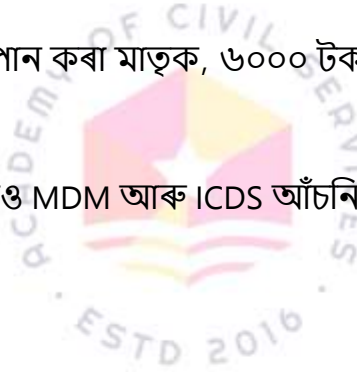
বাফাৰ ষ্টক Buffer Stock

- ই কেৱল ভাৰতীয় খাদ্য নিগমত FCI ঘেঁহু আৰু চাউলৰ খাদ্য ভাণ্ডাৰ ৰখাৰ ব্যৱস্থা
- FCIৰ পৰা ৰাজহুৱা বিতৰণ দোকানলৈ খাদ্য শস্য বিতৰণ কৰা হয়

ৰাষ্ট্ৰীয় খাদ্য সুৰক্ষা আইন, ২০১৩ National Food Security Act, 2013

- লক্ষ্য হৈছে ভাৰতৰ প্ৰায় দুই তৃতীয়াংশক ৰাজসাহায্যযুক্ত খাদ্য শস্যৰ যোগান ধৰা
- ইয়াত গ্ৰাম্য জনসংখ্যাৰ দুই তৃতীয়াংশক আৰু চহৰীয়া জনসংখ্যাৰ আধা অংশ সামৰি লোৱা হৈছে
- হিতাধিকাৰী হৈছে অগ্ৰাধিকাৰ পৰিয়ালসমূহৰ অধীনত সামৰি লোৱা পৰিয়ালসমূহ আৰু অন্ত্যোদয় অন্ন যোজনাৰ পৰিয়ালসমূহ।
- AAY পৰিয়ালসমূহে বিধৱা বা অক্ষম ব্যক্তি বা ৬০ বছৰ বা তাতকৈ অধিক বয়সৰ ব্যক্তিৰ নেতৃত্বত গঠিত পৰিয়ালসমূহক সামৰি লয় যাৰ কোনো নিশ্চিত জীৱিকা বা সমাজিক সহায়ৰ উপায় নাই।

- ৰেচন কাৰ্ড প্ৰদানৰ উদ্দেশ্যে ঘৰৰ জ্যেষ্ঠ মহিলা, ১৮ বছৰ বা তাতকৈ অধিক বয়সৰ, ঘৰৰ মুৰব্বী হ'ব লাগিব।
- ইয়াত মধ্যাহ্ন ভোজন আঁচনি, সংহত শিশু উন্নয়ন সেৱা আৰু ৰাজহুৱা বিতৰণ ব্যৱস্থাকে ধৰি চৰকাৰৰ বৰ্তমানৰ খাদ্য সুৰক্ষা কাৰ্যসূচীৰ বাবে আইনী প্ৰাপ্যতা প্ৰদান কৰা হৈছে।
- ইয়াৰ উপৰিও প্ৰসূতিৰ প্ৰাপ্যতাক স্বীকৃতি দিয়ে।
- এই কাৰ্যসূচীত ৰাজহুৱা বিতৰণ ব্যৱস্থাৰ অধীনত প্ৰতিজন ব্যক্তিৰ বাবে ৫ কেজি খাদ্য শস্য চাউল বাবে ৩ টকা, ঘেঁহুৰ বাবে ২ টকা আৰু প্ৰতি এক কিলোগ্ৰাম বাজৰাৰ বাবে ১ টকাৰ নিৰ্দিষ্ট মূল্যত প্ৰদান কৰা হয়।
- গৰ্ভৱতী মহিলা, দুগ্ধপান কৰা মাতৃ আৰু কিছুমান বিশেষ শ্ৰেণীৰ শিশুৱে গৰ্ভাৱস্থাত আৰু তাৰ পাছৰ ছমাহৰ বাবে দৈনিক ৬০০ কিলোকেলৰি বিনামূলীয়া শস্যৰ বাবে যোগ্য।
- গৰ্ভৱতী মহিলা আৰু দুগ্ধপান কৰা মাতৃক, ৬০০০ টকাতকৈ কম নহয়, প্ৰসূতিৰ সুবিধা প্ৰদান কৰা হয়।
- ৬-১৪ বছৰ বয়সৰ শিশুৱেও MDM আৰু ICDS আঁচনিৰ অধীনত বিনামূলীয়া পুষ্টিকৰ খাদ্যৰ অধিকাৰী হ'ব।

অর্থনৈতিক সংস্কাৰ ECONOMIC REFORMS

- অর্থনৈতিক সংস্কাৰ হৈছে এনে এক প্ৰক্ৰিয়া য'ত চৰকাৰে অর্থনীতিত ৰাষ্ট্ৰৰ বাবে হ্ৰাস পোৱা ভূমিকা আৰু ব্যক্তিগত খণ্ডৰ বাবে সম্প্ৰসাৰণৰ ভূমিকা নিৰ্ধাৰণ কৰে।
- স্বাধীনতাৰ পিছত ভাৰতে অর্থনীতিক পৰিকল্পনাক অনুসৰণ কৰিছিল
- এই সময়ছোৱাত আমি আমদানি প্ৰতিস্থাপনক পদ্ধতি হিচাপে লৈ সুৰক্ষাবাদী অর্থনৈতিক নীতি অনুসৰণ কৰা হৈছিল।
- ১৯৮০ চনৰ ভিতৰত ৱাশ্বিংটন কনচেনছাছ নামৰ এক নতুন উন্নয়ন পৰিকল্পনাৰ উত্থান ঘটে
- ই ৰাজ্যিক প্ৰধান অর্থনীতিৰ পৰিৱৰ্তে ব্যক্তিগত খণ্ডক সমৰ্থন কৰিছিল।
- এই ঐকমত্যক অর্থনৈতিক সংস্কাৰ বুলি কোৱা হয় আৰু ১৯৮০ চনৰ ভিতৰত সকলো অর্থনীতিক পৰিকল্পনায়ে ইয়াক অনুসৰণ কৰিছিল
- ১৯৯০ চনৰ ভিতৰত দেশসমূহে পুনৰ মিশ্ৰিত অর্থনীতিৰ দিশে আগবাঢ়িবলৈ আৰম্ভ কৰে যিটো পৰিকল্পিত ব্যৱস্থা আৰু ৱাশ্বিংটন কনচেনছাছৰ মাজৰ এটা মধ্যম পথ।

ভাৰতত অর্থনৈতিক সংস্কাৰ Economic Reforms in India

- ভাৰতে ১৯৯১ চনৰ ২৩ জুলাইত ইয়াক মুকলি কৰিছিল
- ইয়াক ৰাও মনমোহম সংস্কাৰৰ আৰ্হি বুলি কোৱা হয়

উদাৰীকৰণ Liberalisation

- উদাৰীকৰণ হৈছে ভাৰতৰ অর্থনৈতিক নীতিত বজাৰ সমৰ্থক আৰু পুঁজিবাদী সমৰ্থক প্ৰৱণতা
- আন কথাত ক'বলৈ গ'লে ইয়াক লেইচেজ-ফেয়াৰৰ আৰ্হি বুলি ক'ব পাৰি

- ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল ভাৰতত এখন ৰাজ্যিক অৰ্থনীতিৰ বৈশিষ্ট্য হ্ৰাস আৰু বজাৰ অৰ্থনীতিৰ বৈশিষ্ট্য বৃদ্ধি কৰা
- ভাৰতে ৰাজ্য-বজাৰ মিশ্ৰণৰ নিজৰ ভাৰসাম্য ৰক্ষাৰ চেষ্টা কৰিছিল

ব্যক্তিগতকৰণ Privatisation

- এই নীতিৰ অধীনত ৰাজ্যিক সম্পত্তি ব্যক্তিগত খণ্ডলৈ হস্তান্তৰ কৰা হৈছিল
- ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল ৰাজ্যৰ সম্পত্তিৰ বিকেন্দ্ৰীকৰণ কৰা।
- অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰ প্ৰৱৰ্তন কৰাৰ পাছতে ভাৰতে ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগসমূহৰ বিনিয়োজন কৰিছিল।

গোলকীকৰণ Globalisation

- ই দেশসমূহৰ মাজত অৰ্থনৈতিক সংহতি বৃদ্ধি কৰা
- এই ধাৰণাটোক ১৯৮০ চনৰ আৰম্ভণিতে Organisation of Economic Cooperation and Development (OECD) য়ে জনপ্ৰিয় কৰি তুলিছিল।
- বৰ্তমান গোলকীকৰণ নিয়ন্ত্ৰণ কৰা সৰ্বোচ্চ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সংস্থা হৈছে WTO।
- ভাৰত WTO ৰ প্ৰতিষ্ঠাপক সদস্য আৰু ইয়াৰ নীতি-নিয়ম মানি চলে।

বিনিয়োজন Disinvestment

- ই হৈছে ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগসমূহৰ শ্বেয়াৰ বিক্ৰীৰ প্ৰক্ৰিয়া।
- ইয়াক দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি; টোকেন বিনিয়োজন আৰু কৌশলগত বিনিয়োজন।
- টোকেন বিনিয়োজন মানে ৪৯ শতাংশ পৰ্যন্ত শ্বেয়াৰ বিক্ৰী আৰু পৰিচালনা চৰকাৰৰ ওচৰত ৰখা হয়।
- কৌশলগত বিনিয়োজন অৰ্থ হ'ল ৫১ শতাংশতকৈ অধিক শ্বেয়াৰ বিক্ৰী কৰি পৰিচালনা ব্যক্তিগত খণ্ডক গতাই দিয়া।

মেক ইন ইণ্ডিয়া Make in India

- বহুদেশীয় আৰু ভাৰতীয় কোম্পানীসমূহক ভাৰতত নিজৰ সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰাৰ উদ্দেশ্যে ২০১৪ চনত চৰকাৰে ইয়াক আৰম্ভ কৰিছিল
- এই আঁচনিৰ দৃষ্টিভঙ্গী হৈছে ভাৰতক চীন আৰু আমেৰিকাক অতিক্ৰম কৰি শীৰ্ষ প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগৰ গন্তব্যস্থান হ'বলৈ সক্ষম কৰা
- ইয়াৰ লক্ষ্য হৈছে অৰ্থনীতিৰ ২৫টা মূল খণ্ডত নিয়োগ সৃষ্টি কৰা

১) অটোম'বাইল

২) অটো কম্পোনেণ্ট

৩) বিমান পৰিবহণ

৪) জৈৱ প্ৰযুক্তিবিদ্যা

৫) ৰাসায়নিক পদাৰ্থ

৬) নিৰ্মাণ;

৭) প্ৰতিৰক্ষা উৎপাদন

৮) বৈদ্যুতিক যন্ত্ৰপাতি

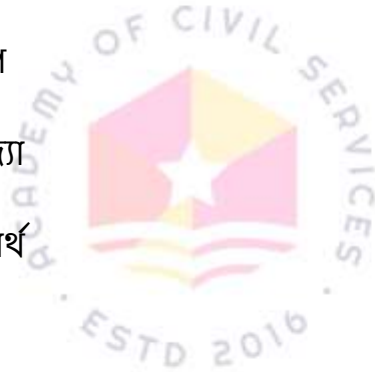
৯) ইলেক্ট্ৰনিক ব্যৱস্থাৰ ডিজাইন আৰু নিৰ্মাণ

১০) খাদ্য প্ৰক্ৰিয়াকৰণ

১১) আই টি আৰু বি পি এম

১২) চামৰা

১৩) সংবাদ মাধ্যম আৰু মনোৰঞ্জন

- ১৪) খনি
- ১৫) তেল আৰু গেছ
- ১৬) ফাৰ্মাচিউটিকেলছ
- ১৭) বন্দৰ
- ১৮) ৰেলৱে
- ১৯) নবীকৰণযোগ্য শক্তি
- ২০) ৰাস্তা আৰু ঘাইপথ
- ২১) স্থান
- ২২) বস্ত্ৰশিল্প
- ২৩) তাপ শক্তি
- ২৪) পৰ্যটন আৰু আতিথ্য
- ২৫) সুস্থতা

কাৰ্যসূচীৰ মূল উদ্দেশ্যসমূহ হ'ল:

- ১) ব্যৱসায় কৰাত সহজতা
- ২) ১০০ খন স্মাৰ্ট চিটি
- ৩) পি এছ ইউৰ বিনিয়োগ বন্ধ কৰা
- ৪) যুৱক-যুৱতীসকলৰ বাবে দক্ষতা আৰু চাকৰি

চাৰিটা স্তম্ভৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি এই পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰা হৈছে

- ১) নতুন প্ৰক্ৰিয়া
- ২) নতুন আন্তঃগাঁথনি
- ৩) নতুন খণ্ড
- ৪) নতুন মানসিকতা

ষ্টাৰ্ট আপ ইণ্ডিয়া Start Up India

- ২০১৬ চনত 'ষ্টাৰ্ট-আপ ইণ্ডিয়া আৰু ষ্টেণ্ড-আপ ইণ্ডিয়া' মূলমন্ত্ৰৰে এই আঁচনিখন আৰম্ভ কৰা হৈছিল।
- ইয়াৰ লক্ষ্য আছিল উদ্ভাৱন, বহনক্ষম অৰ্থনৈতিক বৃদ্ধি আৰু বৃহৎ পৰিসৰৰ কৰ্মসংস্থাপনৰ সুযোগ সৃষ্টি কৰা।
- ই এক কাৰ্য্য পৰিকল্পনাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি গঢ় লৈ উঠিছে, যাৰ লক্ষ্য হৈছে উদ্যোগীকৰণ বৃদ্ধিৰ বাবে ষ্টাৰ্ট-আপ উদ্যোগৰ বাবে বেংকৰ বিত্তীয় সাহায্য প্ৰসাৰ কৰা আৰু ষ্টাৰ্ট-আপক নিয়োগ সৃষ্টিৰ সৈতে উৎসাহিত কৰা
- ষ্টাৰ্ট-আপ ইণ্ডিয়া হাব হৈছে উদ্যোগীকৰণৰ পৰিৱেশ তন্ত্ৰৰ সকলো অংশীদাৰ যেনে ষ্টাৰ্ট-আপ, বিনিয়োগকাৰী, গুৰু, একাডেমী, ইনকিউবেটৰ, এক্সিলেটৰ, কৰ্পৰেট, ভাৰতৰ চৰকাৰী সংস্থা আদিৰ বাবে ইজনে সিজনক আৱিষ্কাৰ, সংযোগ আৰু সংযোগ স্থাপনৰ বাবে এক উমৈহতীয়া অনলাইন মঞ্চ

ষ্টেণ্ড আপ ইণ্ডিয়া Stand Up India

- এই কাৰ্যসূচীয়ে অনুসূচিত জাতি (SC), অনুসূচিত জনজাতি (ST)ৰ দ্বাৰা আৰু মহিলা উদ্যোগীসকলক উদ্যোগ স্থাপনৰ ক্ষেত্ৰত সন্মুখীন হোৱা প্ৰত্যাহ্বানসমূহক গুৰুত্ব দিব
- ই ওপৰত উল্লেখ কৰা সকলক তেওঁলোকৰ গ্ৰীণফিল্ড উদ্যোগীকৰণৰ বাবে ১০ লাখৰ পৰা ১ কোটি টকাৰ ভিতৰত ঋণ লাভ কৰাত সহায় কৰিব
- SIDBI য়ে প্ৰাপ্য ঋণগ্ৰহণকাৰীৰ বাবে ষ্টেণ্ড আপ ইণ্ডিয়া আঁচনিৰ অধীনত ঋণ প্ৰদানৰ বাবে বেংকসমূহক উদ্দেশ্যি এক বিশেষ ৰিফাইনেঞ্চ আঁচনি প্ৰস্তুত কৰিছে

বিভিন্ন চৰকাৰী সমিতি DIFFERENT GOVERNMENT COMMITTEES

দৰিদ্ৰতা অনুমান সমিতি Poverty Estimation Committees

- ভাৰতত দৰিদ্ৰতাৰ অনুমান কৰা প্ৰথম ব্যক্তি আছিল দাদাভাই নাওৰজী

তেওঁ দৰিদ্ৰ সীমাৰেখা নিৰ্ধাৰণৰ ধাৰণা আগবঢ়াইছিল

- ৰাই কে আলাঘ কমিটি YK Alagh Committee

তেওঁ ১৯৭৯ চনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে দৰিদ্ৰতা অনুমান কৰাৰ বাবে ব্যৱহাৰ পদ্ধতিৰ পৰামৰ্শ দিছিল

ইয়াত পৰামৰ্শ দিয়া হৈছিল যে গ্ৰাম্য অঞ্চলত প্ৰতিদিনে ২৪০০ কেলৰি কম খাদ্য খোৱা লোক আৰু চহৰ অঞ্চলত ২১০০ কেলৰিৰ তলত খোৱা লোকসকল দুখীয়া শ্ৰেণীৰ

- লাকদাৱালা কমিটি ১৯৯৩ Lakdawala Committee 1993

ইয়াৰ উপৰিও ৰাই কে আলাঘৰ প্ৰতিবেদনত উল্লেখ কৰা ধৰণে খোৱাৰ পদ্ধতিৰ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছিল

ইয়াৰ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছিল যে গ্ৰাম্য অঞ্চলত প্ৰতিদিনে কম ২৪০০ কেলৰিযুক্ত খাদ্য খোৱা লোক আৰু চহৰ অঞ্চলত ২১০০ কেলৰিৰ তলত খোৱা লোকসকল দুখীয়া শ্ৰেণীৰ

- সুৰেশ তেণ্ডুলকাৰ কমিটি ২০০৫ Suresh Tendulkar Committee 2005

তেওঁ দৰিদ্ৰতা জুখিব পৰা পদ্ধতি হিচাপে জীৱন-যাপনৰ খৰচ বাছি লৈছিল। ইয়াত শিক্ষা, স্বাস্থ্যসেৱা, বিদ্যুৎ আৰু পৰিবহণৰ ব্যয় অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে

তেওঁ দৰিদ্ৰ সীমাৰেখা গ্ৰামাঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ বাবে ২৭ টকা প্ৰতিজন ব্যক্তিৰ ব্যয় আৰু চহৰীয়া জনসংখ্যাৰ বাবে ৩৩ টকা প্ৰতিজন ব্যক্তিৰ ব্যয় বুলি নিৰ্ধাৰণ কৰিছিল

ভাৰতৰ দৰিদ্ৰতা জনসংখ্যাৰ ২২ শতাংশ বুলি অনুমান কৰিছে

- **চি ৰঙাৰাজন পেনেল C Rangarajan Panel**

২০১১ চনত দৰিদ্ৰতা ৩০ শতাংশ বুলি অনুমান কৰা হৈছে

তেওঁ দৰিদ্ৰ সীমাৰেখা গ্রামাঞ্চলৰ জনসাধাৰণৰ বাবে প্ৰতিজন ব্যক্তিৰ ব্যয়ৰ বাবে ৩২ টকা আৰু চহৰীয়া জনসংখ্যাৰ বাবে জনমূৰি ব্যয়ৰ বাবে ৪৭ টকা নিৰ্ধাৰণ কৰিছিল

- **দৰিদ্ৰতা অনুমানৰ ওপৰত অৰবিন্দ পাংগাৰিয়া টাস্ক ফ'ৰ্চ Aravind Pangariya Task Force on Poverty Estimation**

২০১৫ চনত নিটি আয়োগে দ্বাৰা গঠন কৰা হৈছিল

নিটি আয়োগৰ উপাধ্যক্ষ আছিল আৰবিন্দ পাংগাৰিয়া কোনো সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব নোৱাৰিলে

ইয়াৰ বাবে চৰকাৰক আন এখন সমিতি গঠন কৰিবলৈ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছিল

অন্যান্য সমিতিসমূহ Other Committees

- **ৰাজা চেলিয়া কৰ সংস্কাৰ সমিতি Raja Chelliah Committee on Tax Reforms**
- **বিজয় কেলকাৰ কৰ সংস্কাৰ সমিতি Vijay Kelkar Committee on Tax Reforms**
- **সুখময় চক্ৰৱৰ্তী মুদ্রানীতি সমিতি Sukhmoy Chakravarty Committee on Monetary Policy**
- **বি কে চতুৰবেদী কেন্দ্ৰীয় পৃষ্ঠপোষকতা কৰা কাৰ্যসূচীত বাধা আৰোপ কৰা সমিতি BK Chaturvedi Committee on restricting Centrally Sponsored Programmes**

ভাৰতত পৰিকল্পনা PLANNING IN INDIA

পৃষ্ঠভূমি Background

- বিশ্বেশ্বৰায় পৰিকল্পনা: ভাৰতীয় পৰিকল্পনাৰ প্ৰথম ব্লুপ্ৰিণ্ট প্ৰস্তাৱ কৰাৰ কৃতিত্ব জনপ্ৰিয় অসামৰিক অভিযন্তা তথা মাইচৰ ৰাজ্যৰ প্ৰাক্তন দেৱান এম. তেণ্ড'ৰ কিতাপখনত
- The Planned Economy of India, ১৯৩৪ চনত প্ৰকাশিত।
- ভাৰতত অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনাৰ বাবে এইটোৱেই আছিল প্ৰথম পদ্ধতিগত প্ৰচেষ্টা

কংগ্ৰেছৰ পৰিকল্পনা The Congress Plan

- INC ৰ সভাপতি সুভাষ চি বসুৰ সভাপতিত ১৯৩৮ চনৰ অক্টোবৰ মাহত জৱাহৰলাল নেহৰুৰ অধ্যক্ষতাত অৰ্থনীতিৰ সকলো ডাঙৰ ক্ষেত্ৰকে সামৰি উন্নয়নৰ বাবে সুনিৰ্দিষ্ট কাৰ্যসূচী প্ৰস্তুত কৰিবলৈ ৰাষ্ট্ৰীয় পৰিকল্পনা আয়োগ National Planning Commission (NPC) গঠন কৰা হয়।
- ২৯খন উপ সমিতি আৰু মুঠ ৩৫০ জন সদস্যৰে ১৫ জনীয়া এন পি চিয়ে ২৯ খণ্ডৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়ায়।

ভাৰতত পৰিকল্পনাৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য Major Objectives of Planning in India

- অৰ্থনৈতিক বৃদ্ধি।
- দৰিদ্ৰতা দূৰীকৰণ।
- নিয়োগ সৃষ্টি।
- অৰ্থনৈতিক বৈষম্য নিয়ন্ত্ৰণ কৰা।
- কৃষিৰ আধুনিকীকৰণ।
- আত্মনিৰ্ভৰশীলতা।
- অৰ্থনৈতিক ন্যায় আৰু সমতা।

- আধুনিকীকৰণ।

ভাৰতৰ পৰিকল্পনা আয়োগ Planning Commission of India

- ১৯৫০ চনৰ মাৰ্চ মাহত কেবিনেটৰ প্ৰস্তাৱৰ জৰিয়তে চৰকাৰে পৰিকল্পনা আয়োগ Planning Commission (PC) গঠন কৰে।
- ই এক অতিৰিক্ত-সাংবিধানিক আৰু অনা-বিধিগত সংস্থা।
- চৰকাৰৰ কাৰ্যবাহী পৰামৰ্শদাতা সংস্থা।
- প্ৰধানমন্ত্ৰীক কাৰ্যনিৰ্বাহক অধ্যক্ষ হিচাপে লৈ আৰু বিধান বা কেবিনেট মন্ত্ৰী পদবীৰ উপ-অধ্যক্ষৰ সৈতে অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ ওপৰত এটা থিংক টেংক।
- ছয়জন কেন্দ্ৰীয় কেবিনেট মন্ত্ৰীক ইয়াৰ পদমৰ্যাদাৰ সদস্য হিচাপে নিৰ্বাচিত কৰা হয় আৰু এজন সদস্য সচিব, ইতিমধ্যে পৰিকল্পনা মন্ত্ৰীগৰাকী PCৰ পদমৰ্যাদাৰ সদস্য।
- পৰিকল্পনা আয়োগৰ সদস্যসকলৰ বাবে কোনো শিক্ষাৰ অৰ্হতা নিৰ্ধাৰণ কৰা হোৱা নাই
- নতুন দিল্লীৰ যোজনা ভৱনত স্থিত আছিল।
- প্ৰথম উপ-সভাপতি পৰিকল্পনা আয়োগৰ প্ৰথমজন অধ্যক্ষ আছিল গুলজাৰীলাল নন্দ আৰু শেষৰজন অধ্যক্ষ আছিল মণ্টেক চিং আহলুৱালিয়া।
- ১ জানুৱাৰী, ২০১৫ তাৰিখে চৰকাৰে আনুষ্ঠানিকভাৱে PC বাতিল কৰে ইয়াৰ ঠাইত নতুনকৈ সৃষ্টি হোৱা সংস্থা নিৰ্দিষ্ট আয়োগ স্থাপন কৰে।

ৰাষ্ট্ৰীয় উন্নয়ন পৰিষদ National Development Council

১৯৫২ চনৰ ৬ আগষ্টত কেবিনেট সচিবালয়ৰ পৰা জাৰি কৰা প্ৰস্তাৱৰ জৰিয়তে ৰাষ্ট্ৰীয় উন্নয়ন পৰিষদ গঠন কৰা হয়। প্ৰথম পৰিকল্পনাত অতি সংক্ষিপ্ত আৰু উপযুক্ত পৰ্যবেক্ষণৰ সৈতে ইয়াৰ গঠনৰ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছিল।

পুনৰ গঠিত এন ডি চিত প্ৰধানমন্ত্ৰী, সকলো কেন্দ্ৰীয় কেবিনেট মন্ত্ৰী, সকলো ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ মুখ্যমন্ত্ৰী আৰু পৰিকল্পনা আয়োগৰ সদস্যসকল সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে।

দিল্লী প্রশাসনক পৰিষদত প্ৰতিনিধিত্ব কৰে উপ-ৰাজ্যপাল আৰু মুখ্য কাৰ্যবাহী কাউন্সিলাৰ আৰু বাকী কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলসমূহক পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনাৰ বাবে চূড়ান্ত অনুমোদন দিয়া নিজ নিজ প্রশাসন এন ডি চিয়ে

পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনা The Five-Year Plans

প্ৰথম পৰিকল্পনা First Plan

- এই পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱা আছিল ১৯৫১-৫৬ চন। পৰিকল্পনাত জলসিঞ্চন আৰু শক্তি প্ৰকল্পকে ধৰি কৃষিক সৰ্বোচ্চ অগ্ৰাধিকাৰ দিয়া হৈছিল।
- পৰিকল্পনা ব্যয়ৰ প্ৰায় ৪৪.৬ শতাংশ ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগ (পিএছইউ)ৰ সপক্ষে গৈছিল।
- পৰিকল্পনা আয়োগৰ প্ৰথম উপ অধ্যক্ষ আছিল গুলজাৰীলাল নন্দ
- ই অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ হেৰ'ড-ড'মাৰ Harrod- Domar আৰ্হিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। ইয়াৰ মতে অৰ্থনীতিৰ সঞ্চয় আৰু পুঁজিৰ ওপৰত বৃদ্ধি নিৰ্ভৰশীল।
- লক্ষ্য বৃদ্ধি: জিডিপিৰ ২.১ শতাংশ আৰু প্ৰকৃত বৃদ্ধি: ৩.৬%।

দ্বিতীয় পৰিকল্পনা Second Plan

- পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱা আছিল ১৯৫৬-৬১ চন। বৃদ্ধিৰ কৌশলত গধুৰ উদ্যোগ আৰু মূলধনী সামগ্ৰীৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰি দ্ৰুত ঔদ্যোগীকৰণৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছিল।
- এই পৰিকল্পনা প্ৰস্তুত কৰিছিল অধ্যাপক মহালানোবিছে।
- লক্ষ্য বৃদ্ধি: ৪.৫% প্ৰকৃত বৃদ্ধি: ৪.২৭%

তৃতীয় পৰিকল্পনা Third Plan

- পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱা আছিল ১৯৬১-৬৬ চন। এই পৰিকল্পনাত বিশেষভাৱে কৃষিৰ বিকাশৰ কথা সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছিল।
- এই পৰিকল্পনাৰ বাবে যথেষ্ট বাধাৰ সন্মুখীন হৈছিল - ১৯৬১-৬২ চনত এখন চীনৰ সৈতে আৰু ১৯৬৫-৬৬ চনত পাকিস্তানৰ সৈতে আনখন যুদ্ধ আৰু ১৯৬৫-৬৬ চনত খৰাওৰ ফলত হোৱা ভয়াৱহ দুৰ্ভিক্ষৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হৈছিল।
- গধুৰ নিষ্কাশন আৰু ধনৰ ডাইভাৰচনৰ বাবে এই পৰিকল্পনাই নিজৰ লক্ষ্য পূৰণ কৰাত সম্পূৰ্ণৰূপে ব্যৰ্থ হয়। তাৰ পিছত ইয়াক 'প্লেন হলিডে' বুলি নামকৰণ কৰা হ'ল, অৰ্থাৎ বন্ধ দিনৰ পৰিকল্পনা আছিল।
- লক্ষ্য বৃদ্ধি: ৫.৬% প্রকৃত বৃদ্ধি: ২.৮৪%

চতুৰ্থ পৰিকল্পনা Fourth Plan

- পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱা আছিল ১৯৬৯-৭৪ চন। গডগিল কৌশলৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি এই পৰিকল্পনা কৰা হৈছিল।
- এই কৌশল প্রস্তুত কৰিছিল ধনঞ্জয় ৰামচন্দ্ৰ গাডগিলে।
- গডগিল কৌশল ৰাজ্যিক পৰিকল্পনাৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় সাহায্য আৱণ্টনৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি গঢ় লৈ উঠিছিল।
- এই পৰিকল্পনাৰ সময়তে ভাৰতত সেউজ বিপ্লৱৰ প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল।
- স্থিৰতা আৰু আত্মনিৰ্ভৰশীলতাৰ দিশত অগ্ৰগতিৰ সৈতে বৃদ্ধিৰ ধাৰণাসমূহৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব আৰোপ কৰি পৰিকল্পনা কৰা হৈছিল।
- খৰাং আৰু ১৯৭১-৭২ চনৰ ভাৰত-পাক যুদ্ধৰ ফলত অৰ্থনীতিত মূলধনী ডাইভাৰচনৰ সৃষ্টি হয় যাৰ ফলত পৰিকল্পনাৰ বাবে আৰ্থিক সংকটৰ সৃষ্টি হয়।
- পৰিকল্পনাৰ ৰাজনীতিকৰণ এই পৰিকল্পনাৰ পৰাই উল্লেখ কৰা হৈছিল যিয়ে আগন্তুক পৰিকল্পনাসমূহত গুৰুতৰ 'জনপ্ৰিয়তাবাদী' ডিজাইন লৈছিল।

- সঘনাই দুটা সংখ্যাৰ মুদ্রাস্ফীতি, বিত্তীয় ঘাটিৰ অৰাজক বৃদ্ধি, ৰাজসাহায্যৰ দ্বাৰা প্ৰৰোচিত অধিক অ-পৰিকল্পনীয় ব্যয় আৰু ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ আৰু অৰ্থনীতিৰ অধিক নিয়ন্ত্ৰণ আৰু নিয়ন্ত্ৰণৰ দিশত প্ৰথম পদক্ষেপ এই পৰিকল্পনাৰ কিছুমান উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য আছিল, যিটো ১৯৯০ চনৰ আৰম্ভণিলৈকে অপৰিৱৰ্তিত হৈ আছিল।
- লক্ষ্য বৃদ্ধি: ৫.৭% প্ৰকৃত বৃদ্ধি: ৩.৩০%

পঞ্চম পৰিকল্পনা Fifth Plan:

- পৰিকল্পনা (১৯৭৪-৭৯)ত দৰিদ্ৰতা নিৰাময় আৰু আত্মনিৰ্ভৰশীলতাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছে।
- লক্ষ্য বৃদ্ধি: ৪.৪% প্ৰকৃত বৃদ্ধি: ৩.৮
- এই পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনাত নূন্যতম প্ৰয়োজনীয়তা কাৰ্যসূচী প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল
- ইয়াৰ ভিতৰত আছিল গ্ৰাম্য স্বাস্থ্য, গ্ৰাম্য পানী যোগান, গ্ৰাম্য বিদ্যুৎকৰণ, প্ৰাথমিক শিক্ষা, প্ৰাপ্তবয়স্ক শৈক্ষিক স্বাস্থ্য, নগৰীয়া বস্তু আৰু ভূমিহীন শ্ৰমিকৰ বাবে উন্নতি সাধন কৰা।
- অতি মুদ্রাস্ফীতিৰ Hyper inflation বিধ্বংসী পৰিস্থিতিৰ ফলত চৰকাৰে ৰিজাৰ্ভ বেংকৰ হাতত এটা নতুন দায়িত্ব অৰ্পণ কৰে ভাৰতে মুদ্রাস্ফীতি সুস্থিৰ কৰিবলৈ (আজিও আৰ বি আইয়ে যি কাম আগবঢ়াই লৈ গৈছে)
- কঠোৰ জৰুৰীকালীন অৱস্থা আৰু কেন্দ্ৰত চৰকাৰৰ পৰিৱৰ্তনে পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱা বেয়াকৈ বিচলিত কৰিছিল। ১৯৭৭ চনত জনতা পাৰ্টিয়ে বৃহৎ জয়লাভ কৰি ক্ষমতালৈ আহে।
- জনতা চৰকাৰে সিদ্ধান্ত লোৱা ১৯৭৮-৭৯ চনৰ ঠাইত ১৯৭৭-৭৮ চনৰ বিত্তীয় বৰ্ষৰ ভিতৰত টাৰ্মিনেল লেতকৈ এবছৰ আগুৱাই পঞ্চম পৰিকল্পনাক কৰ্তন কৰিছিল। ১৯৭৪-৮৩ চনৰ বাবে ষষ্ঠ পৰিকল্পনাটো নতুন চৰকাৰে আৰম্ভ কৰিছিল আৰু ইয়াক 'ৰোলিং প্লেন Rolling Plan' বুলি অভিহিত কৰিছিল।
- ১৯৮০ চনত পুনৰ কেন্দ্ৰত চৰকাৰ সলনি হয় কংগ্ৰেছৰ উভতি অহাৰ লগে লগে যিয়ে ১৯৮০ চনতেই জনতা চৰকাৰৰ ষষ্ঠ পৰিকল্পনা পৰিত্যাগ কৰে। বাৰ্ষিক পৰিকল্পনা (১৯৭৯-৮০)ক 'জনতা চৰকাৰৰ ৰোলিং প্লেন'ৰ একমাত্ৰ স্বাধীন অৱশিষ্ট বুলিব পাৰি

ষষ্ঠ পৰিকল্পনা Sixth Plan

- এই পৰিকল্পনা (১৯৮০-৮৫) গৰিবি হাটাও' (দৰিদ্ৰতা দূৰ কৰা) শ্লোগানেৰে আৰম্ভ কৰা হৈছিল।
- লক্ষ্য বৃদ্ধি: ৫.২% প্রকৃত বৃদ্ধি: ৫.৬৬%
- ভাৰতত দৰিদ্ৰতাৰ কেলৰি ভিত্তিক সংজ্ঞাৰ নূন্যতম পৰিমাণ এই পৰিকল্পনাত গ্ৰহণ কৰা হৈছিল
- ষষ্ঠ পৰিকল্পনাত প্রত্যক্ষ পন্থাৰে দৰিদ্ৰ জনসাধাৰণৰ জীৱন ধাৰণৰ মান উন্নত কৰাৰ চেষ্টা কৰা হৈছিল।
- ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰাম্য নিয়োগ কাৰ্যসূচী National Rural Employment Programme (NREP)-1980
- পুনৰ্গঠন বিশ পইণ্টৰ কাৰ্যসূচী Restructured twenty-point Programme-1982.
- বায়'গেছ কাৰ্যসূচী-১৯৮২ Biogas Programme-1982
- গ্ৰাম্য অঞ্চলত মহিলা আৰু শিশুৰ উন্নয়ন Development of women and children in rural areas (DWERA)- 1983
- গ্ৰাম্য ভূমিহীন নিয়োগ নিশ্চয়তা কাৰ্যসূচী Rural Landless Employment Guarantee Programme(RLEGP)-1983.
- শিক্ষিত নিবনুৱা যুৱক-যুৱতীলৈ আত্মনিয়োগ কাৰ্যসূচী Self-employment to Educated Unemployed Youth Programme(SEEUP)-1983.
- দুগ্ধ উন্নয়ন কাৰ্যসূচী Dairy Development Programme (DDP)-1983.
- গাঁও আৰু ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগ উন্নয়ন কাৰ্যসূচী Village and Small Industries Development Programme(VSIDP)-1983.
- জনজাতি উন্নয়ন সংস্থা(টিডিএ)-১৯৮৩ ৰাষ্ট্ৰীয় বীজ কাৰ্যসূচী Tribal Development Agency(TDA)-1983 National seeds programme(NSP)-1983.
- ইনটেনচিভ পালছ ডেভেলপমেণ্ট প্রগ্ৰেম Intensive Pulses Development Programme(IPDP)-1983.

- কপাহী উন্নয়ন কাৰ্যসূচী Intensive Cotton Development Programme(ICDP)-1983.
- খাদী আৰু গ্ৰামোদ্যোগ কাৰ্যসূচী Khadi and Village Industries Programme (KVIP)-1983.
- ডিপ্ৰেছড এৰিয়াৰ বাবে প্ৰগ্ৰেম Programme for Depressed Areas (PDA)-1983
- মহিলা আৰু শিশুৰ বাবে বিশেষ কাৰ্যসূচী Special Programme for Women and Children (SPWC)-1983.

সপ্তম পৰিকল্পনা Seventh Plan

- পৰিকল্পনাত (১৯৮৫-৯০) ক্ষিপ্ৰ হাৰত খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছিল।
- বৃদ্ধি, আধুনিকীকৰণ, আত্মনিৰ্ভৰশীলতা আৰু সামাজিক ন্যায় পথ প্ৰদৰ্শক নীতিক ভিত্তি হিচাপে লোৱা হৈছিল।
- গ্ৰাম্য দৰিদ্ৰসকলৰ বাবে মজুৰি- কৰ্মসংস্থাপন সৃষ্টিৰ উদ্দেশ্যেৰে ১৯৮৯ চনত আৰম্ভ কৰা হৈছিল জৱাহৰ ৰোজগাৰ যোজনা Jawaher Rozgar Yojana (JRY)।
- বৃহত বিদেশী ঋণ যাৰ ওপৰত চৰকাৰী ব্যয় এই সময়ছোৱাত বহু পৰিমাণে নিৰ্ভৰশীল আছিল, সেয়ে এই অৰ্থনীতিক পৰিকল্পনায়ে সেৱা আগবঢ়াব নোৱাৰিলে।
- লক্ষ্য বৃদ্ধি: ৫.০% প্ৰকৃত বৃদ্ধি: ৬.০১%

অষ্টম পৰিকল্পনা Eight Plan

- লক্ষ্য গড় বাৰ্ষিক বৃদ্ধিৰ হাৰ আছিল ৫.৬% আৰু ৬.৮% লাভ কৰিছিল।
- অষ্টম পৰিকল্পনা (১৯৯২-৯৭) সাধাৰণতে নতুন অৰ্থনৈতিক পৰিৱেশত আৰম্ভ কৰা হৈছিল।

- ইতিমধ্যে ১৯৯১ চনৰ জুলাই মাহত অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰ আৰম্ভ কৰা হৈছিল আৰু ইয়াৰ ফলত BoP অৱনতি ঘটাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় গাঁথনিগত সমন্বয় আৰু সামষ্টিক স্থিতিশীলতা নীতি আৰম্ভ হৈছিল,
- অধিক বিত্তীয় ঘাটি আৰু মুদ্রাস্ফীতিৰ অস্থায়ী হাৰ। অৰ্থনীতিৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰৰ ভূমিকাক তাৎক্ষণিকভাৱে পুনৰ সংজ্ঞায়িত কৰাৰ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছিল।
- বজাৰ ভিত্তিক উন্নয়নৰ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছিল।
- আন্তঃগাঁথনি খণ্ডত অধিক বিনিয়োগ, বিশেষকৈ পিছপৰা ৰাজ্যসমূহত অধিক বিনিয়োগ হিচাপে ব্যক্তিগত খণ্ডৰ অধিক বিনিয়োগৰ ওপৰত চলি থকা গুৰুত্ব।
- বৃদ্ধি পোৱা অ-পৰিকল্পিত ব্যয় আৰু বিত্তীয় ঘাটি পৰীক্ষা কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা।
- সাহায্যসমূহক পুনৰ্গঠন আৰু পুনৰ মনোনিৱেশ কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা।
- পৰিকল্পনাৰ তৎকালীনভাৱে বিকেন্দ্ৰীকৰণৰ প্ৰয়োজন।
- সমবায় ফেডাৰেলিজমৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিয়াৰ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছে।
- কৃষি আৰু অন্যান্য গ্ৰাম্য কাম-কাজৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিয়াৰ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছিল।
- ই মানৱ বিকাশক সকলো উন্নয়নমূলক প্ৰচেষ্টাৰ মূল হিচাপে স্বীকৃতি দিছিল।

নৱম পৰিকল্পনা Ninth Plan

- দক্ষিণ-পূব এছিয়াৰ বিত্তীয় সংকটৰ (১৯৯৬-৯৭) নেতৃত্বত অৰ্থনীতিৰ সৰ্বাংগীন মন্দাৱস্থাৰ সময়ত নৱম পৰিকল্পনা (১৯৯৭-২০০২) আৰম্ভ কৰা হৈছিল।
- পৰিকল্পনাৰ মূলমন্ত্ৰ আছিল সামাজিক ন্যায় আৰু সমতাৰ সৈতে বৃদ্ধি
- জনসংখ্যাৰ সম্পূৰ্ণ কভাৰেজ লাভ কৰাৰ লক্ষ্যৰে এই সেৱাসমূহৰ বাবে অতিৰিক্ত কেন্দ্ৰীয় সহায়ৰ Central Assistance সৈতে মৌলিক নূন্যতম সেৱা (BMS)।
- BMSৰ ভিতৰত আছে বিশুদ্ধ খোৱাপানী, প্ৰাথমিক স্বাস্থ্য সেৱা, প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ সাৰ্বজনীনকৰণ, আশ্ৰয় শিবিৰৰ কম দৰিদ্ৰ পৰিয়াললৈ ৰাজহুৱা গৃহ নিৰ্মাণৰ সহায়,

শিশুসকলক পুষ্টিৰ সহায়, সকলো গাঁও আৰু বাসস্থানৰ সংযোগ আৰু ৰাজহুৱা বিতৰণ ব্যৱস্থা সুশৃংখলিত কৰা।

- লক্ষ্য বৃদ্ধি: ৬.৫% প্রকৃত বৃদ্ধি: ৫.৩৫%

দশম পৰিকল্পনা Tenth Plan

- এই পৰিকল্পনা (২০০২-০৭) আৰম্ভ হৈছিল ইয়াৰ প্ৰণয়নত উদ্দেশ্যে আছিল NDCৰ অধিক অংশগ্ৰহণ।
- ১০ বছৰত জনমূৰি আয় দুগুণ কৰা।
- লক্ষ্য বৃদ্ধি আছিল ৮% আৰু লাভ কৰা হৈছিল ৭.৭%।
- বৃদ্ধিৰ হাৰ অধিক হোৱাটোৱেই একমাত্ৰ উদ্দেশ্য নহয় বুলি মানি লৈছিল বৰঞ্চ ইয়াক জনসাধাৰণৰ জীৱনৰ মান উন্নত কৰাহে বুলি উল্লেখ কৰিছিল।
- কেন্দ্ৰটোৰ বাবে উন্নয়নৰ এঘাৰটা নিৰ্বাচিত সূচকৰ বাবে নিৰীক্ষণযোগ্য লক্ষ্য।
- এই পৰিকল্পনাৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যান শস্য অভিযান National Horticulture Mission আৰম্ভ কৰা হৈছিল

একাদশ পৰিকল্পনা (২০০৭-২০১২) Eleventh Plan

- এই পৰিকল্পনাত ১০ শতাংশ বৃদ্ধিৰ হাৰ লক্ষ্য কৰা হৈছে আৰু ইয়াৰ জৰিয়তে সৰ্বাংগীন বৃদ্ধিৰ ধাৰণাটোৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছে
- ই ৮% বৃদ্ধি লাভ কৰিছিল
- ইয়াৰ লক্ষ্য আছিল ২০১০ চনৰ ভিতৰত বৰ্তমানৰ ১.৯%ৰ পৰা ১০ শতাংশ গ্ৰাম্য টেলি-ঘনত্বলৈ বৃদ্ধি কৰা।
- পৰিকল্পনা আয়োগে বৃদ্ধিৰ লক্ষ্য বাস্তৱায়িত কৰাৰ সন্দৰ্ভত নিজৰ উদ্বেগ প্ৰকাশ কৰে কাৰণ বিত্তীয় দায়বদ্ধতা আৰু বাজেট ব্যৱস্থাপনা আইনখনৰ প্ৰতি থকা বাধ্যবাধকতা বাবে।

- দৰিদ্ৰৰ সংখ্যা আৰু অনুপাতৰ অনুমানৰ বিশেষজ্ঞ গোটৰ প্ৰতিবেদনত সন্নিবিষ্ট পদ্ধতিৰ ভিত্তিত ১৯৯৭ চনৰ পৰা আয়োগে দৰিদ্ৰ সীমা আৰু দৰিদ্ৰতাৰ অনুপাত অনুমান কৰি আহিছে। (লাকদ্বালা কমিটি ৰিপৰ্ট নামেৰে জনাজাত)।
- PCয়ে ২০০৫ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত অধ্যাপক সুৰেশ ডি টেণ্ডুলকাৰৰ অধ্যক্ষতাৰ অধীনত এটা বিশেষজ্ঞ গোট গঠন কৰি দৰিদ্ৰতা অনুমানৰ পদ্ধতি পৰ্যালোচনা কৰে।
- বিশেষজ্ঞ গোটটোৱে ২০০৯ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত নিজৰ প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিছিল।
- দৰিদ্ৰতাৰ বহুমাত্ৰিক প্ৰকৃতিক স্বীকাৰ কৰিও বিশেষজ্ঞ গোট দৰিদ্ৰতাৰ ৰেখাক কেলৰি গ্ৰহণৰ নিয়মৰ সৈতে লংঘন কৰাৰ পৰা আঁতৰি আহি মিক্সড ৰেফাৰেন্স পিৰিয়ড (MRP) গ্ৰহণ কৰাৰ পৰামৰ্শ দিছিল।

দ্বাদশ পৰিকল্পনা Twelfth Plan

- দ্বাদশ পৰিকল্পনাৰ খচৰা পদ্ধতি পত্ৰ (২০১২-২০১৭) পৰিকল্পনা আয়োগে আজিলৈকে সৰ্বাধিক আলোচনাৰ অন্তত এই কথাটো স্বীকাৰ কৰি প্ৰস্তুত কৰিছিল যে নাগৰিকসকল এতিয়া ভালদৰে অৱগত আৰু জড়িত হ'বলৈ আগ্ৰহী।
- পৰিকল্পনাৰ বাবে ৮% বৃদ্ধিৰ হাৰ লক্ষ্য কৰা হৈছে।
- ইয়াত কৃষিক্ষেত্ৰত ৪% গড় বৃদ্ধিৰ বাবে প্ৰচেষ্টা তীব্ৰতৰ কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছে।
- দ্ৰুত, বহনক্ষম আৰু অধিক অন্তৰ্ভুক্ত বৃদ্ধি আছিল পৰিকল্পনাৰ মূলমন্ত্ৰ

বিশ দফা কাৰ্যসূচী Twenty Point Programme

- বিশ দফা কাৰ্যসূচী (টিপিপি) হৈছে দ্বিতীয় কেন্দ্ৰীয় পৰিকল্পনা যিটো ১৯৭৫ চনৰ জুলাই মাহত আৰম্ভ কৰা হৈছিল
- এই কাৰ্যসূচীৰ কল্পনা কৰা হৈছিল কেইবাখনো কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্য চৰকাৰে ৰূপায়ণ কৰা আঁচনিসমূহৰ সমন্বয় আৰু নিবিড় নিৰীক্ষণৰ বাবে।
- মূল উদ্দেশ্য আছিল জনসাধাৰণৰ বিশেষকৈ দৰিদ্ৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা লোকসকলৰ জীৱনৰ মান উন্নত কৰা।

- দৰিদ্ৰতা নিৰাময়, গ্ৰাম্য অঞ্চলত কৰ্মসংস্থাপন সৃষ্টি, গৃহ নিৰ্মাণ, শিক্ষা, পৰিয়ালৰ কল্যাণ আৰু স্বাস্থ্য, পৰিৱেশ সুৰক্ষা আৰু গ্ৰাম্য অঞ্চলৰ জীৱনৰ মানদণ্ডৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলোৱা আন বহুতো আঁচনি।

এমপিএলএডিএছ MPLADS

- সংসদৰ সদস্যৰ স্থানীয় এলেকা উন্নয়ন আঁচনি Member of Parliament Local Area Development Scheme (MPLADS)ৰ অস্তিমখন কেন্দ্ৰীয় পৰিকল্পনা আৰু শেহতীয়াকৈ আৰম্ভ কৰা হৈছে ২৩ ডিচেম্বৰ, ১৯৯৩ চনত, য'ত প্ৰতিজন সাংসদক মাত্ৰ ৫ লাখ টকা দিয়া হৈছিল যিটো ১৯৯৪-৯৫ চনত ১ কোটি টকালৈ বৃদ্ধি কৰা হৈছিল।
- ২০১১ চনৰ এপ্ৰিল মাহত আঁচনিখনৰ বাবে নতুন নিৰ্দেশনা ঘোষণা কৰাৰ সময়তে কৰ্পাছটো ৫ কোটি টকালৈ বৃদ্ধি কৰা হৈছিল।
- সাধাৰণতে এই পুঁজিৰ সহায়ত স্বাস্থ্য, শিক্ষা আদিৰ বাবে ভৌতিক আন্তঃগাঁথনিৰ দৰে স্থায়ী সম্পত্তি সৃষ্টি কৰিব লাগে।
- ট্ৰাষ্ট আৰু সমাজসমূহক জনজাতীয় লোকসকলৰ উন্নতিৰ বাবে কাম কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰা।
- জনজাতীয় লোকে দখল কৰা অঞ্চলত ট্ৰাষ্ট আৰু ছ'চাইটিৰ সম্পত্তি নিৰ্মাণৰ বাবে নিৰ্ধাৰণ কৰা ৫০ লাখ টকা শেহতীয়াকৈ ৭৫ লাখলৈ বৃদ্ধি কৰা হৈছে।
- তদুপৰি সমবায় আন্দোলন আৰু গ্ৰাম্য উন্নয়নক প্ৰসাৰিত কৰিবলৈ সমবায় সমিতিসমূহকো এমপিএলএডি আঁচনিৰ অধীনত যোগ্য কৰি তোলা হৈছে।
- প্ৰাকৃতিক আৰু মানৱসৃষ্ট দুৰ্যোগৰ বাবেও ইয়াৰ অধীনত ধন আবণ্টন দিব পাৰি।
- এতিয়া সমষ্টি/ৰাজ্য/কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ বাহিৰৰ এজন সাংসদেও ধন আবণ্টন দিব পাৰিব।
- স্থানীয় সংস্থাসমূহৰ পৰা পোৱা ধন এমপিএলএডিএছৰ কামৰ সৈতে একত্ৰিত কৰিব পাৰি।
- আঁচনিখনত ৰাজহুৱা আৰু সম্প্ৰদায়ৰ অৱদান অনুমোদিত কৰা হৈছে।

- One MP-One Idea', স্থানীয় সমস্যা সমাধানৰ ক্ষেত্ৰত শ্ৰেষ্ঠ উদ্ভাৱনৰ বাবে বাৰ্ষিক প্ৰতিযোগিতা।
- ২০১৬ চনৰ জুন মাহত পৰিসংখ্যা আৰু কাৰ্যসূচী ৰূপায়ণ মন্ত্ৰালয়ে প্ৰকাশ কৰা 'সংসদৰ সদস্যৰ স্থানীয় এলেকা উন্নয়ন আঁচনি (MPLADS)ৰ নিৰ্দেশনা অনুসৰি, এমপিএলএডিৰ ধন স্বচ্ছ ভাৰত অভিযান, অভিগম্য ভাৰত অভিযান (সুগম্য ভাৰত অভিযান), বৰষুণৰ পানী সংগ্ৰহ আৰু সংসাদ আদৰ্শ গ্ৰাম যোজনাৰ জৰিয়তে পানী সংৰক্ষণ আদি আঁচনিসমূহ ৰূপায়ণৰ বাবেও ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি।
- প্ৰতিজন সাংসদৰ 'পুঁজিৰ এটা নিৰ্দিষ্ট অংশই অনুসূচিত জাতি/জনজাতিৰ জনসংখ্যাক উপকৃত কৰিব লাগিব।
- এবছৰৰ অব্যৱহাত পুঁজি আগন্তুক বছৰবোৰৰ বাবে আগবঢ়াই নিয়া হ'ব
- জিলা কৰ্তৃপক্ষই প্ৰতি বছৰে কাৰ্যকৰী হৈ থকা সকলো কামৰ কমেও ১০% পৰিদৰ্শন কৰিব লাগিব।

বহুস্তৰীয় পৰিকল্পনা Multi-Level Planning

- ১৯৫০ চনৰ শেষৰ ফালে আৰু ১৯৬০ চনৰ আৰম্ভণিতে ৰাজ্যসমূহে ৰাজ্যিক পৰ্যায়ত পৰিকল্পনা কৰাৰ অধিকাৰ দাবী কৰিছিল।
- প্ৰথম স্তৰ: কেন্দ্ৰ-স্তৰৰ পৰিকল্পনা- বছৰৰ পিছত বছৰ ধৰি কেন্দ্ৰীয় পৰিকল্পনাৰ বিকাশ ঘটিছিল - পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনা, বিশ পইণ্টৰ কাৰ্যসূচী আৰু এমপিএলএডিএছ।
- দ্বিতীয় স্তৰ: ৰাজ্যিক পৰ্যায়ৰ পৰিকল্পনা- ১৯৬০ চনত ৰাজ্যসমূহে নিজ নিজ পৰিকল্পনা সংস্থাৰ সৈতে ৰাজ্যিক পৰ্যায়ত পৰিকল্পনা কৰিছিল। ৰাজ্যিক পৰিকল্পনা ব'ৰ্ডসমূহ য'ত নিজ নিজ মুখ্যমন্ত্ৰীসকলে অধ্যক্ষতা কৰে।
- তৃতীয় স্তৰৰ জিলা পৰিকল্পনা: ১৯৬০ চনত ৰাজ্যসমূহৰ সকলো জিলাতে জিলা পৰিকল্পনা ব'ৰ্ড থাকে। জিলা দণ্ডাধীশজন ইয়াৰ অধ্যক্ষ।
- চতুৰ্থ স্তৰ: ব্লক-স্তৰৰ পৰিকল্পনা।

WTO আৰু GATT

শুল্ক আৰু বাণিজ্যৰ সাধাৰণ চুক্তি General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)

- ১৯৪৭ চনত জেনেভাত ২৩খন দেশে গঠন কৰা আৰু ১৯৪৮ চনত কাৰ্যকৰী পৰ্যায়লৈ অহা
- এই চুক্তিৰ লক্ষ্য সদস্যসকলৰ মাজত মুক্ত আৰু ন্যায্য আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বাণিজ্য স্থাপন কৰা।
- বাণিজ্যিক চক্ৰ বুলি কোৱা আলোচনাৰ জৰিয়তে চুক্তিখন অগ্রগতি আৰু সম্প্রসাৰণ ঘটিল
- GATT ৰ মুখ্য কাৰ্যালয় চুইজাৰলেণ্ডৰ জেনেভাত অৱস্থিত।
- GATT ৰ অধীনত অনুষ্ঠিত হোৱা মুঠ ৮ খন বৈঠক অনুষ্ঠিত হৈছে।
- ১ম ১৯৪৭ চনত জেনেভা ৰাউণ্ড আছিল য'ত ২৩ জন সদস্যই ইয়াক প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল।
- শেষৰখন বৈঠক হৈছিল উৰুগুৱেত(১৯৮৬-৯৪) যাৰ ফলত বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থা প্ৰতিষ্ঠা হয়।

বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থা World Trade Organisation (WTO)

- ১৯৯৫ চনত অস্তিত্বলৈ আহে।
- ১ খন আলোচনা ডোহা বৈঠক (২০০১) আছিল আৰু এতিয়াও চলি আছে।
- প্ৰথম অৱস্থাত উন্নয়নশীল দেশসমূহে অনিচ্ছা প্ৰকাশ কৰিছিল আৰু সম্প্রসাৰণৰ কাৰ্যসূচী প্ৰতিহত কৰিছিল যদিও লাহে লাহে তেওঁলোকে সন্মতি দিছিল।
- সেই সময়ৰ সঞ্চালক প্ৰধান আৰ্থাৰ ডাংকেলক সদস্যসকলৰ বিবেচনাৰ বাবে এখন চুক্তিৰ খচৰা প্ৰস্তুত কৰিবলৈ কোৱা হৈছিল। ইয়াৰ নাম ডাংকেল ড্ৰাফ্ট।
- ১৯৯৪ চনত মাৰাকেছ (মৰক্কো)ত স্বাক্ষৰিত হৈ বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থা স্থাপনৰ পথ প্ৰশস্ত কৰে।

- সেয়েহে ইয়াক মাৰাকেশ সন্ধি বুলি কোৱা হয়

GATT আৰু WTO ৰ মাজত পাৰ্থক্য

- GATT - ই এক সন্ধি TREATY আৰু ইয়াৰ কোনো বিবাদ নিষ্পত্তি প্ৰক্ৰিয়া নাছিল।
- WTO - ই এটা সংগঠন আৰু ইয়াৰ বিবাদ নিষ্পত্তি প্ৰক্ৰিয়া আছে।

১৯৯৫ চনত প্ৰতিষ্ঠা হোৱা বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থা WTO

- জেনেভা হৈছে মুখ্য কাৰ্যালয়
- বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থাৰ মুঠ ১৬৪খন সদস্য দেশ আছে
- ২০১৬ চনত আফগানিস্তানে ক্লাবত যোগদান কৰা শেষ সদস্য আছিল
- বৰ্তমানৰ সঞ্চালক প্ৰধান হৈছে..
- নিয়ম ভিত্তিক বহুপক্ষীয় বাণিজ্য স্থাপনৰ ক্ষেত্ৰত বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থাই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছে।
- বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থা ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ অংশ নহয়।

বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থাৰ গঠন Structure of WTO

বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থাৰ গাঁথনিৰ কৰ্তৃত্বৰ অৱনমিত ক্ৰম।

Ministerial Conference

- সাধাৰণতে ২ বছৰৰ মূৰে মূৰে এই **Ministerial Conference** অনুষ্ঠিত হয়।
- এই সন্মিলনত প্ৰতিনিধিত্ব কৰে সদস্য দেশসমূহৰ বাণিজ্য মন্ত্ৰীসকলে
- যোৱা মন্ত্ৰীসভাৰ সন্মিলন অনুষ্ঠিত হৈছিল

- ১ম মন্ত্রী সন্মিলন ১৯৯৬ চনত ছিংগাপুৰত আছিল।

সাধাৰণ পৰিষদ General Council

- মন্ত্রী সন্মিলনৰ সিদ্ধান্তসমূহ সম্পন্ন কৰাৰ দায়িত্ব সাধাৰণ পৰিষদৰ
- ই জেনেভাত আছে
- সদস্য দেশৰ ৰাষ্ট্ৰদূত/সমতুল্যৰ সকলে প্ৰতিনিধিত্ব কৰে

বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থাৰ চুক্তিসমূহ WTO Agreements

- বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থাৰ অধীনত প্ৰায় ৬০ খন চুক্তি আছে
- বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থাৰ সকলো চুক্তিতে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় আইনী গ্ৰন্থৰ মৰ্যাদা আছে।

কৃষি সম্পৰ্কীয় চুক্তি Agreements on Agriculture (AoA)

- উৰুগুৱেৰ ৰাউণ্ডত কৃষি আছিল অন্যতম বিতৰ্কিত বিষয়।
- ১৯৯৪ চনত যেতিয়া মাৰাকেছ সন্ধি স্বাক্ষৰিত হৈছিল, তেতিয়া উন্নয়নশীল দেশসমূহে AoA প্ৰতিহত কৰিছিল।
- তেওঁলোকে কিছুমান ৰেহাইমূলক বৈশিষ্ট্য আৰু নমনীয়তা লাভ কৰিছিল

তাৰ তিনিটা স্তম্ভ Three Pillars of it.

১/ ঘৰুৱা সহায় Domestic Support

- কৃষকক চৰকাৰে দিয়া ৰাজসাহায্য যেনে খাদ্য, সাৰ, বিদ্যুৎ, পানী ইত্যাদি।
- ৩টা "বাকচ"ত গোট কৰা হৈছে।

ক) সেউজ বাকচ: -বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দৰে গৱেষণা আৰু উন্নয়ন আৰু আন্তঃগাঁথনিৰে ৰাজসাহায্য। তেওঁলোকৰ কোনো সীমা নাই।

খ) এম্বাৰ বাকচ: বজাৰ মূল্যত প্ৰভাৱ পেলাবলৈ ঘৰুৱা ৰাজসাহায্য। উদাহৰণস্বৰূপে, খাদ্য ৰাজসাহায্য। ইয়াক দেশসমূহে সীমিত কৰি ৰখাৰ প্ৰয়োজন

গ) নীলা বাকচ: - যিবোৰ ৰাজসাহায্য পৰিৱেশৰ স্থিতিশীলতাৰ বাবে কৃষকক তেওঁলোকৰ উৎপাদন সীমিত কৰিবলৈ প্ৰত্যক্ষভাৱে প্ৰদান কৰা হয় উদাহৰণস্বৰূপে, মাটি পথাৰ হোৱা আদি।

২/ ৰপ্তানি ৰাজসাহায্য Export Subsidies

- উন্নত দেশসমূহে ইয়াক সীমিত কৰিব লাগিব

৩/ বজাৰৰ প্ৰৱেশধিকাৰ Market Access

- সকলো সদস্যই কৃষি আমদানিৰ বাবে বজাৰ মুকলি কৰিব লাগিব।

বৌদ্ধিক সম্পত্তিৰ অধিকাৰৰ বাণিজ্য সম্পৰ্কীয় দিশসমূহ Trade Related aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS)

- **বৌদ্ধিক সম্পত্তি Intellectual Properties:-** বুদ্ধিবৃত্তিৰ দ্বাৰা কৰা কাম যাৰ ব্যৱসায়িক ব্যৱহাৰ আছে। উদাহৰণস্বৰূপে, ড্ৰাগছ, সাহিত্য, চিত্ৰকলা আদি।

IP ৰ প্ৰকাৰ Types of IP

১/ **পেটেণ্ট Patent:-** ইয়াক নতুন উপযোগী আৰু অসাধাৰণ উদ্ভাৱনৰ বাবে প্ৰদান কৰা হয়। কিছুমান বিশেষ সময়ৰ বাবে ধাৰীয়ে উদ্ভাৱনটো বাণিজ্যিকভাৱে শোষণ কৰিব পাৰে (সাধাৰণতে প্ৰয়োগৰ তাৰিখৰ পৰা ২০ বছৰ)

২) **কপিৰাইট Copy right:-** কিছুমান বিশেষ সময়ৰ বাবে সৃষ্টিশীল আৰু কলাত্মক কামৰ বাবে (কিতাপ, চিনেমা, সংগীত, ফটোগ্ৰাফ পেইন্টিং আৰু চফট্ৱেৰ)।

৩/ **ট্ৰেডমাৰ্ক Trademark:-** বিভিন্ন ব্যৱসায়ৰ সামগ্ৰী বা সেৱাক পৃথক কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

ৰাষ্ট্ৰীয় বৌদ্ধিক সম্পত্তিৰ অধিকাৰ (IPR) নীতি ২০১৬ The National Intellectual Property Rights (IPR) Policy 2016

- দেশৰ IPR ৰ ভৱিষ্যত উন্নয়নৰ পথ প্ৰদৰ্শনৰ বাবে ২০১৬ চনৰ মে' মাহত ৰাষ্ট্ৰীয় বৌদ্ধিক সম্পত্তিৰ অধিকাৰ নীতি ২০১৬ গ্ৰহণ কৰা হৈছিল।
- ইয়াৰ মূলমন্ত্ৰ হৈছে "সৃষ্টিশীল ভাৰত; উদ্ভাৱনী ভাৰত"।
- ভাৰত চৰকাৰৰ বাণিজ্য মন্ত্ৰালয়ৰ ঔদ্যোগিক নীতি আৰু প্ৰসাৰ বিভাগ (DIPP)ক ভাৰতত আই পি আৰ ৰূপায়ণ আৰু ভৱিষ্যতৰ উন্নয়নৰ সময়, পথ প্ৰদৰ্শন আৰু তদাৰকীৰ বাবে ন'ডেল বিভাগ হিচাপে নিযুক্তি দিয়া হৈছে।

ভৌগোলিক সূচক Geographical Indication (GI)

- কিছুমান সামগ্ৰীৰ উৎপত্তিৰ নিজস্ব মূল অঞ্চল থাকে।
- উদাহৰণস্বৰূপে, বাছমতী চাউল, দাৰ্জিলিং চাহ আৰু মালাবৰ জলকীয়া, অসমৰ জ'হা চাউল
- GI কোনো প্ৰতিষ্ঠান, সম্প্ৰদায় বা গোটক দিয়া হয় আৰু ব্যক্তিক দিয়া নহয়।
- ইয়াক এটা নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ বাবে দিয়া হয়, বেছিভাগেই ১০ বছৰৰ বাবে
- কৃষি, প্ৰাকৃতিক বা নিৰ্মিত সামগ্ৰীলৈ (তিৰুপতি লাডু)
- ১৯৯৯ চনত ভাৰতে GI of good (registration and protection) act, 1999 গৃহীত কৰে
- ২০০৩ চনত ই বলবৎ হয়
- ভাৰতত পঞ্জীয়ন চেন্নাইৰ GI ৰেজিষ্ট্ৰীৰ দ্বাৰা কৰা হয়
- অসমৰ নিম্নোক্ত সামগ্ৰীসমূহক ভৌগোলিক সূচক প্ৰদান কৰা হৈছে

১/ অসম (অৰ্থডক্স) (Logo)

২. অসমৰ মুগা ৰেচম (Logo)

৩/ মুগা ৰেচম

৪. অসমৰ কাৰ্বি আংলং আদা

৫/ তেজপুৰ লিচু

৬/ জহা চাউল

৭/ বোকা চাউল

৮/ কাজী নেমু

৯) চকুৰা চাউল

১০) গামোছা

GATS: - সেৱাৰ বাণিজ্যৰ ওপৰত সাধাৰণ চুক্তি General Agreement on Trade in Services

বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থাৰ সদস্য দেশসমূহৰ মাজত সেৱাৰ বাণিজ্যৰ বাবে নিয়ন্ত্ৰণ নিৰ্ধাৰণ কৰা।

- ১৯৯৫ চনত AoA আৰু TRIPৰ সৈতে গ্ৰহণ কৰা হয়
- ইয়াত স্বাস্থ্যসেৱা, শিক্ষা, দূৰসংযোগ, বেংকিং, বীমা, ব্যৱসায়িক প্ৰক্ৰিয়া অফ শ্ব'ৰিং (BPO), পৰ্যটন ইত্যাদি বহুতো অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকলাপ সামৰি লোৱা হৈছে।
- GATT য়ে সেৱাসমূহ সামৰি লোৱা নাছিল। ই আছিল পিছলৈ বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থাই প্ৰৱৰ্তন কৰা এক উদ্ভাৱন।
- সদস্যসকলে ইজনে সিজনক মষ্ট ফেভাৰড নেচন Most Favoured Nation (MFN)ৰ মৰ্যাদা দিয়ে।
- কোনো বৈষম্যমূলক বাণিজ্যৰ এম এফ এন অনুদান আৰু ইয়াৰ অৰ্থ হৈছে কেৱল স্বাভাৱিক বাণিজ্য।

বাণিজ্য সম্পর্কীয় বিনিয়োগ ব্যৱস্থা Trade Related Investment Measures (TRIMS)

- ইয়াত বিদেশী বিনিয়োগক বৈষম্যমূলক ব্যৱহাৰ কৰা বিনিয়োগ নিষিদ্ধ কৰা ব্যৱস্থা নিষিদ্ধ কৰা হৈছে
- চুক্তিখন প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগ বা এফআইআই নিয়ন্ত্ৰণৰ সৈতে কোণত নহয়

ডোহা ৰাউণ্ড Doha Round

- ২০০১ চনত কাটাৰৰ ডোহাত আৰম্ভ হৈছিল।
- বিশ্ব ব্যৱসায় সংস্থা গঠনৰ পিছত চতুৰ্থ মন্ত্ৰীসভাৰ বৈঠক আছিল।
- ভাৰতৰ দৰে উন্নয়নশীল দেশৰ সমস্যা সমাধানৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়াৰ বাবেই ডোহা উন্নয়ন ৰাউণ্ড বুলি কোৱা হৈছিল

এম এফ এন MFN

- এখন দেশৰ কোনো এটা সংস্থাই যি শুল্ক নীতি লাভ কৰে, সেই নীতি আন সকলোলৈকে সম্প্ৰসাৰিত কৰা

প্ৰতিশোধমূলক শুল্ক Countervailing duties

- আমদানিৰ ওপৰত আৰোপ কৰা বিশেষ শুল্ক।
- ৰপ্তানি দেশৰ উৎপাদক বা ৰপ্তানিকাৰকক ৰাজসাহায্যৰ প্ৰকৃত বা সম্ভাৱ্য ক্ষতিকাৰক প্ৰভাৱ (মূল্য হ্ৰাস) ক্ষতিপূৰণ কৰা।

ব্ৰেটন উডছ ইনষ্টিটিউচন Bretton Woods Institution

- ব্ৰেটন উডছ সন্মিলন নামেৰে জনাজাত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ মুদ্রা আৰু বিত্তীয় সন্মিলনত আই এম এফ IMF আৰু ইণ্টাৰনেশ্যনেল বেংক ফৰ ৰিকনষ্ট্ৰাকচন এণ্ড ডেভেলপমেণ্ট International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) গঠন কৰা হৈছিল। (১৯৪৪)

লক্ষ্য Aims

- যুদ্ধৰ পিছৰ পুনৰ্গঠন ক্ষিপ্ৰ কৰাৰ লক্ষ্য আছিল IBRD ৰ
- আই এম এফৰ লক্ষ্য হৈছে বেনেটন উডছ টুইন নামেৰে জনাজাত বিশ্ব পৰ্যায়ত আৰ্থিক স্থিতিশীলতা গঢ়ি তোলা।

আই এম এফ IMF

- আই এম এফ হৈছে বিশ্ব বেংকৰ সৈতে ১৯৪৪ চনত স্থাপিত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ বিশেষ সংস্থা।
- মুঠ সদস্যৰ সংখ্যা ১৯০ জন।
- ২০২০ চনত যোগদান কৰা শেষ দেশখন হৈছে এণ্ডোৰা।
- ৱাশ্বিংটন ডি চি ত আই এম এফৰ মুখ্য কাৰ্যালয় অৱস্থিত।
- আইএমএফৰ বৰ্তমানৰ পৰিচালন সঞ্চালক হৈছে Kristalina Georgieva।
- সদস্য দেশ বা দেশৰ গোটে নিযুক্তি দিয়া ২৪ জন সঞ্চালকে পৰিচালন সঞ্চালকক সহায় কৰে।
- আই এম এফৰ ২৪ জন সঞ্চালকৰ ভিতৰত Krishnamurthy Subramanian ভাৰতীয় সঞ্চালক
- তেওঁ আই এম এফত ভাৰত, বাংলাদেশ, শ্ৰীলংকা আৰু ভূটানক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে
- ১৯৪৭ চনৰ পৰা আই এম এফৰ কাম আৰম্ভ হয়

- ভাৰতৰ বাবে বিত্তমন্ত্ৰী পদমৰ্মে গৱৰ্ণৰ আৰু আৰ বি আইৰ গৱৰ্ণৰ বিকল্প গৱৰ্ণৰ

আই এম এফৰ মুখ্য কাৰ্য্যসমূহ Major Functions of IMF

- আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মৌদ্ৰিক সহযোগিতাৰ সুবিধা প্ৰদান কৰা
- বিনিময় হাৰৰ স্থিতিশীলতাক প্ৰসাৰিত কৰিবলৈ
- দেশসমূহক বেলেন্স অৱ পেমেণ্টৰ সংকট আঁতৰ কৰাত সহায় কৰা
- আই এম এফে কেৱল সদস্য দেশসমূহকহে ঋণ দিয়ে
- আই এম এফে নিৰ্দিষ্ট প্ৰকল্পৰ বাবে ঋণ নিদিয়ৈ।
- আই এম এফে "ৱৰ্ল্ড ইকনমিক আউটলুক" আৰু গ্ল'বেল ফাইনেন্সিয়েল ষ্টেবিলিটি আলোচনী প্ৰকাশ কৰে।

বিশেষ অংকন অধিকাৰ Special Drawing Rights (SDR)

- ই ১৯৬৯ চনত আই এম এফে সৃষ্টি কৰা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সংৰক্ষিত সম্পত্তি।
- লক্ষ্য হৈছে ইয়াৰ সদস্য দেশসমূহৰ চৰকাৰী মজুতৰ পৰিপূৰক।
- ইয়াৰ মূল্য ৫টা মূল মুদ্ৰাৰ টোপোলাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি কৰা হৈছে- আমেৰিকান ডলাৰ, জাপানীজ য়েন, ইউৰো, চাইনিজ ৰেনমিনবি/ইউয়ান আৰু পাউণ্ড ষ্টাৰলিং

আই এম এফৰ সৈতে গোল্ড ট্ৰেঞ্চ (ৰিজাৰ্ভ ট্ৰেঞ্চ) Gold Tranche (Reserve Tranche) with IMF

- ই আই এম এফৰ সৈতে আই এম এফৰ সদস্য দেশৰ কোটাৰ এটা অংশ ঘিটো সোণ বা বিদেশী মুদ্ৰাৰ ৰূপত থাকে
- মাচুল বা অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰৰ চৰ্ত অবিহনে সদস্য দেশৰ বাবে ই সুলভ

- আই এম এফৰ সকলো সদস্যই আই এম এফৰ সৈতে কোটাৰ পৰিমাণ দিব লাগিব (বিদেশী মুদ্রাত ২৫% আৰু ঘৰুৱা মুদ্রাত ৭৫%)।
- এই ২৫% বিদেশী মুদ্রাক ৰিজাৰ্ভ ট্ৰেঞ্চ বুলি জনা যায় আৰু ইয়াক দেশে নিজৰ বিবেচনা অনুসৰি উলিয়াব পাৰে
- ই আই এম এফৰ সদস্য দেশসমূহলৈ ঋণ ব্যৱস্থা
- যদি সদস্য দেশখনে অনুৰোধ কৰা ধনৰাশি ইয়াৰ সংৰক্ষিত ট্ৰেঞ্চতকৈ অধিক হয়, তেন্তে ই ক্রেডিট ট্ৰেঞ্চত পৰিণত হয় যিটো ৩ বছৰৰ ভিতৰত অতিৰিক্ত সুতৰ সৈতে পৰিশোধ কৰিব লাগিব ১৯৭৮ চনৰ আগতে ৰিজাৰ্ভ ট্ৰেঞ্চ সোণত পৰিশোধ কৰা হৈছিল আৰু ইয়াক সোণৰ ট্ৰেঞ্চ বুলি কোৱা হৈছিল।

ভাৰত আৰু আই এম এফ India and the IMF

- ভাৰতে ১৯৪৫ চনত মূল সদস্য হিচাপে যোগদান কৰে।
- বৰ্তমান ভাৰত আই এম এফৰ দাতা।
- ভাৰতৰ ভোটদানৰ মূল্য শতাংশত ২.৭৬% আৰু সদস্যৰ মাজত ১৭ তম ৰেংকত (২৪ ভিতৰত) অৱস্থিত

বিশ্ব বেংক গোট আৰু বিশ্ব বেংক World Bank Groups and World Bank

বিশ্ব বেংকৰ গোট World Bank Group:

- পাঁচটা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সংস্থাৰ এটা গোট
- সাধাৰণতে দুখীয়া দেশক ঋণ দিয়ে
- ব্ৰেটন উডছ চুক্তিৰ পিছত ১৯৪৫ চনত স্থাপিত
- বিশ্ব উন্নয়ন প্ৰতিবেদন প্ৰস্তুত কৰাৰ বাবে দায়বদ্ধ
- ৱাশ্বিংটন ডি চি বিশ্ব বেংকৰ মুখ্য কাৰ্যালয় স্থিত

- বিশ্ব বেংক ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ এটা অংশ
- দ্য গ্ল'বেল ইনফ্ৰাষ্ট্ৰাকচাৰ ফেচিলিটি (GIF) বিশ্ব বেংকৰ গোটৰ পৰিচালনা কৰে
- GIF হৈছে চৰকাৰ, বহুপক্ষীয় উন্নয়ন বেংক, ব্যক্তিগত খণ্ডৰ বিনিয়োগকাৰী, আৰু বিত্তীয় প্রতিষ্ঠানৰ মাজত অংশীদাৰিত্ব। ইয়াক এনেদৰে ডিজাইন কৰা হৈছে যাতে কোনো এটা প্রতিষ্ঠানে নিজাববীয়াকৈ চম্ভালিব নোৱাৰা জটিল প্ৰকল্পসমূহ প্ৰস্তুত, গঠন আৰু ৰূপায়ণৰ ক্ষেত্ৰত সহযোগিতা কৰাৰ এক নতুন উপায় প্ৰদান কৰা হয়।
- ৰাষ্ট্ৰপতি গতানুগতিকভাৱে এজন আমেৰিকান
- বিশ্ব বেংকৰ বৰ্তমানৰ সভাপতি Ajay Banga

বিশ্ব বেংক গোটৰ ৫টা সংস্থা 5 Agencies of World Bank

- পুনৰ্গঠন আৰু উন্নয়নৰ বাবে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বেংক International Bank for reconstruction and development. (IBRD)
- আন্তৰ্জাতিক উন্নয়ন সংস্থা International Development Association (IDA)
- আন্তৰ্জাতিক বিত্ত নিগম International Finance Corporation (IFC)
- বহুপক্ষীয় বিনিয়োগ নিশ্চয়তা সংস্থা Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)
- বিনিয়োগ বিবাদ নিষ্পত্তিৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় কেন্দ্ৰ International centre for settlement of Investment Disputes (ICSID)

বিশ্ব বেংক মানে IBRD +IDA.

নিম্নোক্ত ক্ষেত্ৰত উন্নয়নশীল দেশসমূহৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰে

- মানৱ বিকাশ (শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্য)
- কৃষি আৰু গ্ৰাম্য উন্নয়ন (জলসিঞ্চন, গ্ৰাম্য সেৱা আদি)
- পৰিৱেশ সুৰক্ষা (প্ৰদূষণ হ্ৰাস, নিয়ন্ত্ৰণ বলবৎ কৰা)

- আন্তঃগাঁথনি (ৰাস্তা, নগৰ পুনৰুৎপাদন, বিদ্যুৎ)
- শাসন (দুনীতি বিৰোধী, আইনী প্ৰতিষ্ঠানৰ উন্নয়ন)
- বিশ্ব বেংকে 'ইজ অৱ ডুইং বিজনেছ ইণ্ডেক্স আৰু 'গ্ল'বেল ইকনমিক প্ৰস্পেক্টছ Ease of Doing Business Index and 'Global Economic Prospects' প্ৰতিবেদন প্ৰকাশ কৰে
- বিশ্ব বেংকে 'Biocarbon Fund Initiative for Sustainable Forest Landscapes'ও পৰিচালনা কৰে এই পুঁজিয়ে উন্নয়নশীল দেশসমূহৰ বনাঞ্চল ধ্বংস আৰু বনাঞ্চলৰ অৱক্ষয়ৰ পৰা, ভূমি খণ্ডৰ পৰা সেউজ গৃহ গেছৰ নিৰ্গমন হ্ৰাস কৰাটো প্ৰসাৰিত কৰিব বিচাৰে।

Ease of Doing Business Index

- ২০০৩ চনত বিশ্ব বেংকে এই প্ৰতিবেদনখন প্ৰৱৰ্তন কৰিছিল যাতে ব্যৱসায়িক নিয়মৰ বস্তুনিষ্ঠ ব্যৱস্থা আৰু ১৯০খন অৰ্থনীতিত ইয়াৰ বলবৎকৰণৰ মূল্যায়ন প্ৰদান কৰে যে ব্যৱসায় এটাৰ জীৱনচক্ৰৰ মাজেৰে প্ৰভাৱিত কৰা দহটা পৰিমাপ অনুসৰণ কৰা হয়।

১/ ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰা

২/ নিৰ্মাণ অনুমতি পত্ৰৰ সৈতে মোকাবিলা কৰা

৩/ বিদ্যুৎ লাভ কৰা

৪/ সম্পত্তি পঞ্জীয়ন কৰা

৫/ ক্ৰেডিট পোৱা

৬/ বিনিয়োগকাৰীক সুৰক্ষা দিয়া

৭/ কৰ পৰিশোধ কৰা

৮/ সীমান্তৰ সিপাৰে ব্যৱসায় কৰা

৯/ চুক্তি বলবৎ কৰা

১০) দ্বিধাহীনতাৰ প্ৰক্ৰিয়া সমাধান কৰা

- ২০২০ চনৰ প্ৰতিবেদন অনুসৰি নিউজিলেণ্ডে ১" স্থান অক্ষুণ্ণ ৰখাৰ বিপৰীতে ছোমালিয়াই ১৯০ নম্বৰ স্থানত আছে
- ভাৰতে এইবাৰ (১৯০খন দেশৰ ভিতৰত ২০২০) ৬৩ নম্বৰ স্থানত স্থান লাভ কৰে
- ২০২০ চনৰ পিছত বিশ্ব বেংকে Ease of Doing Business Index প্ৰকাশ কৰা নাই।

আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পুনৰ্গঠন আৰু উন্নয়ন বেংক The International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)

- ১৯৪৫ চনৰ পৰা কাম আৰম্ভ কৰা বিশ্ব বেংকৰ প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ ভিতৰত ই আটাইতকৈ পুৰণি
- মূল লক্ষ্য আছিল দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পিছত পুনৰ্গঠন কৰা
- বৰ্তমানৰ মিছন হৈছে দেশসমূহক বিত্তীয় সাহায্য প্ৰদান কৰি দৰিদ্ৰতাৰ বিৰুদ্ধে যুঁজ দিয়া
- ১৯৪৯ চনত ভাৰতৰ বাবে ঋণ প্ৰদান আৰম্ভ কৰে

আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় উন্নয়ন সংস্থা The International Development Agency (IDA)

- ইয়াক বিশ্ব বেংকৰ কোমল খিৰিকী soft window বুলিও কোৱা হয়
- সদস্য ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ মাজত আন্তঃগাঁথনি সমৰ্থন বিকাশৰ লক্ষ্যৰে ১৯৬০ চনত ইয়াক স্থাপন কৰা হৈছিল
- ইয়াত জনমূৰি আয় কম হোৱা অৰ্থনীতিৰ বাবে দীৰ্ঘম্যাদী সুতমুক্ত ঋণ (৩৫-৪০ বছৰৰ বাবে) প্ৰদান কৰা হয়
- ১০ বছৰৰ ৰেহাইৰ পিছত ঋণ পৰিশোধ আৰম্ভ হয়
- আই বি আৰ ডিয়ে বিশ্বৰ বিত্তীয় বজাৰত ধন সংগ্ৰহ কৰে আৰু আই ডি এয়ে ধনী সদস্যৰ অৱদানৰ জৰিয়তে ধন সংগ্ৰহ কৰে

আন্তর্জাতিক বিত্ত নিগম The International Finance Corporation (IFC)

- ১৯৫৬ চনত আই এফ চি প্রতিষ্ঠা কৰা হৈছিল
- ইয়াক বিশ্ব বেংকৰ ব্যক্তিগত শাখা বুলিও জনা যায়
- ইয়াৰ সদস্য দেশৰ ব্যক্তিগত খণ্ডৰ কোম্পানীকহে ধন ঋণ দিয়ে
- শেহতীয়াকৈ ই ভাৰতীয় ব্যৱসায়ৰ মালিকৰ বাবে মছলা বণ্ড জাৰি কৰিছে (ই প্ৰথম টকাৰ কনভাৰ্টিবল আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বণ্ড)
- মুখ্য কাৰ্যালয় ৱাশ্বিংটন ডি চিত

বহুপক্ষীয় বিনিয়োগ নিশ্চয়তা সংস্থা The Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)

- ১৯৮৮ চনত অবাণিজ্যিক (ৰাজনৈতিক) বিপদৰ ফলত হোৱা লোকচানৰ বাবে বিনিয়োগকাৰীৰ বাবে বীমা (গেৰাণ্টী) প্ৰদান কৰি উন্নয়নশীল দেশসমূহত বিদেশী বিনিয়োগক উৎসাহিত কৰাৰ বাবে প্রতিষ্ঠা কৰা হৈছিল
- অবাণিজ্যিক বিপদৰ ভিতৰত মুদ্রা হস্তান্তৰ, বেদখল, যুদ্ধ আৰু অশান্তি আদি অন্তৰ্ভুক্ত
- লক্ষ্য হৈছে উন্নয়নশীল দেশসমূহত প্ৰত্যক্ষ বিদেশী বিনিয়োগক প্ৰসাৰ কৰা।
- MIGAৰ মুখ্য কাৰ্যালয়ও ৱাশ্বিংটন ডিচিট স্থিত

বিনিয়োগ বিবাদ নিষ্পত্তিৰ বাবে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় কন্ট্ৰে The International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID)

- ১৯৬৬ চনত ইয়াক বিনিয়োগ নিষ্পত্তি সংস্থা হিচাপে স্থাপন কৰা হৈছিল যাৰ সিদ্ধান্ত পক্ষসমূহৰ বাবে বাধ্যতামূলক
- ১৯৬৬ চনত এখন দেশ আৰু অন্য দেশৰ নাগৰিকৰ মাজত বিনিয়োগ বিবাদ নিষ্পত্তিৰ চুক্তিৰ অধীনত স্থাপন কৰা হৈছিল

- ভাৰত আইচিএছআইডিৰ সদস্য নহয়
- ইয়াৰ মুখ্য কাৰ্যালয় ৱাশ্বিংটনত স্থিত।

ভাৰতীয়ৰ অৰ্থনীতিবিদলৈ নোবেল বঁটা Nobel Prize for Economics for Indians

- অমৰ্ত্য সেনে ১৯৯৮ চনত ৱেলফেয়াৰ ইকনমিক্স Welfare Economics ত তেওঁৰ ছ'চিয়েল চয়ছ তত্ত্বৰ Social Choice Theory ৰ বাবে।
- অভিজিত বেনাৰ্জীয়ে ২০১৯ চনত পত্নী এণ্টাৰ ডুফ্ল'ৰ সৈতে বিশ্বৰ দৰিদ্ৰতা দূৰ কৰাৰ বাবে পৰীক্ষামূলক পদ্ধতিৰ Experimental Approach to Alleviating global poverty বাবে

অসমৰ অৰ্থনীতি ASSAM ECONOMY

- উত্তৰ-পূব ভাৰতক প্ৰায়ে দেশখনৰ ৰাজধানীৰ পৰা বহু দূৰত থকা অঞ্চল হিচাপে উল্লেখ কৰা হয় আৰু ইয়াৰ ভূ-প্ৰকৃতিৰ জটিলতাই বিশ্বৰ এই অংশত অৰ্থনৈতিক অগ্ৰগতিৰ হাৰ ধীৰ কৰিছিল। কিন্তু এনে অসুবিধাৰ মাজতো অসম উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সৰ্ববৃহৎ অৰ্থনীতি হিচাপে থিয় দিছে।
- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আন ৰাজ্যৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু বজাৰৰ প্ৰতিবেদন সাধন কৰিব পৰাকৈ অসমখন উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ প্ৰৱেশদ্বাৰ।
- ইয়াৰ ভৌগোলিক অৱস্থান চুবুৰীয়া দেশ যেনে ভূটান, বাংলাদেশ, নেপাল, ম্যানমাৰ, থাইলেণ্ড, চীন আদিৰ সৈতে বৈদেশিক বাণিজ্যৰ বাবে অনুকূল।

কৃষি আৰু খাদ্য শস্য উৎপাদন Agricultural and Food Grains Production

- অসমত মাটি, ভূ-প্ৰকৃতি, বৰষুণ আৰু জলবায়ু সাধাৰণতে কৃষি কাৰ্যকলাপৰ বাবে অনুকূল, মূলতঃ ধান উৎপাদনৰ বাবে। সেয়ে এই অঞ্চলত ধান খেতিৰ অধীনস্থ এলেকাৰ ঘনত্ব বেছি।
- ২০১৬-১৭ বৰ্ষত ধান খেতিৰ বাবে ভূমি খাদ্য শস্যৰ অধীনত থকা মুঠ ভূমিৰ ৯২.৫% বুলি অনুমান কৰা হৈছিল। আনহাতে ঘেঁহুৰ অধীনত থকা ক্ষেত্ৰফল একে বছৰতে প্ৰায় ১৭% হ্ৰাস পাইছে। গোমধান আৰু তৈলবীজৰ দৰে অন্যান্য শস্য ২০১৫ চনৰ তুলনাত ২০১৬ চনত ক্ৰমে ১০.২% আৰু ২.৩% বৃদ্ধি পাইছে।
- অসমত প্ৰায় ৫৪.১১% মাটি কৃষি কামত ব্যৱহাৰ কৰা হয় আৰু প্ৰায় ৰাজ্যখনৰ ৮০% লোক কৃষিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।

খেতিৰ ধৰণ Cropping Pattern

- শস্য উৎপাদনৰ বতৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি অসমৰ কৃষিক তিনি প্ৰকাৰত ভাগ কৰিব পাৰি:

১) খৰিফ শস্য এপ্ৰিল-মে' মাহত বৰষুণ আৰম্ভ হ'লে খেতি কৰা হয় আৰু নৱেম্বৰ - ডিচেম্বৰ মাহত চপোৱা হয়। অসমৰ প্ৰধান খৰিফ শস্য হ'ল শালি আৰু বাও ধান, মৰাপাট, কুঁহিয়াৰ ইত্যাদি

২) ৰবি শস্য অক্টোবৰ-নৱেম্বৰৰ আৰম্ভণিতে আৰম্ভ হয় আৰু এপ্ৰিলৰ পৰা জুন মাহৰ ভিতৰত চপোৱা হয়। প্ৰধান ৰবি শস্য হ'ল আলু আৰু বডো ধান, সৰিয়হ, দালি, ধুঁপাত, ঘেঁহু, ইত্যাদি।

৩) খাৰিফ আৰু ৰবি শস্য উৎপাদনৰ মাজৰ সময়ছোৱাত জাইদ শস্যৰ খেতি কৰা হয়। এই ধৰণৰ কৃষি জলসিঞ্চনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।

- প্ৰধান শস্য: মটৰ, আলু, পিয়াঁজ, কবি, তৰমুজ, ৰঙালাও আৰু তিৰুঁহ।
- এই অঞ্চলৰ পাহাৰীয়া বাসিন্দাসকলে পাহাৰৰ ঢালবোৰ কাটি জ্বলাই পৰিষ্কাৰ কৰি ব্যৱহাৰ কৰে। এই ধৰণৰ কৃষিক বুম খেতি বা শিফটিং খেতি বোলা হয়।
- অসমত এক শস্য (মাত্ৰ এটা শস্য) আৰু বহু শস্য ব্যৱস্থা দুয়োটা বিভিন্ন জিলাত ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- একেখিনি মাটিতে কেইবাবছৰ ধৰি খেতি কৰিলে মাটিৰ উৰ্বৰতা হ্ৰাস পোৱাৰ বাবে কিছু অঞ্চলত কৃষকসকলেও শস্য আৱৰ্তন গ্ৰহণ কৰে।

অসমৰ শস্য উৎপাদন Crop Production of Assam

ধান Paddy

- ই অসমৰ মূল শস্য আৰু ৰাজ্যৰ মুঠ কৃষিভূমিৰ ৬৪.৫২% ভূমিত ধানৰ খেতি কৰা হয়।

মৰাপাট Jute

- ই সৰ্বাধিক নগদ ধন উপাৰ্জন কৰা আঁহযুক্ত শস্য। অসমৰ উষ্ণতা আৰু আৰ্দ্ৰ জলবায়ু মৰাপাট খেতিৰ বাবে উপযোগী।
- পানী যথেষ্ট সময় থকা নিম্নভূমিৰ উৰ্বৰ ভূমি মৰাপাট খেতিৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- পূৰ্ণবয়স্ক মৰাপাটৰ গছৰ ঠাৰি সাধাৰণতে স্থবিৰ পানীৰ তলত প্ৰায় ২০ দিন ৰখা হয়। পচি যোৱা আৰু কোমল ঠাৰিবোৰ ঠাৰিৰ পৰা আঁতৰাই পেলোৱা হয় যিবোৰ তাৰ পিছত অসমৰ নগাঁও, মৰিগাঁও, গোৱালপাৰা, ধুবুৰী আৰু বৰপেটা জিলাত পৰিষ্কাৰ কৰা হয়।

চাহ Tea

- চাহ অসমৰ প্ৰধান নগদ শস্য।
- অসমৰ জলবায়ু পৰিস্থিতি চাহ খেতিৰ বাবে উপযোগী।
- অসমৰ প্ৰায় সকলো জিলাতে বাৰ্ষিক ১৫০চে.মি.ৰ পৰা ২০০চে.মি.লৈ বৰষুণ হয়, ৩০ ডিগ্ৰী চেণ্টিগ্ৰেডতকৈ অধিক উষ্ণতা লাভ কৰে আৰু নিম্ন ঢালৰ অল্লীয়া মাটি আছে।
- ফলত অসম বিশ্বৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ চাহ উৎপাদনকাৰী অঞ্চল।
- অসমত ৮৫০ খনতকৈও অধিক চাহ বাগিচা আৰু কেইবাহাজাৰ সৰু চাহ বাগিচা আছে।
- দক্ষিণ চীন অঞ্চলৰ পিছতে বিশ্বৰ ভিতৰতে চাহ উৎপাদনকাৰী অঞ্চল হিচাপে অসমৰ দ্বিতীয় স্থান।

ঔষধি উদ্ভিদ Medicinal Plants

- অসমৰ পাহাৰ আৰু অৰণ্যত বিভিন্ন ধৰণৰ ঔষধি উদ্ভিদ পোৱা যায়। অসমত প্ৰায় ৩০০ তকৈ অধিক প্ৰজাতিৰ শাক-পাচলি আৰু খোৱাৰ উপযোগী উদ্ভিদ পোৱা যায়। যিহেতু এনে বহু উদ্ভিদৰ ঔষধিক গুণাগুণ আছে, গতিকে ৰাজ্যত উদ্ভিদ ভিত্তিক উদ্যোগ স্থাপনৰ যথেষ্ট পৰিসৰ আছে।

উদ্যান শস্য Horticulture

- অসম পৰম্পৰাগতভাৱে উদ্যান উৎপাদনেৰে চহকী কাৰণ ইয়াৰ বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ আৰু অনন্য কৃষি জলবায়ু পৰিস্থিতিয়ে উদ্যান শস্যৰ বিস্তৃত পৰিসৰ যেনে ভিন্ন জাতৰ শাক-পাচলি, ফল-মূল, ফুল, মছলা, বাদাম, কন্দ শস্য আৰু ঔষধি আৰু সুগন্ধি উদ্ভিদৰ খেতিৰ বাবে অনুকূল।
- অসমক ১৪টা বিশ্বব্যাপী জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ হটস্পটৰ অন্তৰ্গত এটা হিচাপে সামৰি লোৱা হৈছে।
- অসমৰ ৩ প্ৰকাৰৰ উদ্যান শস্য:
 - ১/ প্ৰধান ফল: আনাৰস, কল, নাৰিকল, কঠাল, আদি
 - ২/ প্ৰধান ছাইট্ৰাছ ফল: কমলা, নেমু (বিভিন্ন প্ৰকাৰ)

৩) প্রধান মছলাৰ ফল: আদা, হালধি, ভোটজলকীয়া, জলকীয়া, জালুক ইত্যাদি।

অসমৰ বিভিন্ন উদ্যোগ Different Industries of Assam

১/ চাহ উদ্যোগ Tea Industry

- অসমৰ চাহ উদ্যোগ প্ৰায় ১৭২ বছৰ পুৰণি।
- বৰাট ক্ৰচে ১৮২৩ চনত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ ওপৰৰ অংশত বন্যভাৱে গজা চাহ গছ আৱিষ্কাৰ কৰে।
- ১৮৩৮ চনত অসমত উৎপাদিত প্ৰথম ভাৰতীয় চাহ ৰাজহুৱা বিক্ৰীৰ বাবে যুক্তৰাজ্যলৈ প্ৰেৰণ কৰা হৈছিল।
- ১৮৩৯ চনত গঠন হোৱা Assam Company নামৰ প্ৰথম কোম্পানীটোৰ মুখ্য কাৰ্যালয় নাজিৰা হৈ পৰে।
- পিছলৈ এই মুখ্য কাৰ্যালয় ১৯৬৫ চনত কলিকতালৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়।
- ১৮৫৯ চনত দ্বিতীয়টো গুৰুত্বপূৰ্ণ চাহ কোম্পানী যোৰহাট চাহ কোম্পানী Jorhat Tea Company গঠন হয়।
- ১৯১১ চনত যোৰহাটৰ সমীপত চাহ খেতি আৰু উৎপাদনৰ ওপৰত গৱেষণা অব্যাহত ৰখাৰ উদ্দেশ্যে টোকলাই গৱেষণা কেন্দ্ৰ Toklai research centre স্থাপন কৰা হয়।
- ১৯৭০ চনৰ ২৫ ছেপ্টেম্বৰত গুৱাহাটীত চাহ নিলাম কেন্দ্ৰ মুকলি হোৱাৰ লগে লগে অসমৰ চাহ উদ্যোগৰ বাবে এক নতুন যুগৰ সূচনা হয়।

২. ৰবৰ উদ্যোগ Rubber Industries

- ৰবৰ ব'ৰ্ডে 'উৎপাদনশীলতা'ৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা অসমক "সম্ভাৱ্য ৰাজ্য" হিচাপে চিনাক্ত কৰিছে।
- ২০০৬-০৭ চনত ১৬.৫ হাজাৰ হেক্টৰ ৰবৰ খেতিৰ পৰা ২০১৬-২০১৭ চনত ৫৭.৬৫ হাজাৰ হেক্টৰলৈ বৃদ্ধি পাইছে।

৩/ বেচম উদ্যোগ Sericulture

- ই অসমৰ অন্যতম প্ৰধান কুটিৰ উদ্যোগ। ই অনাদিকালৰ পৰাই প্ৰচলিত আৰু ই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ শ্ৰম নিবিড় আৰু কৃষিভিত্তিক কুটিৰ উদ্যোগ হিচাপে অব্যাহত আছে।
- বেচম হৈছে এক বহনক্ষম কৃষিভিত্তিক অৰ্থনৈতিক উদ্যোগ যিয়ে অসংগঠিত খণ্ডৰ গ্ৰাম্য দৰিদ্ৰসকলক ইতিবাচকভাৱে অনুকূল কৰে কাৰণ ইয়াৰ তুলনামূলকভাৱে কম স্থিৰ মূলধনৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু বিনিয়োগৰ পৰা অধিক লাভ অৰ্জন কৰিব পাৰি।
- মুগা, এৰি, টছ মুগাৰ আৰু নুনীপাট Muga, Eri, Oak Tassar, and Mulberry: পৰম্পৰাগতভাৱে অসমে মুগা, এৰি, আৰু নুনীপাট আৰু শেষত পাহাৰীয়া জিলাত টছ মুগাৰ উৎপাদনত নিজৰ সমৃদ্ধি প্ৰদৰ্শন কৰি আহিছে।
- দেশৰ ভিতৰতে অসম নুনীপাট বেচম, মুগা আৰু এৰিৰ উৎপাদন সৰ্বাধিক।
- যিহেতু ৯৭%তকৈ অধিক মুগা বেচম অসমত উৎপাদন হয় , সেয়ে 'সোণালী বেচম' মুগা উৎপাদনত বিশ্বতে অসমৰ একচেটিয়া অধিকাৰ আছে।
- অসমেও মুগা সূতাৰ বাবে 'ভৌগোলিক সূচক GI'ৰ অধিকাৰ লাভ কৰিছে।
- এই উদ্যোগটোৱে অৱশ্যে তাঁতশাল, কাপোৰ, ডিজাইন, প্ৰযুক্তি আদিৰ পৰিৱৰ্তনৰ বাবে বহু সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছে।

৪. পৰ্যটন Tourism

- এই খণ্ডটো এটা বৃদ্ধিৰ ইঞ্জিন নহয় বৰঞ্চ এটা নিয়োগ সৃষ্টিকাৰী খণ্ড যিয়ে প্ৰত্যক্ষ আৰু পৰোক্ষ দুয়োভাৱে বৃহৎ পৰিসৰৰ নিয়োগ সৃষ্টি কৰাৰ ক্ষমতা আছে।
- ই হৈছে অসমৰ আটাইতকৈ দ্ৰুতগতিত বৃদ্ধি পোৱা উদ্যোগ।
- অসমে ইয়াৰ অনন্য বন্যপ্ৰাণী, প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্য, অনন্য ফ্ৰ'ৰা, পবিত্ৰ মন্দিৰ, সেউজ বাগিচা, অশান্ত নদী, স্পন্দনশীল আৰু ৰঙীন উৎসৱ, খাদ্যসম্ভাৰ, ইত্যাদি; পৰ্যটন উদ্যোগৰ উত্থানৰ আঁৰৰ কাৰক হিচাপে বিবেচনা কৰিব পাৰি।

পৰ্যটন উন্নয়নৰ সমস্যা Problems of Tourism Development

- পৰিবহণ আৰু যোগাযোগৰ সুবিকশিত নেটৱৰ্কৰ অভাৱে পৰ্যটন খণ্ডৰ বৃদ্ধিত বাধাৰ সৃষ্টি কৰিছে।
- পৰ্যটকৰ দ্ৰুত আৰু মসৃণ চলাচলৰ বাবে একচেটিয়া বাছ, টেক্সি, ট্ৰোজাৰ আৰু অন্যান্য পৰিবহণৰ ব্যৱস্থাৰ দুৰ্বলতা
- প্ৰচাৰৰ অভাৱ। যদিও উত্তৰ-পূব ৰাজ্যৰ প্ৰত্যেকৰে এটা সুকীয়া পৰ্যটন বিভাগ আছে তথাপিও ই এতিয়াও প্ৰগতি লাভ কৰিব পৰা নাই।
- অঞ্চলটোৰ সামাজিক- ৰাজনৈতিক অশান্তিয়েও ইয়াৰ বৃদ্ধিত বাধাৰ সৃষ্টি কৰে।
- নিষিদ্ধ এলেকাৰ অনুমতি অনুসৰি কিছুমান অঞ্চলত নিষেধাজ্ঞাৰ প্ৰভাৱ পৰ্যটন খণ্ডতো পৰে।
- চহৰ আৰু গ্ৰাম্য উভয় শিক্ষিত যুৱক-যুৱতীসকলৰ মাজত পৰ্যটন উদ্যোগৰ উচ্চ সম্ভাৱনাৰ বিষয়ে সজাগতাৰ অভাৱ।

অসমৰ খনি আৰু খনিজ [অসমৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ] Mines and Minerals of Assam (Natural Resources of Assam)

- অসমত বিভিন্ন খনিজ সম্পদ আছে আৰু সেয়ে অসমক খনিজ সম্পদৰ কোষাগাৰ বুলি কোৱা হয়।
- এই অঞ্চলত যিবোৰ খনিজ পদাৰ্থৰ মজুত ধৰা পৰিছে, সেইবোৰৰ ভিতৰত আছে অগ্নিমাটি, এছবেষ্টছ, গ্ৰেফাইট, কেওলিন, চালফাৰ, এলুম, খনিজ লৱণ, শ্বেল, মাইকা, তাম, সোণ, জিপচম ইত্যাদি।

কয়লা Coal

- ১৮৬৫ চনত মাকুমত অসমত জনপ্ৰিয়ভাৱে ক'লা হীৰা বুলি ডাকনাম দিয়া কয়লা আৱিষ্কাৰ আৰু খনন কৰা হয়।
- চালফাৰৰ দৰে অশুদ্ধিৰ পৰিমাণ বেছি আৰু কাৰ্বনৰ পৰিমাণ মধ্যমীয়া। ডিব্ৰুগড়, শিৱসাগৰ, তিনিচুকীয়া আৰু কাৰ্বি আংলঙৰ দৰে জিলাত কয়লাৰ উপস্থিতি পোৱা যায়।
- অসমৰ সকলো জিলাৰ ভিতৰত বৰ্তমানৰ তিনিচুকীয়া জিলাখনত তুলনামূলকভাৱে কম বয়সীয়া তৃতীয় পৰ্যায়ৰ শিলত কয়লাৰ বিপুল নিষ্ক্ষেপ আছে।

- অসমত কয়লাৰ অৰ্থনৈতিক অন্বেষণ ভাৱে-

(ক) নিম্ন তৃতীয় পৰ্যায়ৰ জমা (কাৰবি আংলঙত পোৱা যায়)

(খ) মধ্য আৰু উচ্চ তৃতীয় পৰ্যায়ৰ জমা (লেডো-জয়পুৰ- নাগিনিমাৰা অঞ্চলত পোৱা যায়)।

পেট্ৰলিয়াম Petroleum

- অসমত খাৰুৱা তেলৰ জমাত চহকী। ১৮২২ চনত এইচ.বি.মেডিয়েষ্ট ডাঙৰীয়াৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি বনাঞ্চলত খাৰুৱা তেলৰ অৱস্থিতি ধৰা পৰিছিল।
- ১৮৮৯ চনত অসম ৰেলৱে এণ্ড ট্ৰেডিং কোম্পানীৰ সহায়ত প্ৰথম ডিগবৈত তেল নিষ্কাশন কৰা হৈছিল। তাৰ পিছত ১৯০১ চনত ডিগবৈ শোধনাগাৰ স্থাপন কৰা হয় যিটো ভাৰতৰ ভিতৰতে শ্ৰেষ্ঠ তেল শোধনাগাৰ আছিল।
- বৰ্তমান ভাৰতৰ মুঠ খাৰুৱা তেলৰ উৎপাদনৰ প্ৰায় ১৭ শতাংশ অৰিহণা অসমৰ। বঙাইগাওঁ ৰিফাইনেৰী এণ্ড পেট্ৰ'কেমিকেল লিমিটেড (BRPL), নুমলীগড় আৰু বৰুৱানীৰ দ্বাৰা কেৰাচিন, পেট্ৰল, ডিজেল, গ্ৰীজ, মোম, পেৰাফিন, নাফথা, কৃত্ৰিম ৰবৰ, প্লাষ্টিক, পলিভিনাইল ক্লৰাইড (পিভিচি), কৃত্ৰিম আঁহ আৰু আন বহুতো সামগ্ৰী উৎপাদিত হয়।

প্ৰাকৃতিক গেছ Natural Gas

- ই জৈৱিক উৎপত্তিৰ গেছীয় খনিজ আৰু সাধাৰণতে খাৰুৱা তেলৰ সৈতে জড়িত।
- প্ৰাকৃতিক গেছত অধিক পৰিমাণৰ মিথেন (৮০-৯০%) কিছু পৰিমাণে ইথেন (৮-৯%) প্ৰপেন (২-৪%) আৰু বিউটেন (০.৭-১.৭%) থাকে।
- অসম গেছ কোম্পানী, অইল আৰু অ'এন জি চিয়ে এই প্ৰাকৃতিক গেছ উৎপাদন কৰি আছে।
- অসমত উৎপাদিত প্ৰাকৃতিক গেছৰ আধাৰত প্ৰতিষ্ঠিত গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰধান উদ্যোগসমূহ হ'ল নামৰূপ তাপ শক্তি প্ৰকল্প, নামৰূপ সাৰ কাৰখানা, অসম গেছ কোম্পানী আৰু অসম গেছ ক্ৰেকাৰ প্ৰকল্প।

- বৰ্তমান অসমত উৎপাদিত গেছ ONGC, OIL, BRPL দ্য ফাইবাৰ প্লাণ্ট, চাহ বাগিচা আৰু মেডিকেল প্লাণ্টে ব্যৱহাৰ কৰে।
- দেশৰ উৎপাদিত মুঠ গেছৰ প্ৰায় ২৫% অৰিহণা অকল অসমেই আগবঢ়াই।

চূণশিল Limestone

- উচ্চমানৰ চূণশিলৰ জমাৰে অসম চহকী। অসমৰ কাৰ্বি- আংলং আৰু ডিমা হাচাও অঞ্চলত প্ৰধানকৈ এই চূণশিল পোৱা যায়।
- ইয়াক চিমেন্ট উদ্যোগত কেঁচামাল হিচাপে, লোহা আৰু তীখা উৎপাদনত ফ্লাক্স হিচাপে, বহু ৰাসায়নিক উদ্যোগৰ কেঁচামাল হিচাপে আৰু মূলতঃ গ্ৰাম্য অঞ্চলত অট্টালিকা আৰু দেৱাল বগা কৰা আৰু লিখাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা চক পেঞ্চিল হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

চিলিমেনাইট Sillimanite

- ই কাৰ্বি আংলঙত আৰু কম পৰিমাণে নগাঁও জিলাত পোৱা এক মূল্যবান খনিজ।
- ইয়াক অটোমোবাইলৰ বাবে স্পাৰ্কিং প্লাগ আৰু কাঁচ উদ্যোগত ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- অসম আৰু মেঘালয়ৰ বিশাল ছিলিমেনাইটৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ শিলটোৰ ওজন ৩০০ টন বুলি অনুমান কৰা হৈছিল।

পোৰামাটি Fireclay

- মাকুম কয়লাখনিৰ এই পোৰামাটি পোৱা যায় আৰু অসম ৰে'লৱে এণ্ড ট্ৰেডিং কোম্পানীয়ে এই মাটিৰ পৰা নিজৰ প্ৰয়োজনৰ বাবে জুইৰ ইটা আৰু অন্যান্য সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰি উলিয়াই।

লোহাৰ অক্সাইড Iron Ore

- কামৰূপ জিলাৰ ভিতৰত হাহিম অঞ্চলত কোৱাৰ্টছ- চুম্বকীয় শিল উপলব্ধ।

অসমৰ উদ্যোগিক বিকাশৰ বাবে প্ৰত্যাহ্বান Challenges for Industrial Growth In Assam

- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ভূ-প্ৰকৃতিয়ে খনন আৰু অন্যান্য নিষ্কাশন যথেষ্ট বিপদজনক কৰি তুলিছে।
- Location Disadvantages: উত্তৰ-পূবক "বংগ দুৱাৰ" নামেৰে পৰিচিত এক ঠেক অঞ্চলে ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব কোণক ভাৰতৰ বাকী অংশৰ সৈতে সংযুক্ত কৰি তোলে।
- দুৰ্বলভাৱে বিকশিত পৰিবহণ আৰু যোগাযোগ
- দুৰ্বল আন্তঃগাঁথনিৰ বাবে উন্নয়নমূলক উদ্দেশ্য আৰু আকস্মিক সুৰক্ষাৰ দুৰ্বল ব্যৱস্থা। ইয়াৰ ফলত বহু বিদেশীয়ে দুঃসাহসিক কাৰ্যৰ পৰা বিৰত থাকে।
- সৰ্থেবাৰী আৰু হাজো অঞ্চলত উদ্যোগ হিচাপে কাঁহ আৰু পিতল উদ্যোগ উজ্জ্বলিত হৈ উঠিছে যাৰ ফলত অসমক কুটিৰ উদ্যোগৰ গৌৰৱৰ বিষয় হৈ পৰিছে।
- বাঁহৰ শিল্পকৰ্মৰ পিছত অসমৰ কাঁহ উদ্যোগটো দ্বিতীয় বৃহত্তম হস্তশিল্প খণ্ড এই উদ্যোগৰ শিল্পিসকলক 'কহাৰ' বোলা হয়। নিৰ্মাণ কৰা বস্তুবোৰ বেছিভাগেই ঘৰুৱা আৰু ধৰ্মীয় কামত ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- ঐতিহাসিক তথ্য অনুসৰি খ্ৰীষ্টীয় সপ্তম শতিকাৰ সময়ছোৱাত কামৰূপৰ ৰজা কুমাৰ ভাস্কৰ বৰ্মানে বৰ্তমানৰ উত্তৰ প্ৰদেশৰ কনৌজৰ ৰজা হৰ্ষবৰ্ধনক সদিচ্ছাৰ ইংগিত হিচাপে সৰ্থেবাৰীৰ পৰা কাঁহ পৰা তৈয়াৰী সামগ্ৰী উপহাৰ কৰিছিল। এই ঘটনাৰ উল্লেখ ছাৰ এডৱাৰ্ড গেটছৰ হিষ্ট্ৰী অৱ আসামত পোৱা যায়। এইদৰে অনুমান কৰিব পাৰি যে এই শিল্পকলা সপ্তম শতিকাৰ পৰাই যদিও ইয়াৰ আগৰ পৰাই চলি আহিছিল আৰু ইয়াৰ সামগ্ৰীসমূহ কেৱল সাধাৰণ মানুহৰ মাজতেই জনপ্ৰিয় হোৱাই নহয়, ৰাজপৰিয়ালৰ মাজতো সমানে জনপ্ৰিয় আছিল।